

DOST

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Sahibi : Salim ŞENGİL

Yazı İşleri Sorumlusu :

N. ŞENGİL

Ayda Bir Çıkar

YENİ DİZİ

SAYI : 33

CİLT : 13

ARALIK 1963

1,5 LİRA

Akdenizin dibinde

Can YÜCEL (4. Sayfada)

Bir Seçimin Arkasından

1 7 Kasım günü yapılan belediye, İl Genel Meclisleri ve muhtar seçimlerinin sonucu memleket içinde bir dalgalanma meydana getirdi.

27 Mayıs 1960'ta ordu tarafından bir müdahaleye, 1945'ten beri tutturulmasına çalışılan demokrasinin bir diktatörlük haline dönmesini durdurmak için girişilmişti. 1950 - 1960 arasında, yalnız demokrasiyi değil, Atatürk devrimini de yolundan ayıran gidişin kötülüğünden kuşkulananlar, sadece o devrin nimetlerine konmuş olanlardı. Bununla birlikte, 1961 seçimleri, beklenenin tersi bir sonuç verdi. Ancak, bu sonuca karşı görünerek girişilen 22 şubat 1962 ve 21 Mayıs hareketleri, demokrasiyi korumaya kararlı hükümet ve ordunun önünde başarıya erişemedi. 1963 bölge seçimleri, bir müdahale korkusunun uzaklaştığını gören ve nedense 1960 öncesi yönetimine bağlı olan büyük bir kütlenin istediği gibi oy kullanmasını sağladı.

Bu «millî irade tecellisi» önünde yalnız kazananlar değil, kaybedenler de baş eğdiler.

Ancak, sorun bu denli basit değildir. Yolundan ve düşüncelerinden

den şaşmayan bir aydın topluluğu, bu sonuçları şaşırmadan, kaygılarını yitirmeden incelemektedir. Memleketin içinde bulunduğu koşullar; bir demokrasi için yeterli değildir. Halkın büyük bir çoğunluğu (okumamış demiyelim) okutulmamıştır. Eline tutuşturulan listenin içinde neler yazılı olduğunu bilmiyen milyonların «millî iradeyi tecelli» ettirdiğine inanıp yalnız okutulmamış, okutulmamakta direnilmiş olmasında değildir. Sosyal ve ekonomik koşullar da bu çileli toplumu dört yanından bağlamıştır. Eğer; her şeye karşın «millî irade böyle istiyor!» diyerek halkı bulunduğu noktada bırakacaksak, Atatürk devrimini yitirmiş olacağız. Ama, 1919'da başlayan hareketi yürütmek ve tamamlamak istiyorsak, çoğunlukla bilgisiz ve iyi dilekten yoksun politikacıların karşısında savaşımızı devam ettireceğiz. Her halde, büyük bir memleket ve koca bir toplum, köylünün okumaması için köy enstitülerini kapatanların sömürülmesine bırakılamaz. Bu halk, her şeye karşın okutulacaktır. «Millî irade» ise bundan sonra «tecelli» edebilecektir.

Seçimlerden önce, propaganda süresince dikkate değer olaylar görülmüştür. Bir yanda, sakallı ve bereli (üstelik; sabıkalı) yobazlar, din'le başlayıp din'le bitirdikleri konuşmaları eksik etmemişlerdir. Ote yanda, gençlik, olan biteni büyük bir dikkatle izlemiştir. Örnek olarak; Maraş'ta muhafazacıların ada-

yı ile devrimcilerin adayı arasındaki çekişme, yapma bir asalet - asaltsızlık gürültüsü haline getirilmiştir. Muhafazacılar adaylarının asıl (?) bir aileden geldiğini ileri sürmüşler, devrimciler ise, adaylarının yoksul bir aile evladı olmasıyla övünmüşlerdir. Maraş gençliği, bu olay üzerine bir beyanname yayımlayarak halk çocuğunu desteklemiştir.

Seçimlerin dikkatten kaçmıyacak bir olayı da, beş partinin yanında bir altıncı partinin belirmesidir. Bu parti, ötekilerden çok farklı konuşmalar yapmış, daima halk'ı tuttuğunu belirtmiştir. Bunun üzerine bütün öteki partiler ağızbirliği halinde, bu partiye hücum etmişlerdir. Hattâ bu partinin kapatılması istenmiştir. Bir fıkra yazarı, bu partiye Türkiye'de «kaç tane enayî» nin oy vereceğini merak etmiş, bunu açıklamaktan çekinmemiştir. Ancak; hükümet, parti kapatma güvâhillerine önem vermemiş, Senatoda ise, telaşlı bir muhafazacının bu partiye hücumları, demokrasiyi 1960 ta geri getiren eski subaylarca karşılanmıştır. Yeni partinin, dokuz ilde seçime girmesine karşın 35.000 den artık oy alması da dikkatten kaçmamıştır. Demokrasi tam uygulanacaksa, ortanın solunda bulunan partinin daha da solunda yer alan bir partiden gocunmamak gerektiğini, bu partiyi tutmayanlar bile yazmak gereğini duymuşlardır.

Sonuç olarak; 1963 seçimleri, bir yandan halk'ın, «iyi belediye başkanına» değil, her ne olursa olsun «parti» ye ve «partili» ye oy vermekte özen gösterdiğini isbat etmiş, aydınları yeniden düşünmeye götürmüştür. Ote yandan ise yeni bir sesle ortaya çıkan bir partinin, yaşatılıp yaşatılmıyacağı üzerindeki kaygılar da, gizlenmemektedir.

D O S T

DÖNEMEÇ

Sevgi NUTKU (15. Sayfada)

LEYLEGİN ÖMRÜ

BİLMECE BİLDİRMECE

Herkes birbirine candan gönülden merhaba dediği halde, az sonra herkes birbirinin arkasından candan gönülden küfrediyorsa, herkes herkes hakkında düşüncüklerini birbirinin arkasından söylüyor, böylece düşünceler ve yorumlar birbirine karışıyor ve bu karışıklık huzursuzluk yaratan bir hava içinde herkes tarafından çevreye dağıtılıyorsa, herkes birbirinin arkasından bir öteki için, bunlar onlar için aptal dediğinden, kimse ötekini beğenmediğinden, ortada akıllı adam kalmıyorsa, böylece dostluk, arkadaşlık, efendilik, insanlık mefhumları araya gittiğinden, iyi niyetler boşa harcandığından, kimsenin kimseyi sevmeyişi, kimsenin kimseye değer veremeyişi, kimsenin kimseye inanmayişi, kimsenin kimseye güvenemeyişi yüzünden, ahlak denilen o şey zamanla unutulmuş bulunduğundan, giderek neye inanılıp neye küfredileceği şaşırıldığından, bu şaşkınlık içinde kişilerin mutsuzluklarını bile anlayamaz durumuna düşmelerinin sonucu olarak can sıkıntısının ortahği veba gibi sardığı şey nedir?

SANATÇI VE EŞYA

Devlet operası tenorlarından Nevzat Çıdamlı ile, gene operadan mezzo soprano Sevim Dil evlendiler. Emek mahallesinde bir ev tutup içine girdiler, aldıkları bir takım eşyaları da evin içine koydular. Yere halı serildi, koltuk kanape konuldu, duvarlara bir iki resim, kanapeye minder, pencereye perde, vazova çiçek... Hani ev mi ev işte. Ama özümüz bu değil. Günlük hayat başladıktan sonra bu iki sanatçı eve ve eşyalarına bakmaya başladılar. Evden, cıvalardan onlara, onlardan eve, eşyalara bir şey geçmeye başladı. Duvarlar, perdeler, halının renkleri, duvardaki resimlerin kişileri, çiçekler, bardaklar, mutbaktan gelen yemek kokuları yavaş yavaş kendini bulmaya, canlanmaya, yaşamaya, arkadaş olmaya, birbirlerini sevmeye, birbirlerini tanımlamaya başladılar. Yavaş yavaş herşey yerini buluyordu. Herşey yerini bulmanın önemini ve rahatlığını kavıyordu. Bir gün taş duvara konan bir sarmaşık, birkaç gün sonra, sarmaşığı tamamlayan, tavanla taş duvar arasına çekilmiş bir iplik, bir küçük senet, birbahur, bir otun Nevzat'ın günlerin ovduğu, vonttuğu, vaktiği bir küçük... hepsi evin mutluğunu tamamlamak için bütün güçleriyle var olmaya bakıyorlardı. Evin içini gizli, sanki s'hirli bir çalışma, varolma sevinci sarmıştı. Ev hergün biraz daha kendini buluyor. Bir sanatçının, bir eve yerleşmesini izlemek çok ilgi çekici oluyor.

TIP DEDİKLERİ

Ankara Sanat Sevenler Kulübü'nün bir köşesinde bir kaç sanatçı - adları gizli kalsın - oturmuş, aralarına aldıkları bir kız arkadaşlarını, kendisiyle evlenmek isteyen bir başka arkadaşlarını neden istemediği için sıkıştırıp duruyorlardı. Kızcağız bir çok nedenler sürdü öne ama, hepsinin karşılığını verdiler. Sonunda çaresiz kalıp, söylemek istemediği sözü söyledi: Tipim değil. Bu söz tartışmayı alevlendirmek için birebir geldi. Aşk, evlilik, kadın erkek üzerine bir konuşma sürdürdü gitti. Gurubun içinde Londra'dan çok güzelleşmiş olarak dönem dağınık kırılganlaşmaları ve küçük sakallıyla hemen ilgiyi çeken Can Yücel de vardı. Konuşmalara katılmıyor, köşesine kaykılmış belli be lirsiz bir gülmeyişle dinliyordu. Sonunda konu değişti

Söz seçimlere geldi. Kadın, erkek, aşk ve evlilik konularında pek hararetle konuşan kız arkadaşlarını bu sefer de seçimler ve partiler meselesinde tizmeye başladılar. Bu konuda zaten pek pek bir sözü olmayan kızcağız İşçi Partisine neden oy vermediğini bir türlü şöyle akıllı uslu bir biçimde anlatamıyor, bocalayıp duruyordu. O kadar çok açık veriyordu ki Can Yücel dayanamadı, köşesinden seslendi: Üzme yahu kızı, İşçi Partisi onun tipi değil işte, anlasana.

KISS ME KATE SEVGİ

Devlet Tiyatrosuna güzel türkçesi ile bir çok iyi çeviriler kazandırmış olan Sevgi Sanlı, en son Kiss Me Kate'i çevirdi. Oyunu çevirmeye başladığı gündü, perdelerin açıldığı güne kadar, bu işle o kadar çok uğraştı, o kadar çok Kate dedi ki, sonunda adı Kiss Me Kate kaldı. İşte bu Sevgi Sanlı, bu yıl Sabahattin Batundan doğma küçük kızı Aydın Batur'u Konservatuari'nin yatılı bale bölümü sınavlarına soktu. Çocuk da sınavları kazandı. Bu Sabahattin Batur'u fena halde kızdırdı. Her ne kadar Hikmet Şimşek ve Salim Şengil bale konusunda ona şiddetle karşı çıktılarsa da, haklı olduğu taraflarda yok değildi. Örneğin diyordu ki Batur, «On yaşındaki bir çocuğu, herhangi bir teste tâbi tutmadan, nasıl kendi isteğimize göre balerin olmaya mahkûm edebiliriz! Hele gelsin onsekizine.» Tartışmalar bu minval üzere sürüp gidiyordu. Çok da uzayacağı benzerdi. Sonunda Sevgi Sanlı dayanamadı, oturduğu köşeden kalkıp sözü toparlayıp bağlayıverdi: «Canım ne uzatırsınız sözü. Düşünsenize bir defa, bir çocuk onsekizinden sonra balerin olabilir mi Olamaz. Ama kırkıktan sonra ressam olabilir. İşte size kanlı canlı bir örnek: Fahir Aksoy. Var mı bunun ötesi.»

HABERLER

Bahri Savcı Dost'un bu sayfasını çok beğeniyormuş Düzenleyicisinden teşekkürler. Gencay Milâr Galerisinde bir sergi açtı. Sergide Kasım Gülek de vardı. Ayran dağıtıldı. Hikmet Şimşek A'manya'dan döndü. Halkevlerinde korolar kurulması için çalışmalar başladı. Yapı Kredi Bankası armonize ettirdiği yetmişaltı halk türküsünü söyletecek koro bulamıyor. Yılmaz Gruda Devlet Tiyatrosuna girdi. Tolga Tigin Ankara Tiyatrosunda, Edip Cansever Ankaraya geldi. Salim Şengil'in giyinişini her zaman beğendiğini söylüyor. Keremeti düğmede sanıp kopuk düğmesini Nezihe Meriç'e diktirdi. Oktay Akbal'la Reşat Titiz saatlarla Naim Tiral'iye ait fıkraları anlatabiliyorlar. Sunullah Arısoy Ankara, İstanbul İstanbul İzmit arasında mekik dokuyor. Adnan Turani İstanbul'da sergi açıyor. Dost Dergisi, Güner Ener, Leylâ Erbil, Firuzan Selçuk'tan hikâye bekliyor. Sevim Burak oyun yazıyor. Ankara'daki dostlar, Londra'ya Nermin Menemen cloğluna selâm ve sevgilerini yolluyorlar. Herkes kendisini çok özledi. Dostlardan bir dolu selâm da Kaliforniya'ya. İlhan Başgöz'e. Fethi Naci denince herne kadar aklı parti çalışmalarını gelyorsa da bu sayda bir çevirisi var. Okuyucular Rauf Mutluay'dan yazı istiyorlar. Orhan Duru hâlâ Amerika'da. Fahir Aksoy, Mehmet Kemal'in onun sergisi üzerine yazdığı yazının tadına hâlâ doyamadı. Ankara Yeni Konser salonu bu yıl hıncıncı doluyor. Ozan Sağdıç'ın Sanat Sevenler Kulübü'nde açtığı tiyatro resimleri sergisi ilgiyle karşılandı.

Aşağıdaki parça Frantz Fanon'un, önsözünü Jean - Paul Sartre'm yazdığı. «Les Damnés de la Terre» adlı kitabından alınmıştır.

Fanon, bu kitabında, bizim aydınlarımızı da çok yakından ilgilendiren bazı meselelerin tartışmasından sonra, son bölümde, Cezayir'in millî kurtuluş savaşından alınma birtakım somut olayları anlatıyor. Aşağıda, karısına ve çocuklarına da işkence yapmağa başlayan Avrupalı bir polislin hikâyesini okuyacaksınız.

FETHİ NACİ

POLİS

B 30 yaşında. Bize danışmaya kendiliğinden geldi. Polis müfettişidir; birkaç haftadır işlerin yürümediğini farketmiş. Evli, üç çocuk babası. Çok sigara içeriyor: günde beş paket. İştahı yok artık. Uykusunda sık sık kâbus görüyor. Bu kâbusların kendilerine has nitelikleri yok. Onu asıl sikan, «delilik krizleri» dediği şey. İlk kendine karşı gelinmesinden hoşlanmıyor: «Doktor, açıklayın bunu bana. Biri bana karşı çıkmasın, içimden dövme arzusu geliyor. Bana güçlük çıkarana, iş dışında bile, uğraşmak arzusunu duyuyorum. En küçük bir şey; meselâ satıcıda gazete arayacağım diyelim. Kalabalık çok. İster istemez beklemek gerek. Kolumu uzatıyorum (Satıcı bir tanıdiktır.) gazetelerimi almak için Kuyruktakilerden biri biraz küçümseyerek bana «Sıranızı bekleyin.» diyor. Onu tokatlamak geliyor içimden; kendi kendime «Ah ulan, diyorum, birkaç saatliğine bir elime geçsen, ondan sonra zor ötersin böyle!» Gürültüden hoşlanmıyor. Evde, herkesi, her zaman dövme isteğini duyuyor. Ve gerçekten de dövüyor çocuklarını; 20 aylıktan küçük olanı bile; az görülür bir vahşetle.

Ama onu asıl çileden çıkarın, bir akşam, çocuklarını çok dövmesini karısının tenkid etmesi. Karısı, ona, «Vallahi sen deliriyorsun.» bile demişti. Karısının üzerine atıldı, dövdü ve «Burada efendinin ben olduğumu sana ilk ve son defa olmak üzere öğreteceğim.» diyerek bir sandalyenin üzerine bağladı.

Bereket çocuklar bağırmağa ve ağlamağa başladılar. O zaman durumunun ağırlığını anlıyor, karısını çözüyor ve ertesi gün «sınır hastalıklarında uzman» bir hekime gitmeğe karar veriyor. «Onceleri böyle olmadığını», çocuklarına pek seyrek olarak ceza verdiğini ve karısıyla, ne olursa olsun, hiç çekişmediğini belirtiyor. Bugünkü şaşılacak şeyler «hâdiseler» den beri ortaya çıkmıştır: «Şimdi, diyor, askerler gibi çalışıyoruz. Meselâ geçen hafta sanki

ordu mensubuymuşcasına hareket ettik. Hükümetteki bu beyler diyorlar ki Cezayir'de savaş yoktur; asavış kuvvetleri, yani polis, sukûnu temin etmelidir. Ama Cezayir'de savaş var; onlar bunu anladıkları zaman iş işten geçmiş olacak. Beni asıl bitiren, işkenceler. Size bir şey anlatmıyor mu bu?. Çoğu zaman durmadan dinlenmeden on saat işkence yaptığım oluyor...

— İşkence yapmanın ne etkisi oluyor size?

— Yoruyor... Gerçi nöbetleşe çalışıyoruz, ama, işi arkadaşına ne zaman devredeceğini bilmek bir mesele. Herkes, istenen bilgiyi almak üzere olduğunu düşünür ve konuşacak hale gelmiş birini arkadaşına bırakmak istemez; çünkü bunun zaferi arkadaşının olacaktır. O zaman, bırakılır... ya da bırakılmaz..

«Oyle zamanlar olur ki sorguya çekilen adama para teklif ederiz, kendi cebimizdeki parayı, konuşturmak için. Bizim için mesele gerçekte şudur: bu herfi konuşturabilir misin? Bu, kişisel başarı meselesidir; bunun için bir rekabet vardır aramızda... Sonunda yorucu bir

yumruk faslı vardır. O zaman Senegalliler kullanılır. Ama onlar da ya çok kuvvetli vururlar, herfi yarım saatte turşuya çevirirler; ya da çok yumuşak davranırlar, bu da işe yaramaz. Gerçekte, bu çalışmada başarı kazanmak için zeki olmak gerektir. Hangi anda sıkıştıracağım, hangi anda yumuşak davranacağım: bilmek gerektir. Bir koku alma meselesidir bu. Adam kıvamına geldiği zaman, dövmeğe devam etmek, zahmetine değmez. Bunun için işi bizzat yürütmek gerektir: gelişmeler dahi iyi gözetlenir. Ben, sorguya çekilene başkalarına hazırlananlara ve sorguya çekilene ne halde olduğununu saatte bir görmeğe gelenlere karşıyım. Asıl gerekli olan, sorguya çekilene elinizden canlı olarak kurtulamıyacağı izlenimini vermemektir. Çünkü o zaman kendi kendine soracaktır: hayatını kurtarmağa yaramadıktan sonra niçin konuşmalı? Bu durumda, hiçbir şey öğrenmek şansınız yoktur. Sorguya çekilene umut etmesi gerektir; bu umut, onu konuşturacaktır.

«Ama beni asıl rahatsız eden, karımın durumu. Bu işte yolunda olmayan bir şeyler var muhakkak. Söyleyin, ne yapmalıyım Doktor?»

Çalıştığı idare ona istirahat vermediğinden, ayrıca, hasta, bir sınır hekiminden istirahat almak istemediğinden, tedavisine, çalışmasına devam ederken, girildi. Böyle bir formülün güçsüzlükleri kolaylıkla görülür. Bu adam, bütün bozukluğunun, geçimsizliğinin doğrudan doğruya sorgu odalarındaki çalışmasından ileri geldiğini pekâlâ biliyor, bunun bütün sorumluluğunu «hâdiseler» e yüklemek istiyor. İşkenceyi durdurmayı düşünemediğinden (O zaman istifa etmesi gerekirdi) benden, kaçamak sözler etmeden, açıkça, Cezayirli yurtseverlere, vicdan azabı duymadan, stükünetle, işkence yapmasına yardım etmemi istiyordu.

*Annem benim Gümüşsuyu'ndan
Kültabaklarını parlatırdık hütiin oim
Babam akşam cıgarasını söndürse bile
Pırl pırlıdı sabahleyin annemin karnı
Sezarlar geçemez Rubikon'u*

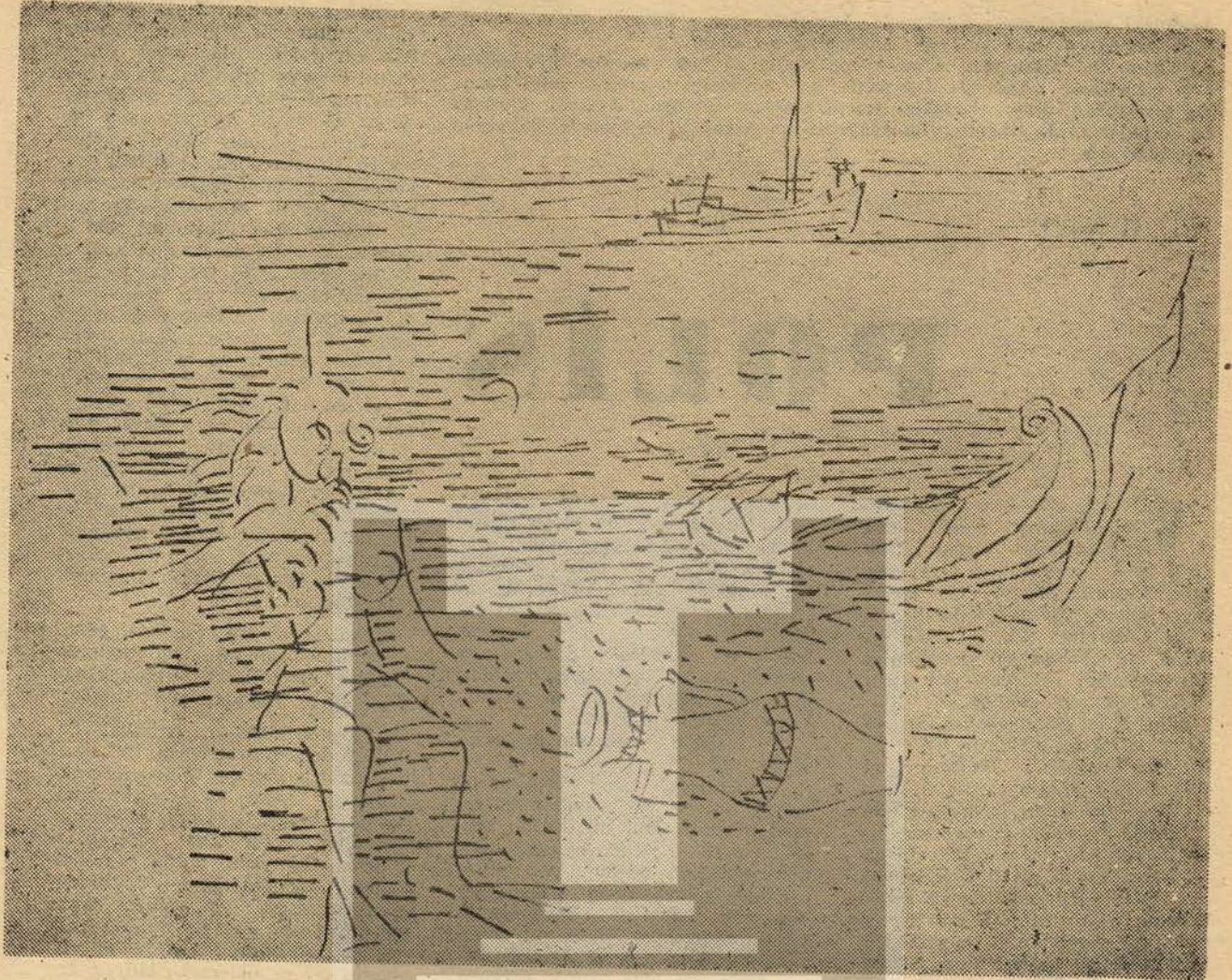
*Kadınlık uçmakları çoğaltmaktır
Yeni gezenleri için odamızın*

*Sen
Ben
Çobanaldatan
Ve İzmarit
İşaretle başparmağım arasında*

*Evren aslında bir kültabağıdır
Annemin gümüş suyuyla parlatıldığı*

Can YÜCEL

S: mayan Gümüş

Desen: Adnan TURÂNI

CAN YÜCEL

TÜSTAV Akdenizin Dibinde

FIRARILIK, bildik dünyadan kaçıp kurtulma hevesi, bir zaman olur ki, en aslanımızın gönlüne bile düşer. Yetişkinliğin yükünden çocukluğuna hafifliğine, belki de dölyatağının sıcaklığına özeniriz. O beldeler, adalar, tanrı — şehirler hep bu yolun üzerindedir. Durmuş — oturmuş uygarlıklarda; çocuklukla yetişkinliğin dengesini tutturmuş, yaşamanın geçici velvelesiyle sürekli dinginliğini ayarlamış çağlarda bu heves, dervişliğe, ozanlığa, bilgeliğe, bilginliğe soyunur. Garp huzursuzluğunda ise bu tutku, oldum olası coğrafidir. Her yere giden, her gittiği yere de kendini götüren Avrupa, kendinden gayrı bir yer bulma tasası-

na düştüğünde bun alıyor, aynı evin kapısını çalan kırk-ev-kedisine dönüyor. Ama alahtan, bütün batılılar garp li ve yeryüzü hep karalarla kaplı değil; deniz dipleri de var.

Deniz dipleri de var: Peter Pan, benim gibi Akdeniz kıyılarında doğmuş çocukları bile ardından sürükler. Her -dem-tazelige özendiğimiz için değil bu. Barrie'nin bu ölümsüz kahramanının çocuklar üzerinde ki ilk etkisi, bizleri masaların üzerinden, dolapların tepesinden atlatması, yer çekimine meydan okumasıdır. Ashnda ağırsızlığa duyduğumuz bu özlemi düşlerimize de gideririz, uykumuzda damların üstünden uçar, çan

kulelerinin etrafında dolanır, ağaç doruklarına sürüne sürüne geçip gideriz. Dalgıç işte, bu düşü bedeniyic, tenyie, uyanırken görür. belnize yet-rince sarıgınız kurşun yuku, nezes aırken, suyun içinde, bir iki parmak yukse-menize, nezes verirken de bir o kadar aşağı inmenize yarar. D-nız altında duyduğumuz narinlik, huzur; telaştan, kaygıdan kurulumuşluk bından ieri ge liyor belki. Deniz sarnışuğu aenen şey başaa; yepyemier karşısında devşircüğümüz uyanıklığı kastediyorum ben. Tevekkel eskiden delilleri akar suya daldırmazlar mı? Andorsenin karada cenennem azaı çeken Feri kızı nın su içinde duyduğu ranatlık bu olsa gerek. Bir ke-re bedeniniz, hep yatay durduğunuz için g-ride, zaminizin gerilerinde kayıyor. Uzay ölçüsü arşın degil artık. Etrafında tanışığa g'remeüğün yaralanlar uclanıyor. Soguk bakiyor balığın gözleri. Senden büyük mu kaçık mu bilemiyorsun. Ormanların kumlukların üzerinde a-sın duruyorsun. Düşte gibi, hafif ama yavaş yavaş iler liyor, süzüluyorsun. Dumanlı bir gece kuluounde başın dumanlıymış gibi. Değil, öyle de değil, Burası temiz çünkü. İstemiyorum başımı yukarı kaldırmak, öylesine uzlaşmaz ki denizüstü, denizaltı dünyası. Maskenin cam hğından bakarken büyüyor herşey. Urkitücü, Güli-ver devler ülkesine düştüğünde, belli, hiç de öyle güli-ver-memiştir. Dalarken ışık bölmeleri katedralleri andırı-yor. Üst bölme, pencerelerin olduğu, ilk iki üç metre-lik bölge, aydınlık; altlar loş. Mısırlı Hazretü Nifarı öyle diyor: «Tanrı, bak dedi, denize, baktım; gemilerin bat-tığını, tahtaların yüzdüğünü, tahtaların battığını gör-düm. (Denizin yüzü, dedi, erişemediğin ışık. Denizin dibini erişemediğin karanlık. İkisinin arasında büyük ba-liklar yüzyüyor, korkunç balıklar)» Derine gittikçe, gün ışığı cılızlaşıyor. İlk onbeş metreden sonra kırmızı yi-tiyor, en son da sarı, otuz metre-de. Elli metre derinde parmağımı kestim, kanım çini mürekkebi gibi aktı. Tir naklarının al cilası da kapkara..

Anladınız değil mi? Ben değilim, bunları anlatan Ho-nor Frost adlı bir İngiliz hatunu. Ayıptır söylemesi, benim ömrümde denizlere dalmışlığım yok. Tırnakları-mı da boyamam. Bodrum'um orda Salmakis pınarına girmişliğim de yok ki birden cinsim değişsin. Yeni öğ-rendim, size malumat - furuşluk edeyim. Hermes ile Afrodit'in bir oğlu olmuş, adı Hermafrodit. Su perisi Salmakis bu oğlana gönül vermiş; de, ikanlı soğuk nevé, yavaşmaz! Salmakis bir gün bir yolunu bulup serin su lardan kollarına kıstırmış Hermafrodit'i, bir daha da bırakmamış; dişi erkek, bir tek ten olmuşlar. İnsanlar arasında Hünsalık ondan sonra başlamış. Rivayete gö-re, bu pınara giren cins değiştirmiş. Honor Frost, bu-tün efsaneler gibi, bunda da bir gerçek payı olduğunu söylüyor. Dağlılar, Halikarnas'a gelip Yunan uyarlığı-nın pınarından içtikte dağlara yumuşamış, efendileşmiş, bir bakıma da kadınlasmış olarak döndükleri için ya-yılmış olacak bu efsane. Görüyorsunuz, denizlerde ek-sik-etek ama, eksik kafa değil, Honor Frost.

«Kim yahu, bu Honor Frost?» diyeceksiniz. Tanımı-yorsunuz demek. Ben de yani, «Akdenizin Altında» ad-lı kitabından tanırım. Ama İzmir Kurbağa Kulübünden Hakkı Bey, Mustafa Kapkın, süngerci Kemal Reis, dal-gıç Şeytan, Şimşek'in Kaptanı Hüseyin Reis, Şeytan'ın oğlu dalgıç Mustafa, Genç Mehmet hep tanıyor Honor Frost'u. Bodrum Kalesinin bekçisi Ahmet Amca da bi-liyor. Dört yıl kadar önce, Sen Jan şovalyelerinin koca-man yemekhanesinde, tahta bir masanın başında ha ba-bam bir şeyler çizittiren, sıcak basınca da su-cigerini, yüzgeçlerini takınıp zpkını aldığı gibi hisarın yükük-larından aşağı inip denize dalan bu firenk güzel'ni bü-tün Bodrum biliyor. Hele pazar günleri, cıvardan köy-lül-r de indiginde kazaya, burçların üstü adam almaz-mış; başını kaldırır bakarmış Honor Frost, o çini mav-denizden, elli metre yukarda, duvarların boyunca diz-dizi kafalar.. Bodrum'un üst yanında Karabağla adala-rının açığında bir de orfus belığı varmış, kırk kiloılık bir azman. O da tanıyor Honor Frost'u. Yedinci yüzyıl-da batmış bir Bizans gemisinin kalıntısını inçelirken tanışmışlar. Honor Frost dipte, elinde alüminyumdan

sunu

*Şanki çocuk uykuda batan güneş içimde
Ve önce ellerimi daha sonra kendimi
Atamadım-ne kötü-bir kaldırım taşına
Sevin böylece beni kirli gömleğimi*

Nurer UĞURLU

bir tabaka, üzerine çelik kalemle enkazın paftasını çı-karmağa savaşa dursun, orfus sezdirme-den gelir arka-dan, «Bu kadın burda ne işler beceriyor» gibisine ba-şını uzatır, tikiz edermiş. İyice ahbab olmuşlar son-ra. Bir kusuru varmış yalnız orfusun, ağzına yiyecek verdiklerinde, kaçar kaçar, kenarda bekleyen iki d.şi-sine koklatmazmış. Honor Frost, «Anasılan, Türkiye-nin yeni evlenme yasası karlılara eşitlik devrimi kara-sularına daha erişmemiş» diyor.

Honor Frost ilk geldiğinde, büsbütün yabancı de-gilmiş Türkiye'nin Anasıyla babası İzmir'de evlenmiş. Ama aile albümünden bildiği İzmir, kır gezintileri, ki-razlı çiçekli şapkalar, piknik sepetleri, kuşlu yastıkla-ra kurulmuş meşrutiyet b-yleri, geride oklava yutmuş gibi duran yarım düzine uşak.. Bodrum'a da öğrenci günlerinden tanış. Mimari dersinde Mausoleum'un de-senlerini çizer dururmuş. Londra'da, Bloomsbury'nin St. George kilisesi. Great Queen Caddesindeki Mason-evi, piramit biçimi kulesiyle hep Mausoleum'un esinti-si. Bilyyorsunuz, Bodrum, yani Halikarnas, ilk çağda Karya bölgesinin başkenti. Bu arat kabiri de, Kral Ma-usolos'un anısı için kızkardeşi ve karısı Artemisia dik-tirmiş. Dünyanın yedi harikasından biri sayılmış. Şan-lı Kraliçe Artemisia'nın bu kadar yakın hisımı için dik-tirdiği yapının, tabii böyle bir harika olması gerek. Kabirden kala kala bir göz bodrum kalmış Ama için-deki heykellerin hikâyesi uzun. Bayan Frost'un Britisa Museum'da hayranlıkla seyrettiği ünlü heykeller, alın-lik'lar ilkin Sen Jan şovalyelerinin Bodrum koyundaki adada kurdukları kaleye taş olmuş, sonra da 1864 da Britanya Büyük Elçisi Lord Stratford'un himmetiyle Londra'ya taşınmış. Sultan Abdülmecit, elçinin ısrarla-rına dayanamıyor, armağan ediyör kabartmaları. E'çi ik-kâtibi Alison'un nezaretinde onüç mermer blok, bin itinayla gemilere yükleniyor; Büyük Elçi, o sıra, müze-ileri gelenlerinden Sir R. H. İngiliz'e yolladığı mektup-ta şöyle diyor:

«Eski Parlamento üyelerinden Stradford Canning-diye birinin adını duydun mu hiç? Oxford Üniversite-sinde okudun sen. Kraliçe Artemisia'yı bileceksin Xer-xes'in değil, Mausolos'un yası dinmez dul karısı Arte-misia: Sana bunu niye mi soruyorum? İşte yukarıda adını ettiğim adam, Türk hisarlarından birine daldı. Ar-temisia'nın kocası için en ünlü heykeltraşlara yontur-duğu kabartmaları aldı götürdü. İşte o Canning, dün-yanın yedi harikasından biri sayılan Mausoleum'un ka-lıntılarını senin de idar-cileri arasında olduğum müze-ye armağan etmek istiyor. Mermerler Bodrum H.sarı-nın duvarlarına gömülüydü. Sultan, mermerleri bana armağan etti. Onüç blok sandıklara konup, gem'ye yük-lendi. Malta yö'undalar şimdi Bunları ele geçirmek için üç yıl didindim. En uzak bir kaza bile çıkarma-dan bu işin üstesinden gel'dik. Zaman, yıpratmacada azizliğini göstermiş, ama bu mermerlerin üzerinde do-ğuşleri tasvir edilen savaşçılarla, bu kabartmaları yon-tan sanatçıların kemikleri bile kalmamış olduğuna gö-re, mermerler gine de ucuz kurtulmuşlar.»

(15. Sayfada)

Av saatini bulmak

I.

Artık olsa
yüzünün ayrılığından bir anı olsa
sevilen kolye taşının kırıldığından;
bir sesin öfkesi olsa,
bu sonsuz sözcük ormanında
darmadağın sürüler
ve ey avlanmak olsa.

Beslenin dünyayı dengeleyen sözcükler
her gömünün gizini veren simya,
sürede bir ölüm kurgusu: av
bir adam kendini saklayarak
nereye bir kuşun ağzıyla uçtuğuna:
av,
biriktirmek sessizce
ve kardan yapılmış gibi yapayalnız
suskunluğu. Ki razı olmak
bir bıkişın durgunluğuyla dağılan,
ey avlanmak.

Ey av saati
vurdun ey altın sarkaç,
çünkü kuruldu acılar.
Ama olsa artık
bir yere dönmek olsa.

Çocuklar bile anlamıyor oysa
çizilmiş kuğunun çor erken ölümünü
düşen az önce baktıkları suya
yasaklayan «gitmek yok» sözünü
ki uzağa taşır kovboyları.
Çocuklar bile çocuklar
anmıyor çoğalan yenilgiyi,
durmadan sevmek ve öpülmek ister.

Akşamdan boyuna umutsuzluk biçer
yönsüz ve soluyan bir atlı.
Ey iğnelenmiş renkli kelebek
ey bungunluğun ateşten ağzı,
her suskunluğun sesi var
bir im çizer her kıpırtı.
Kırıldı bir bardak.
taşınmaz deniyor bunca şey
kemiklere işleyen bunca dırılı.

Bir saat vurdu
çünkü birikti tasalar.

Herkes birbirine ayna. Ama o kadar
bir ağız bir ağızla
aşkı karıştırmayın, aşkı karıştırmayın
bir el bir eli tuttu. O kadar,
çünkü herkes burda
ne zamandır burda

o kadar.

II.

Herşey ne kadar aynı, ne kadar.
Gök kararır, rüzgâr uğuldar
uğultu çarşıları süsleyen arma.
Bir yastın ertesi. Diyelim çarşıda
bir kadını geçsem tenhalaşarak
yüzünün somakî hüznünü saklar.
Şaşıyorum buna, en çok şaşıyorum,
bu gevşek ipte, bu dengesizlikte
tüketirken sesini gönülsüz kanarya,
her yüz daima bir öykü yazar.

Yüzüm hiç anlamamak halinde,
yağmurdaki istasyonları gözleyerek
durmadan sayarak aynı adamı
banliyö trenlerinin birinde:
— düşünün yalnızca otuz lira
hem de eski zaman şamdanına
Geçmiş zamanlar, aldatıcı akik
ey yangın sonrasının durgunu
hadi. Kim cevaplıyabilir yokluğunu?
Herşeyi geçmişte aramak
yılğınlığın biriktiği deltada,
maden damarını, sevilen kadını
ölümün azaltılan acısını,
ya da kâğıttan bir gök yapan
mavi ve billûr kahkaha,
anlamıyorum, şaşıyorum buna.

Ne demektir doğum gününü yaşamak?
Akan bir su, dolan bir bakraç
dolan. Dolarak, dolarak kanla,
dolayan bir el, bir taşın duyusu
o kadar ağrı ve kanla ısımak,
nedir işte doğum gününü kutlamak?
Çatal sesleri, bir iki armağan
biraz özentî, biraz bardak,
ertelenmiş bir yokluğun buketi.
Bağlayan bir virgüllerin yerini
karın donmasını anlıyorum,
ya da birine acı verildiğini,
ama sahi nedir bu eğlenti?

Daima gecikmelerle örülür akşam,
bir biletçi, bir turnike, bir kontrol
geçer herkesin içinden
herkes birini bekler artık.
Bardaktan su dökülür örtüye
patlama olur, sıkıntı olur, korku olur.
Hiç değişmiyor korku ve sıkıntı,
komşu balkonlar: niye baktın?

akşam vitrinleri, üç kadeh rakı
— gençliğim gitti, artık bıktım
Artık kimse almıyor aldığımı,
sevmiyor kedileri, tefrika romanları
romanlar. Ey ne kadar aldandık,
dağıldı ufuk çizgisine benzeyen dalga
parçalandı avunulan göktaşı,
ekmeği ve aşkı kolay sandık.
Anlamıyorum işte, anlamıyorum
herşey ne kadar birbirinin aynı.

III.

Hiç değilse bir tüy havalansa
sörüymüş gibi tedirgin ederek
o pashı karanlığı kendiyile.
Bazan ölü bir kuş düşer
ama duyar suyu biran olsa bile,
ölüdür elbet. Yine de vardır
vardır yokluğunun suya değmesiyle
çünkü öteki kuşları uyarır.

Olmuyor ve görülüyor da,
Ofkenin apaçık hazırlanması yok
menekşelerin duhuliyesiz parkında
barbar uğrağında umutsuzlugun.
Yalımlı bir döngü, tersine adlanma
anı defterini açmak: ilgisizlik
işten çıkarılma: kimse aldırılmaz.
Sözler, bir hey sözü, hey
ki kavgalara hazırlayan
gölgeterin oynadığı sur dibi.
Yıkık duvarlar, suskun odalar
horlayıcı bir durum en azından
ve ey yılgınlık. Çünkü avcı gelmedi.

IV.

Yer sarsıldı kaç kez. Deprem belki,
belki bir vazo düştü. Ama kaç kez?
Olağan geliyor cinayet haberleri
rakılar, borçlar, terkedilenek,
çıkarak göğün apansız bir yerinden
ulman leylek sürüsüne ateş etmek.
Ağlayan mı var? aldırıyoruz
o çok kullanılmış bir fotoğraf
bir baş soğan, bir tavla pulu,
o kadar alıştık, aldırıyoruz
çıkıyor durmadan sakallarımız gibi.

Birşeyler olmuyor değil arada,
tavşanlar vardı, hasta bir çocuktuk
ak tavşanı unutturan bir başdönmesi
o yaz kadınlarının terli avuçlarıyla.
Bir sinema, fren gıcırtiları, sesler
ekmeğe, taşıt araçlarına zam
kırılan tabaklar, gereksiz sözler,
alıştık yaşadıkça ve düşünmüyoruz da.

Sanki hiç terhis olmamışız
hep yağmur yağıyor kaputlarımıza,

dairelerde, fabrikalarda, alanlarda
savan tekminin yankısıyız.
Bir meynaneye giriyoruz birinden çıkarak
otobuse biniyoruz birinden inerek
kuşkusuz gorauk bu denizi başka yerde,
ama nereden? O kadarını hatırlamıyoruz
geçmiş, şimdiyi, geleceği karıştırıyoruz.

İçimizdeki büyük yılgınlık
ey kent, ey çöl, ey karmaşa
ey küçük balık, ey yakalara balina
aldırıyoruz artık, düşünmüyoruz da.
Bazan vümediğimiz bir soru ta nereden,
o hiç dengeliyemediğimiz tartı
gençliğimiz, düşlerimiz, korkunç anılar;
mı ekini kim kaldırdı sözlükten?

Sessiz, uslu, geçip gidiyoruz işte
zeytin-ekmek öğlelerinden
uyuşuk kahve demliklerinden,
bazı uğultular geliyor: işsizlik
bazı inşilâkler: biri kendini astı,
yazılı, sözlü emirler gözlerimizden.

V.

Ey kim var orda?

Herşeyi bir fıltaşı denizi kestiren
bu dehşetli huzunların ortasında,
geceyle bir cam gibi buğulanarak
yağmuru, soğuğu, serti üleşen
yapıları kuran emeğin ortasında,
şarabı biranda aşka çeviren
küsünlülüğü isyana çeviren ey
vücudu adlandıran yüreğin ortasında,

ey kim var orda?

VI.

İçiyorum şarabımı bir çığlıkta
herşey acı bir haberin başlangıcı:
üç harften bir ad kurulabilir pekâlâ
işte o. Bir ceza duruşmasının,
düünden bu yana ucuzlayan gül
büyüyen bir yas karanlığının.
Deneyini yapıyor kadehi bu tutuş
olumsuz başlangıçlara şaşakalmanın
ve çığlığım anlamadan belki de
umutsuzca bir daha tutunmanın.

Gözüm zorlanmış göçebelğe,
değiştiren gölün entarisini durmadan
bir solgun kış manzarasına
daha göl olduğunu iyice anlamadan.
Bilmiyorum kim geçiyor ara sıra
önlüğü temiz, yakası kolalı
çocukluğun afacan şarkılarından.
Ben burdayım içimde eskiterek
bir sıkıntının titreyen elleriyle
o öcünü alan güçlü barbarı.

Bir türlü kestiremiyorum olanları,
haciz kararlarım kim postalar
adıma gönderilen bayram kartlarımı?
Belki de hep domino oynadığımdan
sabahları işe gittiğimden yalnızca,
geri dönmiyor çılglığımın yankısı.

Tatsız bir naylon göğün altında
umursamaz naylon, ey çağdaş ölümcü,
pencereyi açsam sayısız yapılar
tığlarla, izmaritlerle, bulasıklarla
o bitmez dırıltı çeşitlemesini ezgileyen

Oysam da sevmiyorum dominoyu
öğle paydosunun durgunluğunu.
Kulak veriyorum. Bir can ve ajanlar
Kabine anlaşmazlığı, zenciler, bayan Nhu.
Som yalnızlık ve rakıdan örme adamlar
sokağı açsam bir dalgınlığın sonu,
adamları açsam, bir daha açsam
bir kadın ormanı en azından,
oysa kendilerindeki sünger doku
değişmiyor işte kadınlarda da.

Birini öldürmek geliyor aklıma
kanı döndürüvermek cayılmaz bir anıya
unutulmaz bir okul sıyrıtına.
Budur diyorum çılglığımın deneyi, budur
mutlaka

dönmek, aralıksız dönmek
dönmek bu kan anıya
bu dengesiz tutunmaya.

VII.

Sormak şimdi vurarak her kapıya
gözleriyle bir gece yolcusunun,
oraya ne kadar kaldığını
oraya. Bir otel odasına.
Üç kez düzeltilerek yazılmış, yazılan
özenli bir iş mektubunun
sormak kaçınılmaz cevabını,
günün kaçta ağdığını
ve durmakla ne kazanıldığını,
durmak. Ve ürperdi
eski bir silâhın sedef kabzası.
Kabza ve bu korkunç olan
bir çan sesidir her yazgı
çağırın ve dağılan,
içilip bitirilen birşey
tadı az sonra yitirilen
o kadar.

Bir saat vurdu
çünkü kuruldu acılar.
Söylemek şimdi vurarak her kapıya

herkes av alanına
herkes av alanına

VIII.

Hep uğraşıyoruz birşeyler yapmaya
çünkü karnumuz doymaz, çünkü çocuklar
sarı defter, T cetveli, minkale,
karnumuz dargın olsak da ister
ve yapıyoruz elimizden geldiğince.
Yağmurla birlikte kıyıya çekerler
sadece imzamız sandalın birinde,
bir eskime adayı, bir Mustafa Pamuk
giderek silikleşen rüzgârın esintisinde.

Yapıyoruz ve birşey kalmıyor geriye,
bir bahçeden çiçek kopardılar
işte o kadarcık birşey bile,
özlü bir duygu, belki de serüven
kehribar bir tesbih, bir sigara ağızlığı.
Bilmiyoruz, anlamıyoruz, düşünmüyoruz,
içimizde kirli bir fosfor aklı,ğı,
kent durmadan aldandığımız harita
neresiydi? ne yaptık? ne zamandı?
Gerçekten bilmiyoruz gerçekten
kendimizi böyle ıpsız bırakını.

Sokağın su götürmez bir hismi var
çünkü hergün geçiyoruz telâşla,
bu çarpıntı ne? bu telâş neyin?
çıkaramıyoruz biz, çıkaramıyor onlar da,
bir korkunun geyiksi duruşuyla
gecenin bir yerinde hazır dırlar,
bize benzeyen. Belki de biz. Birlikte ağladığımı
o yaşlı ve bıkkın çalgıcılar.

İçimiz bir kır kahvesi
sıkıntılı bir ilkyaz öğlesi,
durgun ve bekleyen
durgun ve özleyen
karla örtülmüş bir dağ silsilesi.
Çıkamıyoruz bu çokluğun içinden,
bu akşam kazalarına borçlanmak
askere alınmak bayram arefesi,
o kadar çok. Sanki bir atlı yuvarlandı
unutmak ve hatırlamamak.

Olmadık şeylerle karşılaşıyoruz
yorgunduk, ayakta uyukluyorduk
hazırdı diiş yeşilin yanında.
Birden çift sıra bir kalabalık
dördüncü öğrenci gösterisi,
dağınık işçi yürüyüşleri
ve bize benzeyen. Belki de biz
olmadık şeylerle, bazan
bazan usuldan bir şarkı
bazan bir haykırışla.

Öylesine çalışıyoruz anlamaya
öylesine çalışıyoruz anlamaya.

IX.

Ey kim sürüyor sesini böyle?
Ey sesin, ey uzaklaşan

Bayan Çeyiz SEZEN

Leren'deki (hangi sayısı olduğu nu gerçekten bilmiyorum. Derginizin koleksiyonu da yok elimde. Yani yaptığım alelusul bir küçümseme falan değil. Yazarlarımızın büyük birer yazar, Derginizin büyük bir dergi olduğunu biliyorum.) ufa çık notunuzu okudum.

Siz, büyük bir yazarınız. İster seniz herkes yazılarımızla perişan edersiniz. Buna inandım. Ben sizinle uğraşamam. Gücüm yetmez. Bu yazıyı sadece bazı şeyleri açıklamak zorunluluğunu duyduğum için yazdım.

Ben, edebiyatın, edebiyatçıların dedikodularını hiç bilmem. Sevmem de böyle şeyleri. Yazılarımı sadece yazılara bakarak yazarım. Birçoklarının kişisel hatalarını, güçsüzlüklerini bildiğim halde böyle yaparım. Beni kimse yazdığından fazla ilgilenmez. Bu yüzden sizin hakkınızda da birşeyler açıklamam mümkün değil. Çünkü sizin hakkınızda da yazdıklarınızdan başka birşey bilmiyorum. Ama yazdıklarınızdan sizin ne kadar olduğunuzu çıkarabilirim. Orneğin ola ki, Çeyiz Sezen de sizin takma adınızdır. Bununla da ilgilenmem. Ayrıca sizin hakkınızda açıklamama falan da pek lüzum yok. Yazılarınızda açıklıyorsanız,

nuz kendinizi. Dergi arkadaşınız Bay Halim Yağcıoğlu da öyle örneğin.

Bu yazıyı sadece sizin için yazıyorum. Şimdiye kadar sizden daha güçlü kişilerle karşılaştım. Yenildim, yenilmedim demiyorum. Ama bu çit tartışmalara alışkınım. Kendimi açıklıyorum. Sizin ve yazdıklarınızın hiç önemi yok. Biraz akıllı ve namuslu olun. Dost o yazısında benim sizin hakkınızda birtakım açıklamalar ya pacağımı söylemiyor. Ben böyle bir şey yapamam. Neden Yapamam? Sizinle karşı karşıya gelsem konuşmam bile. Dost Dergisinin sahibine yazı işleri müdürüne de söyledim hatta ettiklerini. Size o yanıtı vermekle hata ettiklerini.

Bütün bunları aslında niye yazdım bilir misiniz? Kötü yöntemler den öğrenirim. Kötünün çoğu aptal cadır da. Kötü yöntem şu; «Benim hakkınızda hiçbir şey açıklayamazsınız. Çünkü açıklanacak hiçbir şeyim yok. En çok bu beni üzdü. Sizde de bunu ayıpladım. Bu, belki de sizin anıyamayacağınız kadar büyük bir ah lüksizlik.

Bu üstü kapalı tehdit edası çok çirkin. Sonunu getiremezseniz rezil olursunuz.

Başka birşey daha. Eğer niyetiniz böylece beni sizinle tartışmaya zor

lamaksa, boşuna uğraşıyorsunuz. Hiç böyle bir numaraya gelmedim ömrümde. Ama isterseniz sizin için bir istisna yaparım

Öyleyse bu yazıyı niye yazdım değil mi? Söyleyeyim; «1. Bana dair açıklayacaklarınızdan korkmuyorum. 2. Bu yöntemden öğreniyorum. 3. Hem sizi sözüntüze yerine getirmeye çağırıyorum, hem ilkeliliğinizi ve çirkinliğinizi ortaya çıkarmak istiyorum. Evet sadece bu kadar.

A. TURGUT

Dost

İdare yeri : Rüzgârlı S. Ove
Han. Da. 4 — ANKARA

Tel : 11 98 29

Abonesi :

Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.
Dış ülkeler için bir mislidir.
Öğretmen ve öğrencilere % 20 indirme yapılır.

İlan şartları : Santimi 12 lira
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
» » 1 » 1.250 TL.
İç » » 1 » 1.000 TL.

Sürekli olarak 6 sayı verenlere
% 10, 12 sayı verenlere ise
% 20 indirim yapılır.

Basıldığı yer :

Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ey kozasını bitiremeyen tırtıl,
durmadan atlı karıncalar döngüsüne
ve o müthiş sürgüne.

Ey sesim, ey ürkek Eylülcü
rengini bilmeyen kurgusal kadife,
yasakladılar çoktan ve yasak
yine de bir karşıkoşuş var
ey ülken kılınmış bu sürgünde,
çünkü ve hergün
incelen bir gölgeyi öldürüyorlar.

Öldürüyorlar ve artık sevmiyorum
çoğalmış kelebek koleksiyonumu
o biricik, o uysal avuntumu;
yanan ve külünde dirilemeyen Anka
ey avuntular.

Trikotaj makinaları, daktilolar
ey elle toplanmayan dokuz rakkamı
tezgâhlar ve sayısız eşyalar
eşyalar, eşyalar, eşyalar
eşyalar, eşyalar, eşyalar
yontma taş, yontma demir, yontma tahta,

ben neyim? Ben neciyim? Ben kimim burda?

X.

Sen ey üreyen
gizli gece konuşmalarıyla
su altı kıpırtılarıyla;
sen ey dönen
ey dönmekte olan
şaşırtılmış çocukluğu
hişneri ve takım taklavatıyla
bir dağ çiçeğinin yabanlığıyla
ey o korkunç güzellik,
ey dönen. Ve artık av saati
çünkü bir kâğıt hışırdadı
geriye dönüyor yankı,
ey yolcusu uzun gecenin
ey bekleyen kabza.

Ey kim var orada?

Ey, ey, ey
ey biri olmalı burda.

SON CEVAP

DEĞERLİ Dost Dergisini sayfalarından ikisi, yine bir yazarının hatırı için olacak, Cevdet Kudretin, sabırlı çalışmaları veya eskimiş kabiliyeti ile değerlendirmede zaman bataklik birikintisi gibi sinsî ve yoksun kalan sinsî hincını belirten saçmalarla dolmuş.

Bana, bir çocukluk kitabının ardından hikâye, «Erciyeşten inen çamur» diye seslenecek olmuş. Dağdan inen selde elbette bulanıklık ve çamur olur amma; için için, sinsî sinsî şuradan buradan sızan suların biriken bataklik ise sadece çamurdur. Ve, yarabbi, onu eylice tanıyanlar için, bu ne kadar uygun benzetiş olur..

Beni sık sık fikir değiştirmekle kötüllemek istemiş. Ben, alnı açık, fikri meydanda, inanı ulusal ve insancıl bir adamım. Kalemî elimde aldığım günlerden beri Atatürkçüyüm: Milliyetçi ve memleketçi olduğum kadar da Devletçiyim ve Halkçiyim. Atatürk'ün kurduğu partiden, milletvekili iken, Devletçilikten ve lâiklikten «tâviz» veriyor gerekçesiyle istifa ettim. Kendisi gibi biraz daha para kazanayım diye fikirlerimi «kamufle» edip içten pazarlıklı olmadım. Sosyal adaletin tâ'âtedenberi hararetili ve dönmez taraflısıyım da yeni anayasada benim oyumla da gerçekleşince, o makale müsveddesinde söz açtığı açıklamaları yaptım. Kendisi korkup sinip gevelerken, Millet Meclisi kürsüsünden «Toprak mülk olamaz, toprak vatandır» diye yıllarca önce haykıran benim.

Bana hiç suçlandırılmadığını söylemekle kendini savunmuş oluyor. Saman altından su yürüten sınısiler, hele önemsizlerse, onunla kimse uğraşmayı akıl etmez bile!

Uyduruk broşürlerine çatmış olma gelince:

Dil kurumunda para ile çalıştırılması için yönetim kuruluna Oneri gelince; uyanan tereddütlü havayı, ilk sözü olarak giden ve kabulünü bir uçtan sağlayan bendim. Şımarıp azıpta; ucuz, kolayca ve yersiz para çekmeye kalkınca da ilk uyarın ben oldum; mesele bundan ibaret. Yine aileden gelen tanışıklığımızın hatırı için susabilirdim. Fakat ortada Ziya Gökalp'in araya verilmesi ve Atatürk'ün emanetinin yersiz harcanması vardı. Yattığı kış uykusunda gözüne ışık vurmuş bir yaratık gibi uyanma ve ışık çalma günü geldiğini sanarak şöyle bir doğrulan halî var. O um-

duğu gün bu topraklarda hiç gelmeyecektir; onu eyi bilsin!

Savunmasında, daha doğrusu çırpınmasında bir takım eski ve güzel şiirlerden ve yergilerden medet ummuş.. Artık bu son cevabım olsun. Ben de kendisine bir man-

zune ithaf edeyim de barışmış olalım:

Sen ey kıcıyla solculuğu
Başıyla sağcılığı
Kırleten sıska yaratık
Kapat ağzını: bıktık artık!
Kıçına ille bir «ist» pervanesi
Taktak gerekirse eğer

— Kaybetmesinler senin yüzünden değer —

Sen ne Rasist ne sosyalist
Sen sâde Oportünist!
Yıkamazsın bizi kursan da
Çifte çifte tröst;
Höst!...

değil ki

Nice çemberler içinde kabuklu gölgeniz
Bölünmemiş uykularınız hiç uzak ötelere
Duymamışsınız kan sıcaklığını kardeşlikle öpüşen
Göre değilsiniz siz gepgeniş ufuklara
Kocaman denizlere büyük fırtınalara
Kafanızda çakmamış yıldırımlar şimşekler
Sokak sokak koşmamışsınız hiç yürek koltukta
Sevemezsiniz sevemezsiniz sevemezsiniz
Yüreğiniz yüreğimiz değil ki.

Ve siz ey körler o bakıp bakıp;
Yediniz güneslerde sofra kurmadan
Saman yolundan hiç çakıl toplanmadınız
Yakanmadınız gündüz hiç o ay göllerinde
Yürümedi özsu dallarımıza baharla
Yıldızlı bir sabahta asılmadınız hiç
Söylenmiyeni bilinmiyeni görülmeyeni görmedini,
Göremezsiniz göremezsiniz göremezsiniz
Gözleriniz gözlerimiz değil ki.

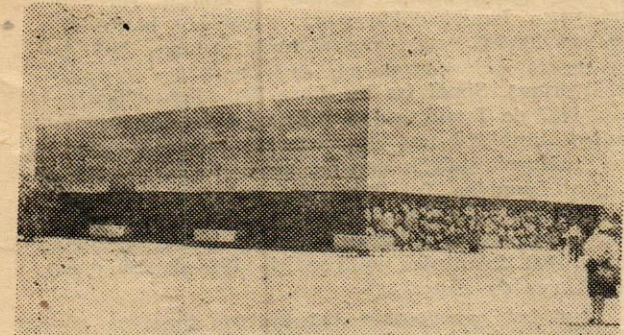
Siz hiç ölümlerde kayak kaydınız mı
Dokundunuz mu soluğuna o en varılmazlığın
Yemediniz açlığını düşünüy paylaşmadınız
Sizden öte sizlerin o yoksul yuvalarda
Ve yağmur yağmadınız hiç altın terlerine
Ayuçlayıp yüreğinizi şöyle bir sunmadınız
Renk ve inanç ötesi insan sıcaklığına
Gerip tüm antenlerinizi derin karanlıklara
Kol uzatmadınız hiç ulu bir yalnızlığa
Ve kokmuş us düzeninde ki kaç yüz bin kılıfı
Tutup okşiyamadınız mutlu çılgınlıkları
Okşiyamazsınız okşiyamazsınız okşiyamazsınız
Elleriniz ellerimiz değil ki.

Ve siz polis burunlu, o kuşku torbanızda
Yoksun ışık-tadından dostluğun icdenliğini
Ciğer dolusu haykırmadınız tek bir gün olsun
Ve baş alıp avışından kadife kadınların
Tutsak miltillerine kulak vermediniz hiç
Sovlu ezelleriyle halkımın harman sonu
Ezdim ezilmedi fındık yüreciğinizi
Dağca konuşmadınız siz ovaca konuşmadınız
Ve ışıl ışıl ve serin o yaz gecelerinde
Yıldız içipte evren türküsü söylemediniz
Söyliyemezsiniz söyliyemezsiniz söyliyemezsiniz
Dilleriniz dillerimiz değil ki.

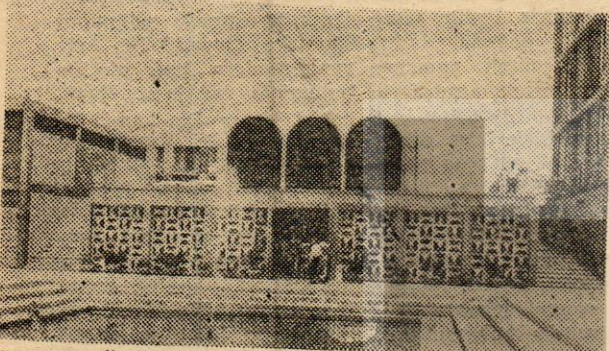
Ve işte
Elleriniz ellerimiz değil ki
Dilleriniz dillerimiz değil ki
Yüreğiniz yüreğimiz değil ki

Tahsin SARAÇ

Ekim 1963 sayımızın 4. sayfasında bazı anlam değiştiren yanlışlarla çıkan bu şiiri yazarından dergimize koyuyor, hem şairinden, hem de okuyucularımızdan özür diliyoruz.

Kudüste 2. Dünya Savaşında şehit olanların adına yapılan Anıt Kabir..

Kudüste Üniversite Sinagogu Vitrayları Chagall tarafından yapılmıştır..

İsrail'e giderek edindiği izlenimleri gazete ve dergilerimizde yayınlayan bir hayli kişi oldu. Gidenler izlenimlerini genellikle kendi meslek açılarından yazdılar. Ben de aynı görüşü benimsedim. Ancak, sanat ve sanatçıları bu memleketin genel hayatı içinde görmek, bana gerçeği daha iyi verir gibi göründü. Bunun için izlenimlerimden çevresel olanları değil, İsrail'in genel görüşünü, kültür durumunu, sanat ve sanatçılarından göze batanları tanıtmaktır.

İsrail, Kurtuluş Yılı olan 1948 den bu yana yaptığı gelişme ve kalkınma ile bütün dünyanın ilgisinin üzerine çekmiştir. İsrail deyince, çölin yeşerdiği, ormanlaştığı bir ülke akla gelmeğe başladı. Yüzyılımızın başından bu yana, bu ülke bir devlet olma çabası için de idi. Dünya siyonizmi tarafından desteklenen İsrail, dört bir taraftan çatışma halinde bulunduğu araplarla çevrilmiştir. Sıcak, kurak bir iklim yaşama kurallarını zorlaştırmasına rağmen, kısa bir zaman içinde gerek tarımsal, gerek endüstriyel gücü artmış ve ürünlerini dış ülkelerde satmak durumuna gelmiştir. Trakyanın 3/2 si kadar olmasına rağmen, bütçesi 8.5 milyar lirayı bulan İsrail, Doğu'nun İsviçre'si olma yolundadır.

16 Temmuzda başlayan Dünya Sanat Eleştiricileri Dernek'i AICA'nın 15. Asamble ve VIII. Kongre'sine katılmak üzere İsrail Hükümeti'nin konuğu olarak 14 Temmuzda Tel-Aviv'e gittim. Ankara'dan Kıbrıs'a, oradan da İsrail Hava Yolları'nın (EL-AL) türbe-jet uçaklarından biri ile Tel-Aviv'e vardım İsrail — Kıbrıs arasında turist akımı çok fazla olduğundan tarife dışı uçaklar işliyor. Ben de tarife dışı uçaklardan biri ile gittim.

Yazın İsrail bir hayli sıcak. Kongreye Türk Heyetinden Cevat Memduh Altar da katılıyordu. Biz beraberce, akşam üzeri Tel-Aviv hava alanı Hod'a indiğimiz zaman, kentin modern, zarif, kültürlü, ilginç bir batı kenti olduğu izlenimini edindik. Alana inmeden kentin üzerinde uçarken muntazam caddelerin,

Bir Ressam Gözüyle İSRAİL

ADNAN TURANI

reklı ışıklar içinde olduğunu ve bol bir trafiğin bulunduğunu gördük. Sonradan yaptığımız gezilerde bütün İsrail'in aynı durumda olduğunu anladık. İsrail kentlerinin bende bıraktığı genel izlenim, bu kentlerin bu günkü Batı-Almanya, ya da İsviçre kentlerinin havasında oluşları idi. Bu enerjik batı kenti atmosferini yaratmak için buraya dünyanın dört bir tarafından gelen Musevilerin, Doğanın bu yıldırıcı sıcağına, verimsiz topraklarına ve çöline rağmen nasıl bir inançla çalıştıkları açıkça görülmüyordu. Kongre üyelerine verilen iki klavuzdan biri (dinler üzerinde doktora yapmış) bize göçmenlerin gelmekte devam ettiklerini ve gelenlere ülkenin güneyine doğu uzayan çö'de yer gösterdiğini belirtti. Bir hafta devam eden gezimizde kum dervası ortasında kurulmakta olan köyleri gördük. Çölü tarımsal alanlar yapmak için girilen savaşta İsrail oğullarının inancı üstün gelmekte, Corak toprakları yaşanılabilir yerler haline getirmek için bilimsel araştırmalar yapan enstitüler kurmuş. Tarım alanında bütün dünyanın ilgisini çeken buluşlar yapılmakta imiş. Balık tarlaları, balık gübresi ile tarımın nasıl verimli olduğunu gösteren yemveşil ovalar gördük. Su problemi, ülke çapında halledilme yolunda imiş. Dağları, tepeleri aşan su boruları ile bütün İsrail'in nasıl sulandığını gördük. Su problemi bakımından klavuzumun anlattığı bir seviye burada anlatmadan geçemeyeceğim. Taberivve gölünden yılda bilmem kaç milyon metreküp su buharlaşarak uçuyormuş. Bu buharlaşmaya olacak bir çare için, Hükümet, Weizmann Enstitüsüne bir ödev vermiş. Enstitü de uzun bir araştırmadan sonra bütün gölün üzerini kaplayacak plastik zerrelere meydana gelen bir örtü bulmuş. Bu örtü, suyun buharlaşmasına engel olduğu gibi, sulama ve nakliyata engel değilmiş.

Kentler, kasabalar ve köyler arasında düzenli yollar yapılmış. Bütün İsrail'de her yere otobüsle gidebilirsiniz. Bizdeki şehir otobüs durakları gibi, üzerinde

çocuk kral

ÇOCUK KRAL

Çocuk Kralların tahta kılıçları
Kınımlar bozuk düzenli akıl
Siyah önlüklerini örter geceye..

Büyük hüneridir toprağın
O sonsuz filizlenmeler üstünde
Aç mideler yaratmak..

Büyür kinleri kuytu yerlerinde aklın
Demir köprülerde ezilmiş başaklar,
Baş verir kara bir leke gibi Şehir
Büyür artık evleri çocuk Kralların..

Basık altında ölüm çıntrağı
Sokakların leşi ayaklarında
Başında gün ışığı gizli bulut
O çok yeni doğmuş yaşamağa..

Bu yana geliyor azgın sürüler
Bu Şehrin unut yüklü insanları
O sonsuz filizlenmeler üstünde
Çocuk Kralların tahta kılıçları...

Halûk ŞEVKET

kapalı duraklar var. Kentler arasındaki uzaklık en çok 75 KM Yafa ile Tel-Aviv birbirlerine bitişik. Hayfa ile Tel-Aviv arası otobüs ile bir saat kadar çekiyor. Sahil boyu yemyeşil. İç taraflarda Aşkalon'a kadar gene tarımsal alanlar halinde. Çöl, bu kentten sonra uçsuz bucaksız uzanıyor. Ancak bu çöl artık içinde yaşanılmayan, kaçılan bir yer değildir. Çöle uygarlık, yaşanılması için gereken herşey ile birlikte yeşil doğa rengi de götürülmüştür, İsrail'de endüstri hızla gelişmiş. Kazanç batı ülkelerinde olduğu gibi fazla. Halk modern anlayışta yapılmış apartmanlarda oturuyor. Şehirde gece konu sistemi, köyden kente akın diye bir şey yok. Köylü ve kentli kültürü, ya da köylü ve kentli tipi diye bir şey de yok. Köy ile kentte konfor farkı pek hissedilmiyor. Sanatçı yalnız kentlerde oturmuyor. Köylerde, batı'da bir zamanlar büyük isimler yapmış sanatçılar bile yaşamakta. Brenner Kibutz'da bir zamanlar Paris ekolünün büyük heykeltanlarından Muçansky'yi de gördük. Artık yaşlanmış. Fakat çalışmasına devam ediyormuş. Bu sanatçıyı vakıtle İstanbul Güzel Sanatlar Akademisine hoca olarak getirmek istemişler. Fakat Muçansky her nedense buna vaktiyle evet dememiş.

İsrail'de sanat bir batı ülkesini kiskandıracak çapta yaygın. Kentte kasabada, köyde sanatçılar kendi emekleri ile geçiniyorlar. Belediyeler ve diğer kurumlar, sanatı el üzerinde tutuyorlar. Belediyeler turizm için sanatçıların çalışmalarından geniş bir şekilde faydalanıyorlarmış. Turistler, henüz bir kaç yıl önce kurulmalarına rağmen, sanatçı köylerine büyük ilgi gösteriyorlar.

Sanatçı köylerinden Ein Hod ile Ein Harod'u görüldük. Hayfa Belediyesinin kurduğu Ein Hod sanatçılar köyü çok gelişmiş. Turistlerin bu köye ilgisini, bizden

bir iki belediye reisinin görmesi iyi olurdu. Turist akını yazın İsrail'i dolduruyor. İsrail'den harice de 1962 de 100.000 aşan musevi turisti çıkmış. 1948 de bir turiste memleket dışında sarfı için 50 dolar veriliyormuş. Şimdi ise bu döviz 500 dolara yükseltilmiş. 1962 de İsrail'e gelen yabancı turist ikiyüzbinin üstünde imiş. Kıbrısta iken, bu eski Türk adasına gelen turistlerin büyük çoğunluğunu musevilerin teşkil ettiğini öğrendik. Tel-Aviv hava alanında seyahat eden musevi yolcuların çoğunluğu orta kazançlı halk idi. Halkın refahının nasıl yükseldiğini 1952 de adam başına 400 dolar olan milli gelirin 1962 de 850 dolara çıkması da gösteriyor.

Sevvabat acentalarının, belediyelerin turistlere gösterdikleri kolaylık, turistin memleket içindeki emniyeti övgüye ve imrenilmeğe değer. İsrail'in neresine git tiysek bir batı havası bizi sardı. İnsan doğuda bulunduğunu bir türlü aklına getirmiyor. Yalnız Kudüs'e gittiğimizde Ürdün tarafı ile karşı karşıya geldiğimiz zaman, doğuda bulunduğumuzu anladık. Tel-Aviv, enerjik çehreli, tamamen yeni, modern, genç bir anlayışın, zinde atmosferin bulunduğu bir kent. Hayfa'da Nice'de değişilmeyecek çekici bir sahyie kenti. Temiz caddeleri ve çekici manzaraları ile insanın görmek isteyebileceği bir yer. Aynı zamanda çok çeşitli endüstrisi var. Kudüs, kırak kayalık teneler üzerinde kurulmuş, yayla bir yer. İklim, sahil kentlerine göre serin. Ürdün sınırı kentin ortasından geçtikten sonra İsrail olmuş. Uç dinin kutsal tanıdığı bu yerde dini bir hava esiyor. Modern üniversitesi, müzeler, tiyatro ve sanatçı çabaları ile burası yeniye yönelmiş bir yer. Üniversite bahçesindeki, vitraylarını Chagal'ın yaptığı sinagog turistleri sehilden içeri götürmeye yetiyor. Kudüste, insan dini bir hava içinde olduğunu duyuyor. Betlehem denilen İsa'nın doğduğu yer, Ürdün tarafında kalmış. İsa'nın çarmıha gerilmesi için kesilen ağaçların bulunduğu yerde, şimdi çam ağaçları içinde bir kilise var. İsa Peygamber kendi ırkından siliyi burada yemiş. Şehrin dışında kalan kırak, kayalıklarda insan dolaşırken İsa'nın buralarda nasıl çaresiz sağa sola saklandığını yaşar gibi oluyor. İsrail'iler, Hristiyanlarca kutsal sayılan bu yerleri titiz bir bakım atına almışlar. Musevilerce kutsal sayılan yerlerden biri Davut Peygamberin bulunduğu yer. Bu kısım surlarla çevrili, Ürdün topraklarının içine bir dil gibi sokulmuş bu kısım Burası Kudüs'ten itibaren bakatı bir tene. Zeri bastan başa tapınaklarla dolu. Bir hayli de kilise var. Bu kiliselerin çan kulelerinin içine makteli tüfekler ve hafif toplar yerleştirilmiş. Askerler de nöbette. İsrail'in her tarafında askerler göze çarıyor. Kudüs İsrail bölümü ağaçlandırılmış. Karşı taraf ise kurak teneler halinde uzantı ediyor. Omer li de karşı tarafa. İnsanı en çok çeken yeni mimarî binalar. Yeni yapılmakta olan Meclis binası ve harare ölen musevilerin adına dikilen modern anıt kabir çok ilginç. Ayrıca Basalet Sanat Müzesi ile Arkeolojik müze. Enstitüsünün mimarisi ve yeni buluşları dolu. İnşaat henüz devam ediyor. Basalet Sanat Müzesinin bahçesini Paristeki Unesco binasının bahçe mimarı Japon Isamu Naguchi düzenliyor. Naguchi'nin düzenlediği bahçe küçük bir tepeyi içine alıyor. Bu bahçede heykeller sergilenecekmiş. Heykellerin yerleri bu bahçe mimarı tarafından öyle seçilmiş ki, her heykelin fonuna mavi gök gelsin. Bu tepenin üzerindeki her ağaç yerine kadar, en küçük detay, Naguchi tarafından Planlanmış. Bahçe'de gök ve doğa birbirlerini tamamlayan unsurlar olarak değerlendirilmiş. Böylece doğayı mimar ve bahçe mimarı yapıtlarını değerlendiren önemli bir öge olarak kullanmışlar.

İsrail'de insanın batıda olmadığını ve doğunun bir arap kentinde yaşadığını gösteren yerlerden biri Nazaret. Bu kentte İsa Peygamber uzun zaman yaşamış. Burada onun içinde yaşadığı mağarayı ibretle

gördük. Mağaramın üstünde 18. yüzyılda barok üslup-
ta yapılmış bir kilise var. Belediyesi çok fakir Naza-
retin. İsrail'ilerin oturduğu semtler temiz. Tepeye çı-
kan sokak içinde bulunan bir arap çarşısına girdik.
Balığın et kokusuna, baharatın tabaklanmış post ko-
kularına karıştığı bu işlek pazar yerinde, baklava ve
hurma tatluları satılıyor. Maşahlı, sokağın kaldırım-
larına oturmuş araplar, ellerindeki yerli eşyaları sat-
mak isteyen çocuklar, ahşap dükkân kepenklerine asıl-
mış tını morlu eşyaları ile burası tipik bir arap semti.
Delegeler şerefine, gittiğimiz her yerde verilen şölen-
lerden birini de burada gördük. Kent yoksul. Beledi-
ye reisi de kentin mali olanaklarının kıt olduğunu,
halkın daha çok ticaret ve gelen turistlerden geçindi-
ğini belirtti. İlgî çeken şeylerden biri de burada bir
sanat sergisine rastlayamayışımız oldu.

Taberiyye gölünün batı tarafındaki tepelere tur-
manırken İsa'nın kovalandığı yıllarda bir zaman ya-
yadığı tarımı yerlerden geçtik. Bazı kalıntılar gördük.
Yolumuza devam ederek halkın yazı geçirmek için git-
tiği serin bir yayla kasabası olan Saret'e geldik. Kı-
vuzumuzun dediği gibi Safet tipik bir arap kenti. Fa-
kat harpten sonra İsraililerin çalışmaları sonunda bu
rasi bir İsviçre kentine dönmüş. Eskiden kalkan evleri
çönmüşler, modern gazinolar kurmuşlar. Kent tepe-
de olduğundan Ürdün topraklarını buradan görmek
kabil. Ova, aşağıda düzenli olarak bölünmüş tarlalar
hâlinde yatıyor. Kentin aşağı mahallelerinde kemerli,
kubbeli evler görülüyor. Bir de tipik Osmanlı camii
var. Burada, Safet'e bir sanat galerisi olarak hizmet
ediyor. Bu biraz garip etki yapıyor insana. Bir camiın
sanat galerisi oluşu ilk olarak karşımıza çıkıyor. Cami-
galeride Safet'in 60 kadar sanatçısının yapıtlarını
gördük

Bu tülkeyi gezerken, sanatçı bir havayı daima ya-
şadık.

Sanat galerilerinin çabası karşısında kuyumcu iş-
lerinin zayıfladığı bir ülke İsrail. Yurdumuzdaki İsrail
elçisi sayın Meshe Sasson'un «Halk armağan edecek
bir şey arandığı zaman, bir tabloyu da bir başka san-
at yaptığını satın alır» sözünü ister istemez hatırla-
dım. Bu ışıklı, modern, kültürlü İsrail'in arkasında
hiç kuşkusuz bilim kurumları, değerli bilginler, ça-
lışkan ve imanlı bir halk var. Böylesine hızla kalkın-
mış bir ülkenin şekil almasında sanatçıların eli dö-
kunmamış bir yer görmedik. Sanatçı yoğunluğu kent-
lere göre köylerde de aynı. Büyük kentlerde galeriler
varsa, köylerde de var. Gittiğimiz her yerde sanat ga-
lerilerine ve sergilerine rastladık. Yalnız Nazaret'te
sergi görmedik. Ein Harod, küçük bir köy olması-
na rağmen batının büyük kentlerini kıskandıracak bir
sanat müzesi var. Bu köyde, İsrail'in en aktif bir san-
atçı grubunun «Herizens Nouveaux» sergisini gör-
dük. 300'e yakın yapıt gördüğümüz bu sergide genç
olarak yapıtların kaliteli buluşlara yer vermiş çalışma-
lar olduğu izlenimini edindik. Şunu anladık ki, İsrail'de
gerçekten nüfusa oranla çok ressam ve heykeli
var. Yapıtların % 90'ından fazlası soyut. İsrail'de fi-
güratif sanat artık ilgi görmüyor. Resimlerin değer
olarak halka sundukları boya şekli daha çok hamur bir
görünüş. Ayrıca bol ve yeni materyal yeni anlatım ola-
nakları olmuş. Herizens Nouveaux sanatçıları gerçek-
ten İsrail'in en iyi sanatçılarını bünyesinde toplamış.
Aktif ve yenici sanatçılar. Köylerden söz açmışken,
Hayfa'nın çok ilginç sanatçı köyü Ein Hod'u da kısac-
ca anlatayım.

Ein Hod, Hayfa yakınında küçük bir tepe üzerin-
de kurulmuş uzaktan denize bakan bir köy. Ein Hod'a
bir akşam üstü uğradık. Koyu yeşil bir doğa örtüsü
köyü şenlendirmiş. Asmalı bir çardak altında köyün
mutru olan bir ressamın sunduğu meyve sularını iç-
erken, köyü kuran ressam Marcel Janco anlattı. Galeri-
lerle olan çetin savaşlardan sonra bütün İsrail'i gezen

sandığınız değil

*En güzel günlerin
Çocuğu olacaktım nerdeyse.*

*Derken bahçem girdi araya
Kara kedileri ile mutluluğun*

anılar

*Kendini ver bu adam
Anıları içinde
Güvelerine davranıp.*

*Giderek ak kesilecek
Tüm bebekleri gözününün
Bir içe dönük leşin
Asalak heykelinde.*

Feyyaz KAYACAN

heyetlerden biri ile birlikte bu ressam daburaya gel-
miş. Bombardımanlarla harabeye dönen bu arap kö-
yünün tamamen yıkılması için karar veren heyete Mar-
cel Janco burasının Hayfa'ya yakın olması bakımından
da güzel bir sanatçılar köyü olabileceğini ve turist çe-
kebileceğini belirtmiş. Bu fikir ilgi görmüş ve köy sa-
natçılara verilmiş. İlk önceleri buraya her isteyen sa-
natçı gelebildiği halde, artık bir sanatçının gelebilme-
si için köydeki jüri tarafından seçilmesi gerekiyormuş.
Şimdi köyde heykeltçiler, ressamlar, ve müzisyenler
toplanmışlar. Yakında burada bir güzel sanatlar aka-
demisi kurulacakmış.

Ein Hod köyü çok gelişmiş, Sanatçılar evlerini ke-
dileri kuruyorlarmış. Faştan yapılmış arap evlerinin
enkazları üzerinde sanatçılar kendi olarak zevkle-
rine göre evlerini yapmış ve biçimlendirmişler. Köy-
de sanatçıların bütün yapıtlarının sergilendiği bir de
galeri var. Ayrıca sanatçılar evlerinin önüne birer ga-
leri de yapmışlar. Köyün meydanında hayat çok renk-
li. Cıvı cıvı kaynaşan bir kalabalık, alışveriş, müzik,
sarmaş dolaş gezinen çiftler, gelen yabancıların re-
simlerini yapan ressamlar, sanatçıların atölyelerini ge-
zen turistler ve sanata ilgisini satın alarak gösteren
İsrail halkı. Her dilin konuşulduğu bu köyde sanat
kültürü ve havası var. Sanatçının çalışmasını severek
yapması için bütün kurallar yaratılmış Hayfa Bele-
diyesi sırf bu köy yüzünden binlerce turist çekmek-
te. Bizim bulunduğumuz akşam köy öylesine kalabalık
tı ki insan bir Luna parkta bulunduğunu sanabiliirdi.
Sanat yapıtlarının satışı da burada çok olanaklı. Bu
köydeki sanatçıların başka her hangi bir kazançları
da yok. Bugünkü Marcel Janco'nun yarattığı bu köy,
gerçekten sanatçılar için bir merkez olmuş. İsrail'de
benim en fazla önem verdiğim şey, çölde orman ya-
ratılmış olması değil de, sanat yapıtının pazarının

kurulmuş olması.

İsrailîlerin sanata verdikleri önem, köylerinin sanatçı köyü, kasabalarının sanatçı kasabası, kentlerinin sanatçı kenti oluşunda görünüyor. Bu ülkede yabancı sanatçıların sergilenen yapıtları tamamen satılıyor.

Bu arada Tel-Aviv'de, Kudüs'te, Hayfa'da, Safet'de gördüğümüz sergilerin müzelerin, yapıtların ve sanatçıların sözünü etmek gerekir. Tel Aviv'de Yafa'da Hayfa ve Kudüste bir çok özel galeri var. Bu galeriler sanat yapıtı satarak geçiniyorlar. Necati Cumalı, Yafa'da bir galeriden söz etti: «Adam» diyor, «galerisini akşamları açıyor ve her akşam bir kaç yapıtı satıyor.» Bana bu arada evlerindeki koleksiyonlarını gösteren bir hayli zengin ve kültürlü aile oldu. Bu arada, Agramet fabrikalarının sahibi madam Klier bana evinde çağımızın tanınmış sanatçılarının resimlerinden bir koleksiyon gösterdi. Ayrıca Kaiser-İlin fabrikalarının sahibi Efraim İli'nin evine de davet edildik. Burada gördüğümüz koleksiyonun bir kaç milyon dolar ettiğini İsrail'in AICA sectin'u başkanı söyledi. Hiç

kuşkusuz bunlar zengin insanlar olduğu için böyle koleksiyonlara sahip olabilirler. Ancak, köylerinden kasabalarına kadar sanatçıların yaşadığı bir ülkede geçinmeyen bir mesleğe bağlılık olmaz.

Tel-Aviv'de AICA delegelerinin görmeleri için İsrail'in en iyi sanatçıların yapıtlarından bir sergi düzenlemişler. Bu sergi kalite bakımından bir hayli iyi yapıtların içinde ekspresyonist yapıtlardan bu yana dünya yüzünde görülen bütün akımların İsrail temsilcilerini görmek mümkün. Bunların arasında benim ilgimi çeken sanatçılar şunlar: Ardon, Haim Kiewe, Simon Yohanan, Gali Zvi, Aroch Arieh, Argov Michael, Bonneh Samuel, Gutman Nahum David Menulam, Mocady ve benim üzerinde en çok durduğum bir ressam olan Jacob. Ancak bu sonuncu Ressam yapıtlarını başka ressam ile sergilenmesine tartar değil. Bu gerçekten kıymetli ressamın yapıtlarını kendi atölyesinde gördüm. Geniş kültürü ve yapıtlarının gerçek kalitesi, beni çok çekti. Bence İsrail'in kudretli üç ressamı var. Bunlar Ardon, Jacop ve Mocady.

Ardon batı memleket müzelerine girmiş büyük bir sanatçı. Resimlerinden derlenmiş bir sergiyi Kudüs'te gördük. Ardon altmışbeşin üzerinde bir ressam. Uzak tefek. Mütevazı. Mahcup bir insan. Resimlerinin ilk devresinde Rembrandt örneği bir pat (hamur) çalışması var. Boya çok arılaştırılmış bir pentür niteliğine ulaşmış. İnsan, Ardonun ilk resimlerinden itibaren kolay fırça oyunundan çekinen bir ressam olduğunu anıyor. Resimleri daha çok kahverengi tonlar için çalışılmış. Zamanla Ardon yepyeni bir figürasyona ulaşmış. Objelerin geometrik formlarından bir nevi abstraksiyon yapmış. Resimlerinin içinde iskambil kâğıtlarından başka çeşitli eşyaların tanındığı görülmüyor. Bir doğa mekânına uymadan yaptığı kompozisyonlarında yepyeni olanaklara gitmiş. Son resimlerinde boya abstraksiyonuna form abstraksiyonu katılmış. Yalnız sanatçı, alta sürdüğü açık renklerin üzerine glâşe bir boya tabakası ile biraz kolaylığa gitmiş. Bu hafifliğe değerdi İsrail ressamlarından Jacop da değindi. Fakat, in san Ardon ayarında batıda bir ressam arasa ancak Léger'i bulabilir. Esasen, Ardon'un İsrail'deki yeri ve ünü de budur. Saygı duyulacak bir ressam Ardon.

İsrail'de çalışmaları bakımından benim en çok ilgimi çeken ressam Jacop oldu. Jacop bize yirmi kadar resmini gösterdi. Bir kere çok çalışmış bir ressam. Resimleri tamamen soyut. Yüksek kültürü var. Ana dili gibi beş altı dil biliyor. Frausa ve Amerika'da kaymet ifade eden bir adı varmış. Yapıtlarının dolar olarak satışı 15.000 dolar imiş. İsrail'de yalnız yapıtları ile geçinen ressamlardan biri. Jacop, yapıtlarını başka ressam ile bir arada sergilenmesini istemiyor. Bu fikrini kendine prensip edinmiş. «Bir sanatçının yapıtlarını etkisiz kılan şey birlikte sergilemek» diyor Jacop. Tuvallerinin üzerinde bir madden tozu tabakası ve bu tozun üzerinde yanan, ışıldaayan renkler var. Sanatçı formdan tamamen kaçmış. İspan yol ressamı Tapiée gibi bir duvar ressamı, Jacop.

İsrail'de ismen çok duyulan bir ressam de Mocady. Bu ressam, şair ruhlı. Boyayı ve rengi ilgi çeken bir hale getiriyor. Kendisini Tel-Aviv'de tanıdım. Beni ressam köyündeki atölyesine davet etti. «Atölyem köyde. Gelirseniz size çalışmalarımı gösteririm» dedi. Fakat Ein Hod'da kendisini görmek mümkün olmadı. Fakat Klier'in evinde güzel resimlerini gördüm. Tuvalin bir çok yerleri boş olmasına rağmen tuval yüzüne sürülen boyalar şiir gibi hoş giden bir düzende. Akıcı bir el yazısı niteliğinde çalışmaları var. Mocady'nin.

İşte Dünya Sanat Eleştiricileri Derneği AICA'nın VIII. Kongresi böyle sanat sever bir ülkede yapıldı. Kongre hakkındaki izlenimlerimi bir başka yazımda sunacağım.

AKBANK

Her türlü
banka işleriniz
için

AKSİGORTA

bilumum sigorta
muameleleriniz
için

emrinizdedir

(DOST : 75)

A K DENİZİN D İ B İ N D E

Elçi Sultan'a şükran borcunu eserlerin üstündeki şeref yerine Sultan'ın adını kondukturmakla ödüyor. Müzenin «Mausoleum Salonu» nun kapısında şöyle yazılı: Sultan Abdül Mecit tarafından Visvount Stradford Redcliff'e ve onun tarafından da British Museum'a armağan edilen Mausoleum'un ahlığı. «1856'da da Sir Charles Newton, Midilli mutasarrıflığına atanınca, işi tekmilliyor. Mausoleum'un muazzam heykelini, bir dizi de mermer aslanı Britanya'ya yolluyor.

Tarihin dibine fazla daldık galiba, çıkalım güne yirminci kulaca. Bodrumlu yurdtaşlarımız burçların üstünden denizi camlıya dursun, Honor Frost limanı dipten cevlelan ediyor. Kalenin buluncuğu adaya kıyıyı birleştirmek üzere sonradan doldurulmuş kayaların yanı sıra, bir metre derinde, duvar izleri buluyor. Cup! I.O. üç yüz yıllarına dahiyoruz! Ma usulose öldükten sonra, Artemisia'ya kalan kralığa Rodoslular, fırsat bu fırsat diye saldırıyorlar. Baskını ön cedem çakallayan Artemisia hazırlık lı. Bırakıyor Rodos donanması gir sin limana. Daha önce gizlediği kal yonlarını gizli limanın doğu ağzın dan küreğe kuvvet geçirip, adayı do lanıyor. O arada Rodoslular, diren me görmeyince, ellerini kollarını sal mıya salıya çıkmışlar karaya. Arte misia da bir güzel geliyor, düşman donanmasını kendi kalyonlarının ye değine alıp limandan çıkarıyor dışarı. Perişan oluyor Rodoslular. İşte Bayan Frost'un izini bulduğu duvar lar bu gizli limanın duvarları.

Bu madam da neler biliyor, değil mi? Allah bağışlasın: Akdenizin dört bir yanında dalmış. Sittinsenedir dip te yatan Roma, Bizans, Fenike çaba larını çıkarmış su yüzüne. Eski Sur, Sayda limanlarının haritalarını çizmiş. Filistin'in Eriha şehrinde kazı lara katılmış. Yedi kulaç sahibi bir hanım. Bodrum'a o dolayda yatan gemi kahntılarını incelemeye gelmiş. Ama bu iş, her ana-yiğidin harcı de ğil. Gemi enkazları çeşit çeşit. Hadi gelin Akdenizdeki gemi kalıntıları için bir genelleşme yapalım, bir geminin batışını önerelim! Bir kere gemi, devingen, başına buyruk bir makine. Kayaya ilk çarpışta parça lanacak bir kısmı. Batarken ya bur nunun doğrusuna dölacak. ya da di be doğru esneye esneye inecek. Bu arada denizaltı çekimi geminin içi ni bir daha alabora edecek. İçinde ki ağır hamule öne kayacak. hafı ler sağa sola, dışarı savrulacak. Di be varınca da yatağın meyline göre bir yana kayılacak. Deniz gemiyi yuttu mu? Yuttu, şimdi sindirmeye başlayacak. Tekne, kamun üstüne oturmuşsa, karinası boyunca, aşıntı parçacıklarının hareketini önliyeceği için kum kümelenecek. Ustelik tahta

(5. Sayfadan)

kabuklu hayvancılara da gelberi e-decek. Bu umulmadık şölenin cere mesini canlarıyla ödeyecekler. Oluş tükçe biçareler, kabukları enkazın üstüne birikecek. Sonra da belirli derinlikleri aşınca, oksijen dozu dü şük kum ve su katları geliyor. İşte bu üç etkin, bir çok enkazın alt böl melerinde tahta ve öbür örgensel parçaların alabildiğine iyi korunma sına el veriyor. Battıktan sonraki bir kaç ay içinde tahtanın içine su doluyor, hamulenin ağırlığı altında tahtalar yamyasa oluyor. Ust bölme ise kabuk tutmağa başlıyor, örtülü-yor geminin üstü. Batarken sağa so la fırlamış ufak tefeği, üstü kabuk lanmış bile olsa, tek tek toparlaya-biliyorsunuz. Ama asıl enkaz, silme örtülü. Bir kere bu kabuğu beauri yerlerden deiecek, denizaltında yerini işaretleyecek, içinden alacağımızı a-lacaksınız. Enkazın bütününi bozma mak şart. Oysa kum, küreklediniz mi etrafa uçuşuveriyor. Su yüzünden dipteki kumu dilediğiniz parçaları yukarı sifonlayacak hortumlar icad edilmişler ama, bunlara da fazla gü ven olmuyor. İğneyle o kum kuyusu nu kazacaksınız. Unutmayın sonra, su altında kalacağımız zaman da ka yıtlı. Suciğerini 1943 de icad eden Kaptan Cousteau'nun gegend e dib e indirdiği çelik kamaralarla, su üstü ne havayı yenilemek için ikidebir çıkma zorunda kalıyacağımıza gö-re, dipte dilediğiniz kadar kalabili yorsunuz, bu mahzur da ortadan kal kıyor ama, herkesin elinde bu inkân yok ki! Gelelim kazının çeşitli saf halarını kayda, kağıda, haritaya geçi-recek, boyutlarını ölçeceksiniz. Fo toğraf fazla yâr olmuyor bu işe. Bir kere iki metre içinde resim çekebi-liyorsunuz, sonra da deniz dibinde gölge yokluğu çekillerin yöresini bu ğulandırıyor. Kuma mezuralı çubuk lar çakacak, her şeyin yerini tek tek ölçecek, not alacaksınız. Hem dipte insanın aklını çececek, önündeki iş ten dikkatinizi saptıracak o kadar çok şey var ki! Konuşmaya ilk baş-laduğumuzda dalmayı bir firarı heve si, başka bir dünyaya kaçkının gö-nül eğlencesi gibi sunmuştum. Görü-yorsunuz ya, insanoğlu, insanızı so-nunda denizin dibini ölçüp biçip, paf talayıp, düzenleyip, içinde çalvabi leceği bir ortam haline getiriyor.

Honor Frost işte bu öncülerden. Bizim kara sularında üç yıllık çalış-ması sırasında, Anadolulu Burnu'nun orda bir Tunç Çağı enkazı buluyor, tunç araçlar, sağraklar, testiler; Gök ova'da kiremit taşıyan bir Bizans ge-misinin kalıntısını çözümlüyor. En önemlisi de, Karabağla adaları açır-ğında biri altıncı, biri yedinci yüz yıldan kalma iki Bizans gemisi en-kazını inceliyor. Enkaz şarap fıçısı dolu. Hamulesi şarapmış iki gemi

nin de. Sizin anhyacağımız, bu dün-yadan kurtulayım deseniz, derinlere dalsanız bile, yeni dünya, değişik dünya filân derken, karşınıza bizans lı bir şarap tüccarı dikiliveriyor. Bel ki de Romalı bir bezirgân. Belki de Lâtin yergicisi Petronius'un bir kita-bında konuşturduğu para-babası: «Ticarete verdim kendimi. Uzatmıya-yım, beş gemi yaptırttım, doldur-dum içine şarabı. O zaman ağırlığın ca altın. Roma'yı yolladım. Deniz ilâhı, bir gün otuz milyonu yuttu, bir tek kişi de dönmedi sağ. Gözüm mü yılmışdır? Şaşayım senin aklı na! Bir daha paraları devletleştirdim gemilerin daha büyüğünü, daha sağ lamı yaptırdım. Yükledim mi içi ne şarabı, fasulyeyi, lavanta yı, sal-dım mı sana denize! O yolculukta iş-te, temizinden bir on milyon attım cebime. Patronumun ne kadar mül-kü varsa, hepsini satın aldım elin-den. Bir de saray gibi bir ev yaptır-dım, köleler, halayıklar... Gayrı ne ye dokunduyşam altına döndü. Bı-raktım ticareti, faizle ödünç para vermeğe başladım»

Ama denizden hep şarap fıçuları, fıçılardan de de göbekli şarap tüccarları çıkmıyor ki! Arada da Be-reket Tanrısı Demeter'in tunç büstü çıkıyor. İzmir Müzesinde şimdiki. Ho-nor Frost anlata anlata bitiremiyor hevkel. Bodrum açıklarında sünger ağlarına takılıyor. Geminin reisi, emekdar dalgıç Şeytan, Tayfalar, ağ-ların parçalanışına içerlemiş, uğur-suz sayıyorlar heykeli. İçerlemin bi-ri, «Atalım, diyor, şu süprüntiyü de-nize!» Şeytan gazaba geliyor. «Ulan diyor, kocadık ama, ölmedik daha, ben bu geminin kaptanı kaldıkça, bu karıya dokunamın dinini imanını...» Demeter öyle kurtarıyor tunç façasını.

Bir işin ucundan tutmuş insanın, yabancı bile olsa, halkla kaynaşma-sı bir başka türlü oluyor. Emekçi ya-dın, emekçi halkla anlaşılıyor. Ho-nor Frost Bodrum'da süngercilerle kuzu sarması; dertlerine kulak ve-riyor. Sünger sanayinin batışının ne denlerini kitabında uzun uzun anla-tıyor, singer gemilerinin birer birer balıkçı gemisi haline getirilmesini töreniyle betimliyor. Boynuzları yal-dızlı, çelenkli bir boğa kesiliyor, ka-nı pruvasına akıtılıyor. Kânûni dev-rinde de Osmanlı donanması Rodos'a sefere çıkarken, böyle boğalar kur-ban kesilmiş. Kaptan-ıDerya Turgut Reis de Bodrum'lu. Zaten Bodrum'un kıyısı köşesi, üstüne böyle boy-nuzları çelenkli boğa örnekleri yon-tulmuş, Yunan bağıştaşılarıyla dolu... Sünger dalgıçlığı tekin iş de değil ha! Şeytan Reis'in oğlu Mehmet de-yiveriyor: «Bodrum'a, «Tahtalı Köy» diyoruz biz. «Dalgıç Ali atılıyor: «Yir-mi yıldır, diyor en az beşyüz kişi-gümledi bu yüzdən.» Honor Frost da kurcalıyor: «Başka bir iş tutsanız,

(19. Sayfada)

Desen : Metin ELOĞLU

SEVGİ NUTKU

Dönemeç

Kara kapanık basık oluşum
Bardaklar süresi istenilmemem
Yaşanmam kır çiçeklerimin
Bir kır çiçeklerimin sevdiği.

Sözlerle yürüyordum. Çok hızlı, çakıldığım yerde, gerçekleştiremediğim eylemlerimin hızıyla.

— «Durmadan kocalarınızdan konuşursunuz sizler.»

— «Ahmak!»

— «Kız evlenmiş olmanın acısıyla kudurgunsunuz.»

— «Ben duyguya inanıyorum bir tek. Yalnızca duygulara.»

— «Sen oralarda mı otluyorsun hâlâ? Çok eskilerde böyle nelerle uğraştığımı hatırlıyorum. Şimdi vakit geçirme var sadece.»

— «Vakit geçirme de bir duygu ya işte.»

— «Hep atıyorsun. Yatma üstüne yaptığın bunca espriden sonra sıra eyleme gelince kaçıyorsun.»

— «Sözlerimi doğrulamak için seninle yatacak kadar serser miyim ben?»

— «Bak yakaladım seni. Yatmayı önemsiyorsun sen. Benim de seninle yatmayı önemsiyeceğimi sanıyorsun.»

— «Bin saatür ter döktüğüne bakılırsa, evet. Ben önemsiyorum tabii. Domuzuna önemsiyorum. Yaşamayı da önemsiyorum. Senin bıraktığın yerde otlamaya, ama duyarak, yaşayarak otlamaya razıyım.»

— «Yaşamayı önemsiyorsan hemen intihar etmen gerekir. Yaşamayı önemsiyen ve böylesine rezilce yaşayan biri - bütün yaşamlar rezildir bir bakıma üstüne de duygu sözleri eden, tutar erkekçe intihar eder anlamın mı? Böyle cıvık laflara tahammülüm yok benim.»

— «Bütünüyle cıvıksın sen Delisin ayrıca. Bayılırm ben yaşamaya anlamın mı? Çatlasan da patlasan da bayılırm. Kemiklerime ışıdı mı sabah güneşi keyfimdence çığlık atsam gelir. Bin yılın birinde cıvıçlık denize girebilmek on yıl aramızda otlamak için yeter de artar bana.»

One arkaya sallanıyordum kolduğumda. İçki bardakları ha babam Bütün bunları durmanın acısıyla, en yorucu biçimde yapıyorum. Durmamı nasıl unutabilirim - beş on erkek arasına oturmuş.

— «Of, ne uyusuk milletsiniz be. Taş gibi çökerler adamın karşısına. Sen de gülle gibi olacaksın ki, «ağır kız» desinler, «akıllı, uslu kız, tam evlenecek kız tipi.» Oysa kalk desen kalkacak hal yoktur o kızın çakıldığı yerden aslında. Kızını verileştirecek, bir yaşam boyu yerleştirip semirecek köşe arar yaşamı boyu. Çoğunlukla bulur da, sizin limanlarımız hep açıktır ona. Böyleleriyle ayıla bayıla evlenip yaşamınız boyunca anlaşılmadığınızdan, karılarımızın kendinize yetmediğinden yakınırsınız. Oysa uyusukluk kendi içinizedir. Bile isteye, güle oynaya seçersiniz uyusukluğu.»

Erkekler beni eğlendirin bakıyım!

Kahramanlık anıtı gibi oturursunuz adamın midesine. Biraz kıpırtısı olan bir kadın için milli marştan farkızsınız. Taş gibi dikilmeli yanınıza varan. Bir de utanmadan baş kaldırma türküleri eksik düşmez ağzınızdan. Topuklar yerde, sözler ileri, ileri marş. Kadınlar topuklarına sürüne dursunlar ben sözlerimle kaf dağına aşayım. Bir çift hayran inek bakışı buldunuz mu işiniz iştir, sonsuza dek at koşturur iri sözleriniz. Alt üst edersiniz kadıncağzın zavallı dünyasını en dehşetli şaşırtmacalarıyla. Ya da ikinci baskınız olan züppe kızlara geçer hükmünüz. Ne rahattır o yaşamsız, sözlerinizi papağan gibi tekrarlayan kadınlar. Sözlerinizi tekrarlayanın bir şey olmaya yeteceğini sanacak kadar sözlerinizi önemsiyen kadınlar ne güzel. Bu en dayanılmaz dişilere çok dayanırsınız afezin. Bütün sözlerini size yaranmak için söylediklerini, gözünüze girmek için hiç bir skandalda kaçınmıyacıklarını bilmek o asla yıkılmaz erkeklik gururunuzu okşar dimi. Sizin deği-

şen, soylulukları değişmelerinde olan doğrularınıza bir göbek oyun cusu gibi akil almaz kıvraklıkla uydururlar dişi vücudlarını. Her biçime girerler, yeter ki o biçim erkek bakışlarınız için okşayıcı, iri sözlerinizi tamamlayıcı olsun. Bunların kuş tüyü okşayışları arasında, bir uykuyla uyamklık arasında, aşka, duyarlı eylemlere geri duygu kıvılcımları diye dudak bükersiniz birarada ve özellikle bu kadınlar arasındayken ama aslında hepimiz, tek tek, küçük, şapına kadar aşık kadınları özlersiniz kısır yaşamınızda. Küçük, her avuca, her cebe sığan kadınları. Dehanıza ahmakça inanan. Aşkı ikiyle çarpıp dehanızı. Çoğalır, iki kere büyük olursunuz seviyesiyle ne güzel olur. Hem de artık sizin olma değiniz, yerlerde de yansır sizi o, iki yerde bulunabilirsiniz aynı anda, çıkartmanız, çesinizdir. Bu eş sözcüğü de erkeklerin buluşu ya aşında. Tutkularını, bir kadında aradıklarını ne güzel özetlemişler bu sözcükte. EŞİ, allah belânızı versin. Eşiniz işte yansır, çoğaltır sizi ne güzel aynen ve becerikliliğiyle belki biraz daha büyük. Kan döker dehanız uğrunda. Alay etmeler yalnız size kalır. Size duyduğu duygulara rahatça sırtınızı dayar, ama yine bu duygularla rahatça eğlenir, sağa sola övünürsünüz. Onunsa hiç gelmez köle aklına kirli donlarınızla alay etmek. Gün de üç kez ayağınızdan öpüp köle meraklısı ruhunuzu bunaltmak bile. Bırakalım bu kadınları elleri temizdir. Oysa çıkınca karşınıza çıkışlarını kendi gereksinmesinden, gelişimi sonucu yapmak zorunda olan bir kadın. Yetersizlikleri, yenilgileriyle kendini yuğmuş, Varlığı olumsuz yer için tek tek kum torbalarını atmış biri.

Biçimlendirmeye, bildiği güzel biçimlendirmeye kendini gücü olmayan, ama yine de yenilmeyen kendine, kendisiyle, çevresiyle olumsuz savaşlardan yorgun biri. Bütün bunları sizlerin dışında yapan, sizlere benzemek için asla, çünkü siz çekingensiniz, en aşağı onun kadar, onun kaçtığı çirkinlik kadar çirkin, yapmak zorunda biri. Sizlerden ona fayda gelmeyeceğini, ona verebilecek bir şeyiniz olmadığını bilen, Mutluluğunu kimselere bağlamayan, mutluluk aramayan nasıl olsa. Silâhlarınıza kendi silâhlarıyla cevap veren, sizi bir kendinize hak tanıdığımız bakışlarla seyreden — tadınız kaçır. Kendinde çok tanıyıp sıkıldığı ahmaklıkları sizde kaçırmasın çünkü. Bütün ileri, geri sözlerinizin gereksizliğini. Bir yerde akrabadır size. Gelişime inanmaz çünkü. Siz de inanmazsınız gelişime, oysa çevrenizdeki ahmakların sırf bir gelişime inandıkları için çıktıklarını, boş laflarınız: değerlendirdiklerini, onlara anlamlar yüklediklerini bilirsiniz. Birden boşa gider emekleriniz. Yatmaya ha-

vızlandığımız uykudan uyandırılmak kudurtur sizi, onu, size en gerçek yöneleni ezip yoketmek istersiniz. En ahmak, en yalan kadınlara gösterdiğiniz hoş görürlüğün zerresi yoktur o kadına. Oysa sağda solda, yapıtlarınızda resimlediğiniz, övdüğünüz, eksikliğini duyup çevrenizde bulamamaktan yakındığınız, aslında özlemiyle yetinip eksikliğine sevindiğiniz kadındır o. tükenmişliğinizi getirir beraberinde. Bütün bu kabız olmaların hiç birşeyleri değiştiremeyeceğini bilir, gelişime duyduğunuz saklı inancı baltalar. Oncüler olarak değil yeni hayvanlar diye seyredir sizleri. Nesli tükenenlerin yerine biten yeni hayvanlar. Böyle kabul eder sizi, böyle sevmeyi bilir, sizi böyle bilip sevmenin yükünü taşıyabilir. Birlikte katlanılan yaşamda, çözümlenmiş, eskimiş konuların yeniden ele alınıp gereksiz yorgunluklara yol açması durumu yaratmayacak biri diye bakar size. İlk kez rahatlamak ister yanınızda. Oysa şımarık bencilliğinizin yediği tokattan kızgın, rahatsız yüzü göstermezsiniz ona. En sağladığımız burjuva silâhlarıyla yok etmeye çalışsınız onu. Eliniz de olsa randevu evinde fuhuş halinde yakalatıp «H.O. adlı bir kadın E.Ş. adlı bir erkekle fuhuş yaparken yakalandı.» diye gazetelere haber bile yetiştirebilirsiniz bundan eğlenmeyeceğine emin olsanız. Ya da o yaka silktiğiniz komşu kadın-

ların, akraba kadınların, yün ören kadınların silâhını seçer dedikoduyla ışığa çıkardığımız eksiklikler, dehanızın meydana kalmış ayıp yerlerini örtecek sanırsınız.»

«— Of be, amma da nutuk at-tin. Amma çekilmez kadınsın be. Kadın hakları savunucusu mu ne?»

«— Bak şimdi de zayıftır yönünden diye kadınlığımıza yöneltilmiş sağlıklı bir saldırı daha. Kadınların doğal beğenilme duygusuna. Evet ben konuşacağız, çünkü benim doğum günüm diye aşağılık espriler yaptırmayın bana, çünkü zaten susmak niyetinde değilim. İşte yordunuz beni yine boşa. Beni en yoraması gereken kişiler olsanız gerekirken en çok sizlerle yoruluyorum. Aslına bakılırsa hiç varmama hiyim yakınınıza Eksizliğim, yetersizliğim, bunaltım yeter bana, tek başına sıkılabilmem için yeter. Ke yifli biriyim de üstelik. Taş gibi ka sılmakla karşımda taş kesilmemi sağ lıyamazsınız, Öncü kadın heykeli ol maya niyetim yok benim. Bin yanlış adım atacağım daha. Yanlış söz ler etmek daha. Sizi tedirgin et-mek eylemlerimle en azından. Ba- kın nasıl önemsiyorum sizleri. Son- suz hinçliyim sizlere sevinin. Yalnız kalmamı engellediğiniz, yapılmaz kodduğunuz için beni. Sizin dilediği- niz kadın olmak korkusundan, ka- dın olmaktan vazgeçtiğiniz için beni. Kadınlığı gizlemek zorunda yım karşınızda. Kadınlığımla hoş gö-

hangi küçük benim oğlum

Hangi küçük benim oğlum, hangisi,
Jean qui pleure ou Jean qui rit?

Canumdur sevgili yavrum Jean qui rit,
Ayağında cânım Çin terlikleri.

Bir hamlede binip tahta atına
Taşır beni masal saltanatına.

Ama Jean qui pleure bir sır küpü sanki
Binbir üzüntüsü Nuh kadar eski.

Bütün yıldızları, bütün ayları
Günüş kaşıklarda parlar sapsarı.

Hangi küçük benim oğlum, hangisi,
Jean qui pleure ou Jean qui rit?

Tennessee WILLIAMS
Çeviren : Talât S. HALMAN

rürlüğünüze sığınmamak için. Oysa çıkışlarım hep çirkinlik korkusuyla doludur atamadığım. Çirkinlik, herebyere çirkinlik, en büyük en gelim. Çirkinliğe kendi çirkinliğimle karşı koymaya çalışıyorum. Gizli güzellikleri cimrice saklayarak. Çirkinliği kabullenmem aslında ölü müm oluyor bilemezsiniz. Çirkin si lahlarınızla, çirkinlediğim kabuğum dan içeri sızdırmayın çirkinliği, şimdi zavıfım. En çok çirkin kabuğumla tedirgin edebileceğini sanıp sizleri, çirkin kabuğuna yenilen ah mak kadını ben. Hep konuşuyorum artık. Susmayı, susmanın yalan güzellikliğini istemiyorum, içim işımsın dışıma, belki sandığımca güzel değildir. Susmam kendimi seyrettirmem olacak, sizi seyretmem ya da, Hep savaşmalıyım oysa sizle. aslında hiç savaşmamalıyım, kendime kalmalı gücüm, kendimle kalabildiğim zamana. Bırakın konuşuyum. Yıkılacak ne kaldı? Olanlar çok tan oldu, eğer olmuş bir şey varsa tabii. Bırakın çifkef atayım sağa sola? Çırlıçılak soyundum karşıınızda. Kafalarınıza fırlatmalıyım bardağımı. En gerçek karşı çıkma-yı: neden şimdiye dek denemedim: Isırmayı burnumuzdan, çekmeyi iki tel saçınızdan, şımarık göbeğinize yumruk atmaya bakın bu en güzeli. Eyleme geçemedim, hızım boşa, susmam.»

Yol uzuyor boyuna, konyayı içerek ilerlediğimi sanıyorum. İçtikçe uzuyor mu yol ne? Bacaklarım iyice ağırlaşıyor konşakla, Yerimde bile sayamaz oluyorum. Geriye dönmeyi özleyemem, gerilerin olduğununu sana kim söyledi? İleri gidemediğimses besbelli. İleri geri sallıyorum koltuğumda. Yol uzuyor konşaklar boyunca. Yanaklarım kızarıyor durduğum yerde. Ellerimi kollarımı sallıyorum konuşurken, sesim inceliyor kalınlaşıyor, gözlerimi durmadan oynatıyorum, aman hareket bu kadar olur, beş on erkek arasına çakılı. Adım atamıyorum, atılacak adım olmadığımı, yolun hep uzuyacağını biliyorum, ama hıza inanmışım bir kez. Hızımı yitirme mek için olacak durduk yerde bunca gereksiz hareket.

Şimdi bu boş dört duvar arasında, gerektiği için iki misli sigara içilen, dumanlı, içki bardakları arasında birbirimize düşmanca baktığımız yerde değil de ağaçsız, tatlı meyilli bir tepede olsam. Yatıp sırtüstü dizlerime kavuştursam kollarımı, öylece aşağılara yuvarlasam kutsal vücudumu, neşeden çığlık attardım. Ashnda bir neşe kelebeği miyim ben ne. Boşalmış varırdım aşağıya. Yerinde saydığımı bilerek, ama boşalmış. Başlangıç var mıydı hatırlamıyorum, galiba hep durma vardı gibi sözcüklerle yeniden oyalanabilecek güçte.

Sade, en sadesinden bir duygu aslında yetersizlik; sade yaşamayı bildi mi insan hiç tedirgin etmeyen Neşe veren bir duygu insana aslında.

Oysa doğum sancıları çekiyorum şimdi burda. Bir doğuma getirme-

yen en kısır doğum sancılarıyla kıvrınıyorum. Size de bulaşılıyor kısa sürelerle acım. Bulaşsın, bulaşmalı. Sancım yoğunluğunca semiriyor musunuz ne. Daha iri görünüyorsunuz gözüme. Uykunuza yatıyorsunuz rahatlamış. Bulaşmalı sancım tek yol bu. Sancımda tek uyanık kalıyorum. Sancım iyi gelecek size de, sunuyorum almiyorsunuz. Bir konyak, bir konyak daha. Acımla benim aramda. Acımı sizden git gide uzaklaştırın. Dindiren, acı din diren konyaklar sıra sıra aralarda, dinlenme sürelerinde — ilk kez sanımdan dinleniyorum.

Çocuk doğuran kadınlar nasıl kaçırırsa erkekleri öyle kaçmışlar yanımdan baktım. Bir dinlenme süresinde ansızın. Hep onlarla uğraşıyordum, yalnızım şimdi. Kendimle-yim, onlarla uğraşmaktan kendiliğini yitirmiş, acısını bile yitiren kendimle yalnız. Kocaman gölgeleri üs tüme geliyor duvardan. Duvarda gölgeler büyüdüler. Eski bitkiler, yoğun bitkiler uzandı tavandan. A-lp beni eski tapınkların oraya, eski rahiplerin ayakları dibine götürdüler. Eski rahipler, eski erkekler güzel olmayan başım için güzel türküler söylediler. Eski bitkiler, yoğun bitkiler, eski erkeklerin, en eski savaşları adına, güzel olmayan başımı sunağa yatırıp kurban ettiler.

Ondan sonra saat 2 oldu. 3 oldu 4 oldu. 5 oldu 6 oldu 7 oldu. Başlangıca kurdum kendimi yeniden. Soyunup giyinmelere, diş fırçalamalara, yıkanmalara, yemelere yatmalara, bir şeyler anlatmalara kurdum. Aynen hiç bir şeyi yitirmeden. Sevi geldi durdu aklıma ansızın, fazladan.

Attım kendimi sokağa, Taksi madam! Gezzdirelim mi güzelim? Bu ülkede kendini gece yarısı sokağa atan kadın ya madamdır ya orospu Birinden biri olmak çözseydi bir şeyleri, dönemeçe yetiştirseydi beni seçerdim.

Koşuyorum. Dönemeçte bekliyorum beni. Çoktan beri biliyorum. Kara, sıcak, isteyen bakışlarla başlangıç. Ellerimi tutuyorum. Yol uzuyor ansızın. Aramızda, aramızda en çabuk. Yol ona varıyor artık biliyorum. Dönemeçte o var, kara sıcak,

isteyen gözlerle başlangıç. Şimdi koşmak istiyorum yeniden. Adım atamadığımı, hep yerimde saydığımı unuttum. Beş on erkek arasına oturmuşum. İçki bardakları sıra sıra. Dönemeçte beni bekleyen biri var, ne olur silkeleyin beni. Bir adım attırın bana, tek bir adım. Beni dönemeçte bekleyen biri var, sizlere sığınuyorum yenik.

Bıçak, çatal, kaşık, tencere ve bilimum yağlı kapları, fayanları, mermerleri, pinileri ve...

HERŞEYİ daha iyi TEMİZLE

GRİPİN

BAŞARI İLE KULLANILIR

Baş, diş, adale ve soğuk algınlığından mütevellit bütün ağrılara karşı GRİPİN başarı ile kullanılır

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

(FAAL : 2565-78)

(FAAL : 2557/77)

(15. Sayfadan)
bir tarla edinseniz olmaz mı?» diyor.
«Kamyon şöförlüğü fena mı?» Mehmet.
bir duraklıyor, «Tühh, diyor sar
maz beni pis iş! Bak dalgıçlık, ney
se ne ama temiz iştir, abla!»

Honor Frost «Şimşek» adlı bir
sünger gemisiyle Gökova'da dolaşı
yor. Kaptan, orta yaşlı, sofu bir ge
mici, Hüseyin Amca. Önce bu firenk
hatununu da yadırgıyor epiy. Sonra
dan ahab oluyolar. Süngerciler ta
akşama kadar ağızlarına bir çöp at
madan çalışıyor, gün kararınca lok
ma ediyorlar. Honor Frost ile arka
daşı Peter'e aklıktan baygınlıklar ge
liyor, ama dayanıyorlar. Yalnız sa
bahları bir fincan çay içmeden ola
mıyorlar. Bir akşam bunun lâkırdısı
açılıyor genide. Honor Forst, şaka
olsun diye ilerliyor, «İngiltere'de di
yor, sabahları üstelik yatakta İçerler
çayı, kahveyi. Hüseyin Amca soru
yor: «Karı mı, koca mı yapar kahve
yi?» «Bellî olmaz, diyor Honor Frost
adamına göre; bu yüzden sürüyle
aile yıkılmıştır.» Ertesi sabah, bir de
gözünü açıyor ki Honor Frost, kar
sısında ikinci kaptan Mustafa, elin
de bir masrapa, içinde çay. Ellerin
dert görmesin. İyi etmişin, Mustafa!
Honor Frost, ayağına, yatağına çay
götürülmeğe değer kadın!

BIZE GELEN KİTAPLAR

● **ATATÜRK SENDENİZ.** Oğuz Kâ-
zım Atok'un şiirleri. İkinci basım. İs
tanbul, Hatipoğlu Yayınevi. 64 S. 2 li-
ra.

● **ATATÜRK ŞİİRLERİ YILLIĞI.**
Hazırlayanlar: Mehmet Bahçeci-Nuret-
tin Ergen. İstanbul, Hatipoğlu Yayın-
evi. 142 S. 4 lira.

● **ATATÜRK'ÜN HALKÇILIK
PROGRAMI.** Yazan: İsmail Acar. İstan-
bul, yazarın adresi: Kefeli Hürriyet Ha-
mı 17-Galata, 48 Sa. 5 lira.

● **BAŞGÖZ ETME ZAMANI.** Meh-
met Seyda'nın hikâyeleri. İstanbul, Ye
ditepe Yayın. 74 S. 2 lira.

● **BAŞKA ADAM.** Üç perdelik o-
yun. Yazan: Saffet Urfi Betin. İstan-
bul'da İnkilâp, Ankara'da Berkalp ve
Bilgi Kitabevleri. 87 S. 2 lira.

● **BATIDAN ŞİİRLER.** Çeviren-
ler: Orhan Veli-Oktay Rifat-Melih Cev
det. İkinci basım 76 S. 250 kuruş.

● **BEDRYE.** Hikâye - roman. Ya-
zan: Afet Muhteremoğlu. İstanbul, Ye
ditepe Yayın. 79 S. 2 lira .

● **BEN KOMİTACIYIM.** Roman.
Yazan: Numan Beyazıt. Ankara, Büi
büldere cad. Ballıbaşa sok. 115-Çanka
ya. 68 S. 3 lira.

● **BİLEŞİM ÇİZGİSİ.** Osman Bolu
lu'nun şiirleri. İstanbul, MİM Yayınla-
rı-Minnetoğlu Kitabevi. 64 S. 250 krs.

● **BİLİMDEN YANA.** Deneme, eleş-
tiri. Yazan: Asım Bezirci. İstanbul, O-
luş Yayınevi 142 S. 4 lira.

● **BİR AÇIDAN.** Derleyen: Mehmet
Seyda. İstanbul, Ataç Kitabevi. 71 S. 2
lira

REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

DIŞ MUHABİRLER

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail
İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(BASIN : 21005/A - 14116/79)

● **BİRLEŞİMLER.** Hüseyin Aruk'
un şiirleri. Diyarbakır, Uğurlu Meydan
Geçidi 10. 17 yaprak. 100 kuruş.

● **DÜNYADA HARP VAR.** Orhan
Kemal'in hikâyeleri. İstanbul, Ataç Kİ
tabevi. 80 S. 2 lira.

● **FİLOZOFÇA DÜŞÜNCELER.** Di
derot'dan çeviren: İsa Öztürk. İstan-
bul, Çan Yayınevi. 58 S. 3 lira

● **GECENNİN UCUNDAKİ İŞİK** Pe-
ride Celâl'in romanı. İstanbul, İnkilâp
ve Aka Kitabevleri. 430 S. 10 lira.

● **HAKSIZ YÖNETİME KARŞI. H.**

D. Thoreau'dan çeviren: Vedat Günyol.
İstanbul, Çan Yayınevi. 55 S. 3 lira.

● **KARALARIN MEMETLERİ —
HAMDI VE HAMDI** Cahit Atay'ın iki
oyunu. İstanbul, İzlem Yayınları. 141
S. 4 lira.

● **KONYA EFSANELERİ** Yazan:
Mehmet Onder. Konya, Şahap Kitabevi.
99 S. 2 lira.

● **SANATLAR ÜSTÜNE YIRMI
BİR DENEME.** Yazan: Erdoğan Acar
lar. İzmir 1963 Karınca Matbaası. 121
S. 3 lira

YENİ YAYINLAR

Kalpakkılar, Samim Kocagöz, 328 s. 750 krs. Ataç kitabevi — Doludizgin Samim Kocagöz, 312 s. 750 krs. Ataç kitabevi.

KALPAKLILAR ve Doludizgin Samim Kocagöz'ün Kurtuluş Savaşımızı anlatan romanının birbirini bütünleyen iki cildir. Savaş konu edinen romanların bazıları okuyucuda heyecan uyandırmaları ereğini güder. Bunlar düpedüz birer süreven romanıdır. Bazı romanlarda yalnız bir çerçeve çizme ödevi görülür. Birtakım savaş romanlarında da siyasal düşünceler ya da doğrudan doğruya savaş konusunda ki düşünceler tartışılır, demegler sunulur savaşla barış üzerine! Samim Kocagöz, Kurtuluş Savaşımızı ele alan bir roman yazmakla ilkin ulusal bir kaygı güttüğünü söylüyor. Gençlerin yüreklerinde «Türkün bu en haklı en büyük savaşının heyecanını» uyandırmak istiyormuş. Toplumsal bir yön de vermek dilemiş romanına: Bir ulusun sömürgecilere karşı nasıl ayaklanıp direndiğini öz gürlüğünü nasıl kurtardığını anlatmağa çalışıyormuş. Cumhuriyetimizin ve devrimlerimizin dayanağı Kurtuluş savaşımız olduğu için, Kurtuluş savaşına hangi açıdan baktığını göstermekle siyasal bir yön de kazandırıyormuş romanına.

Böyle bir roman hazırlayabilmek için uzun çalışmalara girişmiş Kocagöz. Kurtuluş savaşımızla ilgili sürüyle kitap okumuş. O günleri yaşayanların anılarını derlemiş. Önsözünde kendi romanında anlatılan serüvenlerin tanıtılan kahramanların meraklı okurlarca başka kitaplarda da kolayca bulunabileceğini önceden bildiriyor.

Merak edilip araştırılırsa, Kocagözün elindeki kaynakları anıları hangi ölçüde değiştirerek kullandığı, romanını kurarken yaratıcılığında ortaya neler koyduğu yani romanın nekadarının malı olduğu ortaya çıkarılsa gerçekten iyi edilirdi. Böyle bir iş Bay Kocagözün sanat dünya mızdaki yerini belirleme ödevini yüklenicek babayığitlere düşer: Ben bu kısa notumda romanın adı anılma-

mış kaynaklarından biriyle, sadece biriyle ilgilenmişim. Ve romancının kaynağını kullanım yöntemini göstereceğim.

Samim Kocagöz, Talip adlı bir gencin işgal İstanbulunda gizli teşkilattaki çalışmalarını anlatıyor. Romanın başlıca kişilerinden biri bu genç. Talibin serüvenini başka bir yerde de okuduğumu hatırladım. Romancı o olayları bir sanat eserine konu edinerek Kurtuluş savaşımızın az bilinen bir evresine unutulmazlık kazandırmak istemiş; ne iyi etmiş diye sevindim. Kocagözün kaynağı Samih Nafiz Tansu'nun Hüsamettin Ertürk'ün anlatılarından yararlanarak yazdığı «İki devrin perde arkası. Hilmi kitabevi, 1957, 962 a.» kitabı idi. O kitabın Gizli teşkilatımızın en mühim ajanı (s. 249 — 250), Ferit Paşa yahşını örten esrar perdesi (s. 393 — 397), Sır kâtibinin sır tutmayan kızı (s. 397 — 402) başlıklar bölümlerini yeniden okudum. Hayrette kaldım. Romanla kaynağın da aynı cümleler, aynı sözcükler birbirlerini şu yolda izliyorlardı:

Kocagöz — «Beyaz boyalı komutan yalı»

Tansu — «Beyaz yağlı boya muh teşem yalı»

K. — «Vay vay vay Hâşim!.. Boğazda gezinti ha?»

T. — «Aşkolun Hâşim, Boğazda geziyorsun da.»

K. — «Orta boylu, İstanbulun giymiş, çenesi siyah sakallı, koyu kırmızı fesli bir adam»

T. — «Orta boylu, zayıf nahif, çenesinde haff bir sakal, başında kırmızı kadife renkli bir fes, siyah püs kül, üstü de siyah istanbulinli bir İstanbul efendisi»

K. — «Her akşam üstü bu saate araba ile Boyacıköye gider, oradan vapurla Arnavutköye çıkar. Evi Bebek'e yakındır.»

T. — «Akşamüstü paytonla Boyacıköyüne gider, oradan vapura biner, Arnavutköyüne çıkar. Zira evi Bebekle Arnavutköy arasındaki bayırlardan birinin üstündedir.»

K. — «Bağ yolundan kestirme, boyacıköye doğru koşmaya başladı.»

T. — «Dağ yolunu tutmuş ve kestirme yoldan Boyacıköy iskelesi ne koşmaya başlamıştım.»

K. — «İki siyah sütlün gibi atın çektiği payton»

T. — «İki siyah yağız beygirin çektiği araba»

K. — «Kuçuk, sevimli bir köşk»

T. — «Kuçuk takat çok zarif bir köşk»

K. — «Bir bahçeyle halayık odusu anlaşılan yaşlı bir kadın yerden temennalarla karşıladı. Kapı kapanırken, Talip'e de bir yarıcağımsı gibi yürüyüp geçmek düşü.»

T. — «Onları karşılayan bir bahçeyle bir hayayk vardı. Bara da yoluna devam etmek düşü.»

K. — «Köşesinde auruğu evin mertvenelerine oturdu.»

T. — «Köşkün karşıındaki evlerden birinin kapısı önüne oturmuş»

K. — «Bir kadının çıktığını gördü. Dikkat etti, bu bir genç kızdı. Hansın on yedi, on sekiz yaşında görünüyordu. Siyah saçları dikkatle taranmış, beyaz, şeffaf bir örtüyle örtülmüştü. Üstüne siyah bir önlük giymişti. Elindeki çantayı yavaş yavaş sallayarak yokuşu iniyordu.»

T. — «17, 18 yaşında esmer bir genç kız çıkmıştı. Elinde mektep çantası olan, siyah saçları muntazam taranmış, başı da ince şeffaf bir örtü bulunan, siyah rügan pabuçlarıyla temiz bir mektep talebesi olan bu kız, bir az halsiz ve yorgun, belki de isteksiz bir şekilde oldukça tenha olan yolu, başaşağı (!) inmeğe başlamıştı.»

K. — «Mektebe bu kadar erken mi gidiyorsunuz?»

T. — «Bu kadar erken mi mektebe gidiyorsunuz?»

K. — «Babam, polisler sizi gözetliyor. Derhal buradan uzaklaşınız.»

T. — «Buradan uzaklaşınız, polisler sizi tutacak, babam onlara söylemiş.»

K. — «Darülfünun talebesiyim Sizin gibi iyi bir aile kızı ile arkadaşlık etmek arzusundayım.»

T. — «Darülfünun talebesiyim, sizin gibi iyi bir aile kızı ile arkadaş olmak fikrindeyim.»

K. — «Ne babamın, ne de polislerin sizden haberi var. Bunu ben uydurdum. Birkaç kere böyle peşime takılanları korkutup kaçırtmıştım.»

T. — «Yalan söyledim, ne babamın sizden, ne polislerin ikimizden haberi var. Birkaç defa, peşime takılan gençleri böyle kaçırdığım için size de aynı usulü tatbik ettim.»

K. — «Bu sokaklarda insan nasıl oturur?»

T. — «İnsanlar burada nasıl yaşıyor?»

Stendhal, İtalya hikâyelerinde ve Parma manastırında İtalyan kroniklerinden geniş ölçüde yararlanmış. Hatta kendisi bunları satır satır çevirdiğini söylemeye kadar vardırır işi. Ama yapıtlarını her cümlesinde Beylisme kendisini iyiden iyiye belli eder. Tolstoy Savaş ve Barış'ın Moskova kışması ve

Napoleon'la ilgili bölümleri için bir tarihçi gibi belge toplaması fakat tarih gerçeğini yalanlayarak romanında kendi gerçeğini savunmuştu. Koca gözün yaptığı ise gerçek olaylardaki Galip adını değiştirip romana Talip diye almakta ileriye geçmemişti. Anlatıldığı olayları yorumlarken, tarih boyunca gezdirdiği ayna yardımı ile kendi düşüncelerini, kendi görüşlerini belirtmeğe çalışırken akıl almayacek ölçüde yüzeysel kalmış. Beylik bir kaç düşünceyi de şu yolda acemiliklerle konu edinmiş: «Bir harbin kazanılıp veya kaybedilmesi sebeplerini, takdir-i ilâhiye kadere bağlayan ünlü Tolstoyla bir fikirde değiliz.»

Kocagöz'ün romanı eski hikâyelerinin ve romanlarının bütün aksamlarını biraraya getirmekte. Dil yanlışları birbirini kovalıyor. «Bastonuna basa basa» gibi yanlış deyimler, «Yepyeni gıcır gıcır İngilizlerin verdiği toprak..» gibi anlam bozucu dizim yanlışlıkları sürüyor.

Andığı adlardan sonra parantez içine ünlem yerleştirmeler. «Çorbacı Loyt Corç» filân gibi espriler doğrusu pek tatsız kaçıyor. Kocagöz ortaokul öğrencilerinin ulusal bayramlardaki söylevelerini andıran cümleleri ciddi ciddi sıralamış romanında: «Hepimizin canını alabilirler; ama bu cennet vatanı alamayacaklar. Altıyüz yıllık yurdumuzu vermeye ceğiz.. Türkçe geçit vermeyip kime versin Sakarya.. Bu tepeler ki Türk tepeleri, Türk toprakları, Türkün yurdu, kartal yuvası: Ne işi var bir sürü karganın bu tepelerde.»

İş baştan sona ucuz edebiyatçılığa (hayır, edebiyatla illeisi yok yazdıklarının, ucuz yazıcılığa demelivim) dökmüş. Su sözlerle bakınız: «Ali Kemal alcağı Pevam-ı sabahta Anadolu alevhine ağzından nislik saçıyordu.. İnevizlerin doymak bilme yen iskembe..»

Yunanlılar Anadolu'dan çekildikten sonra Tetkiki meza'im beveti adına Yakup Kadri Halide Edip gibi yazarların hazırlayıp yayınladıkları kitapta bile, o günlerin canlı acıları karşısında kaleme alındığı halde, böyle satırlara rastlanmaz.

Romanın teknik başarısızlığı üzerinde de çok şey söylenebilir. Baştan sona tarihsel akısa yan çizilmiş ve bilinen sonuç yerli yersiz hatırlatmalarla durmadan tekrar edilmiş. İz mirdeki yurtseverlerin iki de bir «Anadoluyu geçmek» ten söz etmeleri Kocagözün dikkat ölçüstünü belirtiyor zaten.

Kurtuluş savaşını yazmak roman çıkarımızın boyun borçlarındandır tabii. Samim Kocagöz bu işe girişmekle ivi etmiş. Ama becerememiş. Kırk yılda Kurtuluş savaşımızla ilgili en önemli eserler, en iyi bir iki roman, o günleri yaşayan Falih Rıfkı Rusen Eşref, Yakup Kadri Halide Edip gibi yazarların kaleminden çıkmıştır. Daha sonraki kusakların bu konuda doyurucu yapıt veremeyişleri pek acıdır. Kocagözün romanı ya

zık ki Oğuz Özdeşlerin, Atilla Aykutların, kurtuluş savaşı romanlarından bir parmak bile üstün değildir.

Kocagöz romanında bölümleri: Atatürk'ün büyük söyleviden alınlarla başlatıyor. Evet. Kurtuluş savaşını anlatan yapıtların en değerlisi, hâlâ, o savaşı zafere ulaştıran insanıdır. Büyük söylevi bir anı ya da bir tarih kitabı gibi değil bir sanat yapıtı gibi de okuyoruz bugün. Kurtuluş savaşının kutsal coşkunluğunu en iyi onda anlatılmış buluyoruz. Ve sanatçılarımızın buna denemeye karşılık o türlü bir başarı kazandırarak yapıt veremeyişlerine yakınıyoruz.

Yer demir gök bakır, Yaşar Kemal. 400 s. 12.5 lira. Güven yayınevi — Şaheser romanlar dizisi.

YASAR Kemal'in İnce Memed'i 1955 de yayınlamış, pek haklı bir ün kazanmıştı. İnce Memed birçok yabancı dillere çevrildi. Sonra Yaşar Kemal daha başka romanlar yazdı. Onların da yabancı dillere çevrilenleri oldu. Ama Yaşar Kemal hâlâ İnce Memed'in yazarı diye bilinmiyor bütün çevrelerde. Bu kadarla kalsa gene iyi. Öteki yapıtlarının hiç sözü edilmiyor. Yaşar Kemal'in sanatında İnce Memed'den sonra belirmiş özellikler üzerinde hiç durulmuyor. İnce Memed'den bu yana gelişen işçiliğini, olaylara ve insana bakış açısında kazandığı yeni derinlikleri çözümlenmedi pek.. Öyle ki, Ortadirek'in, Yusufçuk Yusuf'un ve şimdi de Yer demir gök bakır'ın eleştirmecilerimiz arasında hiç o yuyucusu çıkmadı sanacağım nerdeyse.

Yaşar Kemal'in yazar arkadaşları onunla ilgilenmiyorlar denemez. Son aylarda bir çok yazı çiziktirdiler. Ama sanat üzerinde duracak yerde, çirkin dedikodularla işi senlik — benlik kavgalarına dökererek Yaşar Kemal'in romanlarının yabancı dillere çevrilmesi olayını kalem lerine doladılar.

Ortadirek ve onun devamı olan Yer demir gök bakır, İnce Memed'e oranla Yaşar Kemal'in sanatında pek önemli bir gelişimin ürünleri dir. Yaşar Kemal kendi içlerinde ayrı birer bütün de sayılabilecek bu iki kitabında artık yalnız insanların birbirleriyle ilişkilerini, toplum sorunlarını anlatmayı bırakmış. tek tek insanların iç dünyalarındaki karışmaları da büyük bir başarıyla ele almaya başlamıştır. İnce Memed'de ruhsal karmaşalarla ilgili pek az çözüm vardı. İzel Topal Ali'yi anlatan sayfalar bu yoldaki dikkatleri gösteriyordu. Ortadirek'te ise tutkuları, hayat denevleri, öfkesiyle Meryemce başta gelmek üzere kahramanların gizli evrenlerini yansıtmakayısı yürüttüvordu romanı. Zaten konu bir ruh halinin, inat duygusunun üzerine kuruluydu. Romanın

sonunda, nice acılardan sonra, katlandıkları ölümcül yorgunlukların hiç bir kazanç sağlamayacağını gördükleri halde, Meryemce, «İndir ya! diyordu, «Geldik va!» Bu davranış yeni bir sorumluluk anlayışı da getirmekteydi. Madem ki toplum kuşkular içindedir; en küçük çıkarlar bile toplulukları sindirivermektedir olduğu yere, her birimiz üzere rimize düştüğünü kabul ettiğimiz sorumlulukları hiç kimsenin ödevini yapıp yapmadığına aldırmadan yerine getireceğiz öyleyse. Sonuca neman ulaşmak önemli değildir. Önemli olan kendi sorumluluğumuzun altından kalkabilmemizdir. Teneke'deki Memed Ali de bunu yapıyordu. Böylece de bütün yenilgilerin ortasında ne denli güçlü, ne denli diri kalıyor!

Yaşar Kemal'de topluluk çok defa iki yüzlüdür. İrkek ve ylgındır Kuvvetlinin karşısında kolayca eğilir. Bundan dolayı dtrnenme bireylerin işi olmuştur. Böylece de kişilerin yeri yavaş yavaş geçmişmiş, ruhsal çizgiyi kuvvetlenmiştir.

Muhter Sefer'in oyunu yüzünden o yaz Çukurova'da hiç para kazanamamış köylülerin kişisi yoksulluk içinde gecirmeleri, kasabadaki bakkal Adil'e borçlarını ödeemedikleri için haciz korkusuyla beklemeleri, bir devanak ararken mağrur Taşbasoğlu'na ermişlik yakıştırıp ona sızınmaları anlatılıyor Yer demir gök bakır'da. Bu romanda Yaşar Kemal'in daha önceki romanlarında belirttiklerini kördüğümüzolumlu yönler ayrı ayrı geliştirilip olgunlaştırılmış olarak çıkıyor karşımıza. İnce Memed'deki «Kandıra» içeri bir top seving gibi girer» ve benzeri anlatış özellikleri Yer demir gök bakır'ın anlatımında daha geniş bir ver almış. Ruh çözümlenmeleri pek başarılı safsalar çıkarmakta. Söz gelimi Koca Halil'in, Yalak köylülerini dolandı Çukurova'ya geç indiren hes para alamadan geri dönmelerine yol açtıktan sonra köylülerin kendisini öldüreceği korkusuna kapılmamasını, hiç bir sev vnamadıklarının evrince de böyle önemsenmeyeisine içerlewin kara kışta köyden ayrılmasını anlatan bölüm böyle bir ustalık taşıyor. Yusufçuk'ta karşılaş tığımız «eslenek» konusu da Yer demir gök bakır'ın bir yanını meydana getiriyor.

Ama asıl geliştirilip romana temel edinilen başka bir öğe vardır. Yaşar Kemal'in eski roman, hikâye hattı röportajlarında uzun uzun anlatılan, coşkunlukla betimlenen başlıca konulardan biri ısıktır. ateş ve alevlerdir. Konu ve anlatımla içice bir renk ve ısıktır çeşitliliği bir çok safsalarında görülebilen onun anlatılarının. Yer demir gök bakır'da ısıktır artık bir roman kahramanı olmuştur. Ande'le Zevnik'inin hikâyesi bir ısıktır türküstüdür. Taşbaş'ın ermişliğinin tanıttı topton ısıktır. Hasan ısıktır lara vurgundur. Romanın bir yerinde şöyle deniyor: «Yeryüzüne insan

Türk Filmciliğinin ana problemlerinin mesleğin içinden görünüşü

Attilâ TOKATLI'nın İstanbul Türk — Alman Kültür Derneği'nde «Türk filmciliğinin ana problemlerinin mesleğin içinden görünüşü» adıyla verdiği ilgi çekici konferanstan bir özeti aşağıda okuyucularımıza sunuyoruz.

Hayatımda ilk olarak konferans veriyorum. Ve, ne yalan söylemeli, bu işin tekniğini de pek bilmiyorum. Konuşmam, bir konferanstan çok bir söyleşi.. daha da kötüsü, bir yazı niteliğini taşıyabilir. Bu durumun hayâl kırıklığına sürükleyeceği kimselerden başlangıçta özür diliyorum, ve beni bağışlamalarına yardım eder umuduyla, Türk - Alman Kültür Derneği'nin kibar çağrısını, sadece ve sadece, ürünleri Türkiye'de en sık, en gelişmiş ve çoğu zaman da en haksız şekilde hücumu uğrayan bir mesleğin.. mesleğimim.. karmaşık ve zengin gerçeğini biraz daha yakından ve kendi ölçüleri içinde tanıtmak amacıyla kabul ettiğimi belirtmek istiyorum.

Türk filmciliğinin ana problemlerinin mesleğin içinden görünüşünü konu olarak seçmem boşuna olmadı. Bu problemler, mesleğin dışından bakıldığında vakit sebepleriyle değil, sonuçlarıyla görünürler. Oysa, işlere dışardan bakan sizler mesleğin içinden birinin gözüyle bakmayı deneyecek olursanız, Türk filmleri hakkında bugüne kadar kafanızda birikmiş değer yargılarının yanı sıra bir takım gerçeklik yargılarına da varabilirsiniz. Yalnız bu nokta bile, filmlerini sizler için yapanların gözünde çok önemlidir. Bu konuşmayı hazırlamağa girişmeden önce, seyirci olarak sizlerin

Türk filmciliğini nasıl.. ve niçin öyle gördüğünüzü kavramağa çalıştım. İstiklâl caddesinde yürürken, iki yana yapılandırılmış film afişlerini izlemek bile ürktü beni. İşte film isimleri: Bana annemi anlat, Büyük yemin, Ayşecik Fakir Prenses, Bahçevan, Bir Hizmetçi Kızın Hatıra Defteri, Çiçeksiz bahçe, Bulunmaz Uşak, Bre On Vardı, Korkunç Şüpheler, Kibarlar, Tosun'la Yosun'un maceraları, Beyaz Güvercin, Uçurumdaki Kadın, Kendini Arayan Adam, Manyaklar Köşkü, Ezrail'in Hâbîcisi, Esir Kuş, Beni Osman öldürdü. Bunlar sadece bir tek caddede raslananlar! Aranızda sosyolog varsa, bu isimlerin toplamun hangi derin eğilimlerinden kaynak aldığını açıklamasını dilerim.

Niçin bu zevksizlik? Bu, sağduyuyla alay edencesine yavaş davranış niçin? Mesleğin kuruluş, düzenleniş ve işleyiş şartlarına dayanarak anlatmağa çalışacağım.

A.B.D. nde bir yılda ortalama 200 film yapılır. Bu, 750.000 kişiye bir film düşüyor demektir.

Türkiye'de bir yılda ortalama 120 film yapılır. Bu da, 250.000 kişiye bir film düşüyor demektir.

Yani Türk insanı kendisine sunulan film sayısına bakımından Amerikan insanına göre üç kere daha şanslıdır.

A.B.D. nde film gösterilen 15.000 salon bulunmaktadır. Bu, 10.000 kişi

Metin ERKSAN

ye bir salon düşüyor anlamına gelir. Türkiye'de sürekli film gösterilen salonların sayısı yaklaşıtıma olarak 1.000 dir ve bu da, 30.000 kişiye bir salon düşer anlamına gelir.

Yani: kendisine sunulan filmler bakımından Amerikan insanına göre üç kere daha şanslı olan Türk insanı, bu filmleri görebilme imkânı bakımından Amerikan insanına göre üç kere daha şanssız durumdadır.

İşte Türk filmciliğinin en temel problemi bu çelişkinin içinde gizleniyor.. Bir yanda filmlerini gösterecek seyirci arayan film yapımcıları,

yaratığı gibi değerli hiç bir yaratık gelmemiştir. Allah bile insan suretinde tecelli ederdi. Allahtan sonra, belki de ondan önce yerin göğün yaratıcısı insandı. Allah bir ışık olarak görünürdü. Ve o ışık tekniği, insanlarda vardı. Belki bir gün iyilerin iyisi bir insanda gözükürdü. O yüzdendir ki Alemler insana ve ışığa secde ederlerdi.» Yaşar Kemal, gene bir destan yazmıştır. En zorlu bir toplumsal dertle birlikte biraz

gizemci ve halkımızın duygu evrenini pek dikkate değer bir kesiminden göstren yepyeni bir destan!

Yer demir gök bakır'da köy yerinde arada bir toplanıveren kadınlar kalabalığı klâsik tragedyalardaki koroyu andırıyor. Zaten romanın bütününde de ilk çağ klâsiklerini okşayan bir yön bulunmaktadır. Havada baştan sona ağırlığını duyuran o karanlık duygu, o baskın korku

tam bir tragedya konusudur. Anlatışta da hep o türlü özellikle görül mektedir. Bizim halk hikâyelerimize özellikleri, dümdüz, basit anlatım çizgisini kıran, ruhsal durumları yansıtırken, içiçe örülmüş paragraflarla çağrışımları ve birbirini izleyen ayrı ayrı düşünceleri yanyana veren buruluşlar Yer demir gök bakır'a gerçekten ilginç bir yapı kazandırmaktadır.

öte yanda film görecek salon arayan seyirciler! Ve bu körebe arayışı, mallyet fiatlarıyla sinema ücretleri göz önünde tutulursa film yapmanın da film seyretmenin de A.B.D. ine göre on kere daha ucuz olduğu bir memlekette her iki tarafın da aradığını: bulma imkânlarını git-tikçe azaltan bir ritme tekrarlanıp durmaktadır.

Bugün Türkiye'de en adaletsizce dağıtılan şeylerden biri de filmidir. Tıpkı ekmeğe ve hürriyete gibi...

Hürriyet diyorsam.. benliği, yapımına katıldığı fimlerle bir anlam kazandı değerlenen, kişiliğini yaptığı filmlerle zenginleştirip geliştiren, yani hürriyetini yaptığı filmlerle bütünleyip gerçekleştiren bir insan olarak, ve ekmeğe diyorsam.. hayatını filmcilik mesleğinin imkânlarıyla kazanıp filmcilik mesleğinin imkân-sızlıklarıyla zaman zaman aç, bakımsız ve evsiz kalan vücudunu ve zekâsını bu meslekte yıpratıp eskiten insanlardan biri olarak konuşuyorum.

En yaygın bir kültür olayı, en yüce bir sanat gösterisi olması gereken film, Türkiye'de, en basit bir eğlenme aracı olmak şerefine henüz erişemedi. İşte bunun içindir ki Türk filmciliğinin ana problemleri, Türk toplumunun ana problemlerinden farklı değildir. Yani bu problemler türel olmaktan çok genel karakterdedir, ve mesleğin kendi iç yapısına özgü güçlüklerden çok Türk insanına sunulan hayat şartları yansır.

Batı'da bir filmci size, sinemanın aynı zamanda bir endüstri olduğundan dert yanacak ve bu durumun onları sanatlarında ne gibi tavisler vermeğe sürüklediğini anlatacaktır acı acı. Türkiye'deyse şuurlu bir filmcinin ilk dert yanacağı şey, sinemanın daha halâ bir endüstri hâline gelememiş olmasıdır. Gerçekten de Türkiye'de filmcilik, yılda ortalama 120 film yapılmasına (dünya prodüksiyonunda ilk on sırayı dolduran ülkelerden biriyiz) ve bu filmler için her yıl ortalama 30 milyon lira harcanmasına rağmen, bir çeşit atölye işi olmaktan henüz kurtulamamıştır. Ve bugün Türkiye'de insanların ayaklarına çıkardıkları takunyalar yine insanların hayatlarını damgalayan.. davranış, duyuş ve düşünüş şekillerini belirleyen filmlerden çok daha rasyonel, çok daha düzenli metodlarla yapılmaktadır!

Türkiye'de yılda ortalama 60 milyon sinema bileti satıldığına göre, her Türk insanı bir yılda ancak iki kere film görebiliyor demektir. Ama bu 60 milyon biletin 50 milyonunun üç büyük şehirde satıldığı hesaplanırsa, geniş halk yığınlarının sinemadan yana hepten nasipsiz oldukları meydana çıkar.. Bu duruma somut bir örnek vereceğim: Kasımpaşa'daki ikinci sınıf bir sinemanın bir haftalık hâsılatı, herhangi bir Doğu Anadolu ilindeki bütün sine-

maların bir haftalık hâsılatından çok daha fazladır!

Bugün Türkiye'de yürürlükte olan işletmecilik sistemi gereğince (ülkemizdeki bütün sistemlerin Devlet kontrolünden kurtulmak amacıyla kurulduklarını ve bu asil amaçlarını da en kısa zamanda gerçekleştirmeyi başardıklarını hatırlatırım), mallyeti ortalama 175.000 lirayı bulan bir filmin yüzde onunu işletmeci, yüzde yirmisini prodüktör, yüzde yetmişini de işinin karşılığı kendisine sonradan ödendiği için film emekçisi yatırır. Buna karşılık, aynı filmin ortalama 250.000 liraya yaklaşan gelirinde: işletmeci yüzde 25, prodüktör yüzde 25, film emekçisi ise (kaşeleri dilleri destan olan starların ortalaması da dahil) yine yüzde 25 pay alır. Geriye kalan yüzde 25 i de filmin gerçekleşmesine hiçbir şekilde katılmayan ithalâtçı ve belediye yüzde 5 ve yüzde 20 oranında bölüşürler.

Türkiye'de bir film ortalama olarak 20 iş gününde ve film emekçisinin ortalama 12 saati bulan vücut ve kafa çalışmasıyla yapılır. Buna karşılık, prodüktör dahil, film emekçilerini koruyan hiçbir kanun, hiçbir teşkilât pratik olarak yok sayılabilir.

İşte rakamlarla süsleyerek sıralayageldiğim bütün bu noktalar, Türk filmcisini, hizmet ettiği sanata yabancı bir takım endişeler içinde bırakmakta, hattâ çoğu zaman insan onuruyla bağdaşamayacak bir çâresizliğe sürüklemektedir. Bugün Türkiye'de bir rejisör, bir oyuncu ya da bir fotoğraf direktörü çevirmeğe hazırlandığı: filmin bütün ön çalışmalarını gerektirdiği gibi yapmıyorsa, bu jirkin tutumun temelinde, düşünülen ve önceden hazırlanan şeylerin ancak pek azını gerçekleştirilebileceği şizgisi ve bu pek azı için de pek az bir enerjinin yeterli olduğu inancı bulunmaktadır.

Bütün bunlara, her türlü insan hakları ve anayasa anlayışına aykırı ve Başkan Gürsel'in öfkeli deyişiyle «münasebetsiz» bir polis sansürünün çekimden önce ve sonra olmak üzere iki kere işleyen ve bir senaryoya ilgisiz sahneleri ekleyip ilgili sahneleri çıkartmak şeklinde gerçekleşen sürekli yardımları da eklenince Türkiye'de seyredilebilir film oranının gelişmiş ülkelerdeki orana yaklaşması, biz film emekçileri bakımından hiç de küçümsenmeyecek bir sonuçtur.

Bu sonuçla övündüğümüz sanılmamasın. Bizler de elimizdeki imkânları zorlamamak suçunu işliyoruz, bu da imkânları zorlamağa kalktığımız vakit yalnız bırakılmak korkusundan ileri geliyor. Prodüktöründen tutun da sette çalışan işçisine varıncaya kadar hiçbirimiz, bugün çalışırken, yarın ne olacak kaygısını kafamızdan söktüp atamadıkça, bu, bu, küçük ve tek tek çı-

kışların acısını öteden beri yeterinden fazla çektiğimizden ileri geldi. Gerçeklere dokunmak şartıyla film yapmağa zorlandık biz, bunun için de kişilerin robotlar gibi hareket ettiği, olmayan aşk hikâyeleri, yaşanmayan dramlar icad ettik. Zehirledik sizleri. Memnun oldunuz.. Hiç olmazsa karnımız doyduğu için biz de memnunduk. Ama gizli, sessiz bir anlaşmaya elele verip de kurduğumuz dünyanın aslında küçük bir yalandan başka bir şey olmadığını meydana çıkınca, her iki tarafın kendi sorumluluk payını yüklenmesi gerekirken, niçin sadece biz yüklenelim o sorumluluğu? Bir yazara kitabını yazmak için kâğıt kalem gereklidir, bir daktilo gereklidir en fazlasından, ve bu da hadi bilemediniz beşyüz liraya hâlediliyor. Ama bir filmcinin düşündüğünü söyleyebilmesi için bugün en az 150.000 lira gerekli. Ustelik bizler en kötü filmlerin en fazla para getirdiği bir ülkede yaşıyoruz. Benim kazanç dışı endişelerle yapmış olduğum ilk film, üç yılda ancak 35.000 lira getirdi. 175.000 liraya mal olmuştu. Söyleyin şimdi, kim bana bir daha 135.000 lira verir cevher yumurtlayayım diye! Haksız mıdır vermekte, söyleyin! Cevher yumurtlamak sözünü kendi kendime hakaret etmek için kullanmıyorum : Film piyasasında, sanatçı gözüyle ele alınan eserleri belirtmeğe yarar bu söz, prodüktörlerin ve işletmecilerin rüyalarını altüst eden umacılaran biridir.

Ama bu durum böyle sürüp gitmeğe mahkûm değil, dostlarım. Ya vaş yavaş, derinden derine, belki gürültüsüzce ama kesinlikle beliren değişmeyi biz, sevincimizi taşkın gösterilerle dışlamağa cesaret edemezsek de, herkesten daha iyi seziyoruz. İlk bize karşı olanlar sezdii bunu film piyasasında: tıpkı depresyonun geleceğini önceden sezip kaçışmağa kovulan ilkel havvanlar gibi.. Güvenle yürüyebilmeniz için aktif şekilde desteklenmemiz gerekiyordu, yani seyircilerin kötü filmlere rağbet etmemesi gerekiyordu. Bu da başlamış bulunuyor. Başlayan bu güzel eğilimin geçmişteki kötü anları biraz güç de olsa unutturmayı başaracak filmlerin y a p ı m ı n a şimdiden imkân verdiğini görüyoruz. Ve seyirci olarak sizlerden bu imkânın gelişmiş ülkelere harcancasına müsaade etmemenizi bekliyoruz..

Dost Dergisini

Seviyorsanız

Abone Olunuz

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

BİHZAD — Artık, yazana değil, basana kızmak gerekiyor.

Milliyet'te Ulunay, «Bihzâdî' da kaybetik» başlıklı bir yazı yazdı. Sözüünü ettiği rahmetli Behzad Butak'tı. «Bihzâd» in ne demek olduğunu ise ancak İslâm Ansiklopedisi'nden öğrenmek kaabildi.

Bay Ulunay'a göre «Behzat» in hiçbir anlamı yokmuş. Onun için «Bihzâd» yazmak gerekirmiş. Oysa adlar sahibinin kullanımına göre yazılır okunur. İsmail Hakkı Baltacıoğlu, adını İsmayıl'a çevirmiştir. Bülent'in aşı-bakın eski sözlüklere «Belend» dir. Adı «Mehmet» olan biri ne «Mehmet» mi, «Mehmed» mi, «Mememmed» mi, yoksa «Muhammed», ya da «Mohammad» mı diyeceğiz? Rahmetli bir profesör de öz adını Memedali diye yazardı.

Görülüyor ki Ulunay'n yaptığı sadece muhafazacılık değil, tuhafıktır da... Yaşına saygı dolayısıyla «saçmalık» demiyoruz. Aslında buna «saçmalık» denir. Bir örnek daha: bir karı koca, çocuklarına kendi adlarının başından ve sonundan almış heceleri meydana gelmiş bir ad koymuşlardı. Ya bunu ne yapacağız?

Ama, dediğimiz gibi, yazan istediğini yazar, asıl tuhaflık aktar dükkânı gibi sayfalarında her çeşit meta bu lundurmak istiven gazetelerde değil mi? Bir sayfasında aşırı ilerici, öteki sayfasında aşırı muhafazacı... Bir gün Batı müziği, bir gün alaturka...

AYILAR İLE İNSANLAR — Gazetelerde okuduk: İki ayı, kocasını ivice dövdükten sonra bir kadını kaçırmışlar. Günlerce bir mağarada tutmuşlar. Kadın, hastahane de ölmüş.

Havır, Bunlar sahici ayılar... Alman turistlerini daha kötü işleme uğratan insan kılıklı olanları değil...

Renata'yı iki ayı kaçırsaydı, bu denli kepaze olma caktık.

YENİ SOZLUKTAN — 1934 yılında lâkap ve unvanları kaldıran bir kanun çıkarılmıştı. Bu kanuna şimdi herkesten önce devlet örgütleri uymuyor. Bakın, bu kanunun vasak ettiği lâkap ve unvanların yeni anlamların dan birkaçına:

Haimefendi: Şehirlerarası telefonda çalışan bayan memurlar.

Beyefendi: 27 Mayıs 1960 öncesinin başbakanı.

Paşa: 1961 seçimlerinden sonra gelen başbakan.

Ağa: Aleyhinde konuşanların komünist sayıldığı veli nimet.

Bey: Ankara Radyosu'nun, mikrofonda konuştuğu kimsele hitap aracı.

Efendi: 1. Apartman kapıcısı. 2. Terbiyeli adam.

Efendi hazretleri: Başı sarıklı ya da başının içi sarıklı skolâstik adam.

Şehy: Ankara'da bile bulabileceğiniz örümcekli müşit.

İSLAM ÜMMETİNDEN LİSE ÖĞRENCİLERİ — Cumhuriyet Bayramı'nda Kayseri'de geçit törenine katılan lise öğrencilerinin elinde kocaman bir döviz: «İslâm ümmetindeniz!»

Bu öğrencilerin her biri müslüman olmakta ya da olmamakta serbesttirler. Ancak, Türkiye halkı ümmet değil millettir. Ama, pizi ümmet olmaya sürükleyenler, kendilerine «milliyetçi» diyenlerdir.

SEÇİM PROPAGANDALARI — Tabii, yine bol bol dinselölmürüldü; bir paşa eskisi «Kimin İstiklâl Savaşı'na zorla katıldığını açıklarım!» diye saçmaladı. Daha. Yetmez mi? İşte, yerimizde sayıyoruz.

Seçimlerde en çok oy alan parti, seçimden sonra da başka türlü bir propagandaya girişti: kendilerine gerici deniyormuş; gerçekte ise, doğu illerinde şeyhlerin nüfuzu altındaki bölgeler C.H.P. ye oy verdiğine göre, gerçiklik bu partiye aitmiş. v.b...

Arada halk aldanıyor. Hemde aldandığını bilmeden Aydınlar'a ise bir bıkkınlık geldi. Bırakacaklar mı, ne olursa olsun diye? Bırakılır mı? Koca bir ülke, hırslı politikacıların eline bırakılır mı?

HALA KURŞUNLAR İŞLİYOR — Amerika Birleşik Devletleri'nin dünyaca sevilen başkanı Kennedy, güpegün döz öldürüldü. Niçin? Kim? Bu soruların karşılıkları hazırlanadursun, insan en çok, uygar bir ülkede, barışçı ülkeleri olan bir demokrasi adamının öldürülmesine şaşırıyor. Öldürülmesi için hiçbir nedeni olmayan bir başkanın öldürülmesi acı ve çirkin! 170 yıllık demokrasi, hâlâ kurşun'un egemenliğine son verememiş!

BİZDE DE — Bizim seçimlerde pek adam öldürülmezdi. Bu kez, bölge seçimlerinde bir düzineden artık insan öldürüldü, sayısız da yaralı var. Sinirler öylesine gerilmiş ki, kazanamayan aday evine koşup tabancasına sarıldı. Yolda karşılaşan akrabalar bile tartışmayı cinayete bitirdiler.

Bu, tersine bir gelişmedir. 1960 ihtilâlinde sonra, uzağı göremiyen bir politika izlendiği için gerçekten işler tersine vürüyor. Tarafılar, 1960 öncesinden daha keskin bir ayrılık içinde birbirlerine tabanca gösteriyorlar. Seçimlerin sonucu ibretle incelenmiye değer. Nice değerli çalışkan adaylar kıyıya itilmiş, alelade politikacılar büyük kentlerin başına getirilmiştir. Herkes: «Benim kulübüm!» kavgısındadır ve kendi kulübünün kazanması için çırpınmıştır.

Seçimlerde iş'e önem verilmeyişinin en tipik belgesi ni işçibölgesi sayılan Zonguldak vermiştir. Türkiye'ye grev hakkını getiren, işçi sorunlarında bir devrim anlayışı vermiş olan genç bakanın partisi bu bölgede yine kaybetmiştir. Açıkça söylemek gerekir ki, halk, yer yer kendi yararına çalışanları tanımamakta, ya da buna önem vermemektedir. Parti her şeyin üstündedir.

Düşünürlerimiz bu pek keskin olaylar önünde, ülkenin geleceği adına, gerekli yorumları çekinmeden, korkmadan yapmalıydılar. Çünkü, on yedi yıldır yapılan denemeler hep aynı noktada düğümlenip kalıyor. Bir kısır döngü içindeyiz..

MARASLI GENÇLER — Seslerini duyurdular. Maras'ta Nurcular'ın açtığı bir derneğin ağaları destekleyen beyannelerine karşı, yeniden haykırdılar: «Gayrı yeter!»

Her türlü istismara paydos! Halkı soyarak her mahalle de bir milyoner yaratma heveslisi hırsızların yutturma ya çahşıkları afyonu Maraşlılar yutmayacak. Sayısız saç malar, alçakça safsatalar yıkılacak. Akli olanlar akli bu lunmiyanlara tâbi omaktan kurtarılacak.» «Kapıdaki it zebun diyen ağaların pabuçlarını damlara fırlatacağız. Azimliyiz, güçlüyüz, dâva adamlarıyız, dâvamızın haklılığına inanıyor ve kendimize güveniyoruz!» (Ulus, 14 Kasım 1963).

Walt Whitman'ın Abraham Lincoln için yazdığı ağıt ile Venezuela'lı ozan, Jacninto Fonbona Pachano'nun «Abraham Lincoln'e Uyarı» adlı şiirini Can Yücel'in Her Boydan adlı çeviri kitabından aktarıyoruz. «Uyarı» adlı ikinci şiir, 1930 yıllarında Franklin D. Roosevelt'in bir suikaste uğraması karşısında duyulan kaygı ile yazılmıştır. Venezuela'lı ozanın bu korkusunun yıllar sonra, gene açık ve ileri görüşlü bir başka Amerikan Cumhurbaşkanı, John Kennedy için gerçekleşmiş, siyahiler için olduğu kadar, biz beyazlar için de çok üzücü olmuştur.

Oy Reis! Koca Reis!

Oy reis! koca reis! alımızın şkıyla döndük seferden;
Savuşturup onca belâ onca fırtınayı, sonunda murada erdin.

İşte liman, bak, çanlar çalıyor, bayram ediyor ahali;
Gördüler pupa yelken geliyor gözü pek, gözü yeşil

Neyleyim, neyleyim ki ama...

Bu kan damlalarını nideyim?

Gayri uzanmış güverteye reis,

Soğumuş ellerini mi öpeyim?

Oy reis! koca reis! kalk da şu çanları dinle bari!

Baksana! senin bayrağın çekilen, senin şarkın

söyledikleri;

Senin için bu çiçekler, senin için toplaştılar sahillerde;

Seni çağırıyorlar, bak, senin adın geziyor dillerde.

Gel, reis ağacığım benim!

Kolumun üstüne yatırırım seni.

Çoktan ödüğünü unuttum ama,

Bu kan damlalarını nideyim?

Reis cevap vermiyor sözüme, dudakları söylemez olmuş;

RADYODA İYİYE DOGRU — Gerek Atatürk'ün ölümünün yirmibeşinci yıldönümünde, gerekse Kennedy'nin ölümü üzerine Ankara Radyosu'nun Dışarıya Açılan Pencere programında başarılı yayınlar yapıldı. Radyoya bir denbire canlılık getiren bu programın ve benzerlerinin eksilmemesini dileriz. Radyo bir tezatlar ülkesidir. Eğer bu başarılı gidiş yarı yolda kalmazsa zamanla tezatlar da ortadan silinebilir. Dileğimiz budur.

Ağam kolumu duymuyor bile, ne yüreği ne kalbi kalmış.
Sağsalim demir attı gemi, bitti artık sona erdi sefer;
Savuşturup onca belâyı, kazanılan bir güzelim zafer;
Bayram etsin sahil, çasın davullar!
Yalnız bırakın beni gideyim
Reisin yattığı güvertenin üstünde
Böyle dolaşmayı da nideyim?

Abraham Lincoln'e Uyarı

Bilmez miyim, reis,

başındaki kurşun yarasından

arıların güle oynaya kalkıp

Whitman'ın bal renkli gözlerine konduğunu,

sakalında oğul verip ko.an vurduğunu,

bilirim ama ne fayda

işler gine sarpa sardı, reis;

duydum, seni yeniden öldürmeğe ahdetmişler.

İyi ki vaktinde haber aldık bu sefer.

Aman diyim, gözünü aç, reis!

Gökyüzü karardı, bak, başaklar titremeğe başladı;

akrepler de yalan söylemiyor a!

Aman diyim, ayağın denk al!

Uzak dur o tiyatro locasından!

Mehmet SEYDA'nın

BAŞÇÖZ ETME ZAMANI

adlı hikâye kitabı YEDİTEPE YAYINLARI arasında çıktı. 2 Lira.

0

Mehmet SEYDA'nın

BİR AÇIDAN

adı altında

Laclos — Goethe — Kleist — Stendhal — Balzac — Dostoyevsky — Zola

— Maupassant — Çekhov — Jacklondon'dan

derlediği yazılar ATAÇ KİTAPEVİ yayınları arasında çıktı. 2 Lira

Tehlikede sevişelim

Okuyucularımızın hatırlayacağı üzere Veysel ÖNGÖREN'in «Bir şiir meselesi» adlı yazısı Eylül 1963 sayımızda yayımlanmıştı. Bir sayı sonra «Tehlikeli Yorumlar» adlı yazısıyla Ahmet OKTAY buna karşı çıkmıştı. Aşağıdaki yazısıyla şimdi Veysel ÖNGÖREN karşılık veriyor. Bu konuyla ilgili Güven TURAN'ın bir yazısını da öbür sayfalarımızda bulacaksınız.

vurulunu temizce yudular. Tabutu yürürken sevdikleri öcünün mutlaka alınacağına and içtikleri zaman o, karmaşanın içinde doğruldu. Elin dekinin göstererek «fakat unutup sunuz, dedi. Ben güzel bir kurşun la vuruldum.

Derlitoplun, yerine kondurulmuş. sevilesi bir yazıyla oldukça ağır bir suçlama gelip, beni buldu. (+) Kapsamı, acıtuşu bir yana; iyi söylenmiş olması varya işte asıl orasında yım. Demesini bilmiş olmak, suçlamanın kendisiyle bir bağdaşmayı taşımaya saydı, elbette değerini yitirecekti.

Belki herşey budur. Burda iyiden iyiye durmalıyız. Suçlamanın kendisi, yazı için, bir gereç olmaktan nasıl ileri gidebilir? Gereç. Bu, sözümlüğün götürücü birimidir. O, aynı zamanda suçlayanı, yazıyı yazmaya itelemiş; itelemesini raslansal olmamıştır. O halde onunla suçlayan arasında enikonu bir zorundalık bağı olabilir. Gerecin haysiyet katını böylece çizebildikse artık onu bir şiir meselesi olarak düşünebiliriz.

Öyleyse gereci izliyelim. Gerekliliğini düpedüz söylemek, şiirin bütünlüğünü bize açabilir mi; ozan dilini, görünümlüğünü çağırışım eğimlerini nereden edinecek? «Konuyla sıkı ilgili olan toplumsal-ekonomik çelişmeleri bir yana bıraksak» geriye kalanmış gibi duran «varolma yokolma sorunu» nu alsak, hatta, çabuk akla gelen bu terimlerin dışında da kalsak, edineceği yer, yaşamının olup bittiği çerçevedir.

Oktay der ki: Daha bu çerçeve Türkiye'de farklılaşmış bireyselliği oldurarak gibi değildir. Ama, Oktay gene der ki: psişik yaşamın iki ayrı ozanda aynı yasalarla işlediği görülmemiştir. Bu çift sunuş; bir uçta farklılaşmış birey selliğe dayanan savunmayı, karşı uçta «genel doğrultu» ya yaslandırılmış suçlamayı; oracıkta ayrılıveren iki birimi bir elde kullanma amaçındadır. Amaç, ayrılışı görmemek ya da umursanmak niyetinde olmadığından farklılaş

mış bireysellik dayanağını, genel doğrultunun altına bir «ayrıntı» olarak koymayı elden kaçırmamıştır. Şimdi lik, «insan yapısının doğal ayrılığını, biricikliğini» ayrıntı sözünün karşılı yamadığını öne sürmesek bile, yapılmış olan düzenleyişin avutucu olup olmadığını aramalı değil miyiz?

Bir Şiir Meselesi'nde söylemek istediklerime hemen gitmemekte, sözü Ozan'ın konumu içinde tutmakta, deyimlerini kullanmıyadek onunla tutarlı durmaktayım. Fakat durum güçtür. Güçlük karmaşadan geliyor. Oktay, genelden, poetica'dan kalkmış da olsa yer yer **d u r u l u y o r**. Yer yer, **ç ü n k ü y a z d ı ğ ı** düşünsel bir örgü değil içaçıcı bir düzenleyiştir. En gücü bağıntıyı da anıyor. Fakat karmaşaya içinde bağıntı hangi anlamı içermektedir? Karmaşaya katılmıyor, saygılı, işe yarar bulduğum bağıntıyı tekliyor ve şu farklılaşmış bireysellikte genel doğrultu işini bağıntı üstüne araştırmaya istekleniyorum.

Uçan kuşlar, baleciler bize yararlı olabilir mi? Estetik bir görünümü verebilen baleci gövdesi, günlük yaşamında, yalnızca sanatını yaptığı surenin verdiği bir biçimlilik dışında aynı duyguyu uyarmamakta giderek kaba oir kızgınlıkta sevimsiz de olmaktadır. Buradan bakınca gövdeyle estetik görünüm arasındaki ilinti ilgiçeker buluna bilir. Kuşların uçuşu, tıpkı gövdenin estetik görünümü gibi, hiç bir kez ken di olarak varoluşunda yakalanamıyan bir şeydir. Kuşun konduğu yerler arasında bir geometrinin olduğunu bunu da uçuşun çizdiğini biliriz. Fakat uçuşu kuştan ayrı göremeyiz. Uçuşun ken dişi beş duyumuza girmeyen bir şeydir. P'lerinin ve kuşun gövdeleri bizi görünüme ve uçuşa bağlayan duyu taşlarıdır. Duyu verilerini yüklenerek bizi görünüme ve uçuşa ulaştırırlar. Ama aynı zamanda görünüm, balecinin; uçuş, kuşun işlevidir. Bir de bu var.

Ozanın gereci: Dil, görüntü, çağırışım eğimleri v.b, bana; balecinin ve

kuşun gövdelerinden başkaca bir anlamı göstermemektedir. Fakat bu anlamı bir iyice belirlemeden işin içinde çıkamıyacağız. Ozan, çerçevesine değinerek gereçlerini edinmekte bununla birlikte aldığı tavır gereçler değil çerçeveye karşı olmaktadır. «Çok önemli psişik yaşamı» doğuran, ozanın çerçeveyle değinmesidir ama psişik yaşamın kendi yapılanması, ozanın çerçeveye aldığı tavırda yani gereçlere yaptığı ayık lama seçmede olmalıdır. Genel ve karışık, en güzel motivasyonları doğru dan şiire açılmıyan yaşamın içinden çekip alınan bu, doğrudan şiire açık tekil yaşam artık bir özelleşmedir. Özelleşmeyi, ozan kendi bireyinde yapmıştır. Bana sorulursa şiirin asıl gereci bunun içerisidir. Bağıntı, ozanın özelleşmeye karşı takındığı tavırda başhyor demeliyim.

Farklılaşmış bireysellikten amaçlanı burada artıyabilir miyim? Kendi bireyinde yaptığı bu durulmanın temelinde, bireyini de başka bir temelde özelleştirmesi olmayacak mıdır? Böyle bir özelleşmeye ancak eleştiri götürülebilir. Eleştirinön yönelişi çerçeveye olacaktır. Bugünedek nesnenin düzeni; insan da bir değişken olarak bu nesne sözüne girsin; bir de insan eyleminin süretirdiği tarihten başkaca çerçevenin farkına varamadım. Yaşamımız bu tarihin yataylama ama devinik bir kesit lemesidir. Eleştirinön giriştiği ayıklama; ölçülerle, belirlenmelerle, bireyi özelleşmede adım adım pekiştirecektir. Farklılaşmış bireyselliği bırakıyor «bireyin çağında somutlaşması» diyor. Benim için o «somutlaşmış birey» dir. Birey, eleştirimizin oranında kişileşmiştir. Kişileşme ile bireyleşme arasında bir ayırım olabilecek mi? Özeleşme ile tekleşmede ya da yeni bir öğretilde ya da yadsımda sonuçlanır diye zor konamıyacak. Belli bir öğretilde çıkan, tarih eleştirisinin anlattığı şudur: Özelleşen, bu öğretinin hesabını verebilecektir.

Gelgelelim özelleşmenin kimliği, bireyin somutlama değerini sınırlar. Bu ne demektir? Doğal insan yapısının biricikliği aydınlık getirecektir. Yaşamın bir tanımını koyalım: Biricik olanla çerçeve arasında konuşmadır. Toplumsal öğretiler birer dünya görüşü, konuşma, ortak alanlarda kalınlaştırılmış, biriktirilmiş demektir. Kalınlaşmanın donukluğunu taşıyacaktır. Konuşmasını teklüğünde yürütemiyen birey öğretilere sığınır. Yürüten, teklüğünde oldurabilecek. Benim, ille sözcüğü kullanmak gerekiyorsa bireyciliğim budur. Bana kalsa kendinelik derdim.

Kendineliliğin içinde ayrı bir özelleşme olan, Oktay'ın deyimiyle psişik yaşam, en gücü aynı eylemin. işlerliğin verdiği bir yerdire. O halde iki özelleşme arasında bir iç bağıllık olacak. Demektir ki toplum bilimin devinikliğini (mobilité) andırır bir devinme bu

rada da geçerlidir. Oktay'ın psikişik ya şan dediğine sanatsal kendindellik di yelim. Bu, şiirin gereciyle, bağıntı bu na karşı alınmış tavrısa, şiirin burada başladığını söylemekte sakınca görmü yorsak; sözün başında gerece tanıd ımız zorundalık bağının hesabını çı karmalıyız. Uçuş gövdesinin işleviyken şiir niye gerecin işlevi olmasın? (+). Şiir belki de gerecin kendini çırpması, sıyrılmaması, hatta belki de kendinden çıkmasıdır. Ola ki, oluşturageldiği ken di içindeki bir disiplini soyutlaması, içerik baskısından kurtarılmasıdır. Va rılan yere yapı diyoruz. Ki bu uslubun ta kendisidir. Obür yazı sanatları ge recin içinde süzuleğeldiği yoldan oku yucusunu geçiren bir tekniği kullanı yor gibi. Olaya, olguya, algı belirimle rine, nesneye; dile görüntüye, çağrışı ma fazlaca güvenmektedirler. Bunları gerecin içinde saydığımız ortadadır. Us lup ancak şiirde kendi kendine kalmıya ytrekleniyor. Dil, çağrışım, görüntü «örgüsü» ya da «bağıntısı»: bağıntının üstündeyiz. Gerec, işlevinde şiidir ded ik ama ozanı hiç umursamıyor mu yuz? Ozan eylemi bir bağıntı işlemidir. Orgü bu işlemin yansımasıdır. Artık yansımanın olduğu yerde işlem-gücü tek ölçü alanıdır. Yapıyla gereç arası na koyduğumuz zorundalık unutulmaz sa bu noktada biçimcilğe düşülmediği kabul edilir. Doğrusu şu ki, biçim-öz, içerik kavram çiftleri geçerlikten alın mış, değerden düşürülmüş oluyor. Bu karşıt koyuşlar, şimdilerde yapısının hiç seçemediğim bağıntı işlemine yapılmış çok kolay, kısılamadan varılmış bir açıklamadır. Şiirde yapı da onun örgü sü ele geçmişse ne görüntü ne çağrı şım ilginçliği ne de dil kavramı şii iri kurtaramaz. Bunların aralarında ko layca bağıntı olarak görülebilecek, oza nin, işlem gücünün zayıf kalmasından dolayı öne çıkan doğal ilintiler kimi durdurabilir? Durduramaz çünkü kesin olarak, şiirsel örgüyle düzenleyiş ara sındaki ayırım söz konusudur. Şiirsel ör güyü yapan işlem, ozanla gereç arasın daki bu konuşma, şiirsel yaşam; olup biteni, düzenleyişin üstüne çıkarır. Can sever ve Oktay'da takıldığımız eksiklik bu dur. Uyar'da önemsediyim de bu. Et kisi de burdan geliyor. Tutarsızlığı üs tünde bir kere daha durmuyorum.

Bir Şiir Meselesi'nden, geç yayın lanmış bu yazıdan dolayı, etkiyi önce den kabul ederek bunu hoş gösterecek bir karmaşanın düzenlenişinden çok, bana, bu etki sözünün hesabı sorulma- hydı. Oysa, genel doğrultu diye adlan dırılan karmaşanın yanıt olarak tutul ması beni ikinci kez doğrulamaktadır. Çünkü bu varlığını gözlediğimiz fakat karşı olduğum şeydir. Genelden kopup «dallanmaya» girdiğimizi söylüyorsam, bundan neyi amaçladığım da sorulabi lirdi.

Niye böyle? Yoksa, bir sözü söy- lemenin sorumlunu yüklemek olduğu nu bile unutturan bir yersiz acelecilik mi?

GÜVEN TURAN

Bir Cevap

DOST'un bu sayısında çıkan Ahmet Oktay'ın Tehlikeli Yorumlar adlı ya zısını okudum. Geçen ay da Veysel Öngören'in yazısını okuduğum için böy le bir yazıya bekliyordum ama bunu Uyar'ın yada Cansever'in'in yanatlandırı- cağını sanıyordum. Belki o ozanlar da yazacaklar, bilmem. Ama benim soy lemek istediğim başka :

Eleştirmeci değilim ben, salt bir okuyucuyum. Okuduklarımı da bir eleştirmen gibi yorumlamak gelmez elimden ama benim de kendime özgü bir «eleştirmenliğim» vardır; onunla veririm yargılarımı. Bu biraz da ken dinden doğar ya bana yeter de artar bile. İşte bu «eleştirmenliğim» le sor aylarda Ahmet Oktay'ın şiirlerinde değişmeler olduğunu görüyordum. İkiri çok yavaştı bu. Ama daha sonra, değişim'de yazdıklarından sonra, değişme- si çok hızlandı. Yalnız bütünüyle Turgut Uyar'ın yanına geçişi Veysel Öngören'in dediği gibi Dost'un ocak sayısındaki şiiriyle başlamadı. Çünkü o şi irde Ahmet Oktay'ın o devresi hiç değişmeden duruyor. Turgut Uyar'a er yaklaştığı, dahası, bütünüyle etkisinde olduğu şiiri Dost'un Temmuz 1963 sa yısındaki Masa adlı şiiri. O şiirde Uyar'ın kullandığı sözcükler, simgeler ge- ne Uyar'ın kullandığı teknikle kullanılmış. Gene o şiirde Uyar'ın son yıllard kullandığı günlük konuşmaların olduğu gibi alınmasından kurulmuş köğük- ler de vardı. Örneğin:

«Bir sigara versene—

Hiç bir şey, ama bazan—

Ama bazan tüketilmiş bir sorudur

eskilerin dergi kapakları, ağaran damlalarla.

Birer kadeh daha içelim sonra—... «v.b.

Şimdi bunu Turgut Uyar'ın bir şiiriyle karşılaştıralım:

Kediler balkonda. Hazır mısın?

ve herşey öyle

ne kadar susuyoruz. Ayaklarımız ne büyük öyle

«saat kaç dedin? . . .»

Turgut Uyar, kediler. Dost, Aralık 1962.

Gelelim Turgut Uyar — Edip Cansever ilişkisine: İşte ben bu ilişkiden biraz şüpheliyim. Çünkü Cansever'in Tragedyalar'ı yeni bir çalışma değildir. Cansever, buna çok yakın bir şiiri Umutsuzlar Park'ında, Petrol'deki Evli misiniz ya da Tunus Çok Mahremdir de, Nerde Antigone'da Salıncak. Ne Ge lir Elimizden İnsan Olmaktan Başka adlı şiirlerinde yazmıştı. Ama o şiirler- de zaten var olan gerçekçi havayı daha bir geliştiriyor bu son şiirleriyle Cansever. Bu yüzden biraz daha beklemek gerekiyor aradaki ilişkiyi ortaya çıkartmak için.

Ortalığı biraz karıştıracak ama ben bu üçlüye bir dördüncüyü daha koya- cağım: Ali Püsküllüoğlu. Ali Püsküllüoğlu Uzun Atlar Denizi adlı kitabında kendi şiirini kurmuştur ama bu kitaptan sonra yazdığı şiirlerinde aynı biçimi kullanmakla beraber daha değişik bir şiire doğru gittiği görülmüyordu. Daha çok gerçekçi, daha çok düzyazıya yakın, bir şiir. Gene o günlük konuşmada kullanılan kalıplaşmış tümceler. Yani gitgide Turgut Uyar'ın şiirine yaklaşı- yordu. Daha uzun uzun anlatılmaktansa bir iki örnek vereyim.

«Artık yaz. Sıcaktan hem, yaz işte

yani hele gelsin dediğimiz o bildiğimiz yazlardan

savaşırsız. - iyi de olur - bileriz öfkemizi sevgide

sevişiriz. - iyi de olur - bileriz, gücümüzü sevgide. . .»

A.Püsküllüoğlu, Sakınca. Türk Dili cilt: xii, sayfa: 110.

« . . . sular da gibidir yansıyan, uzanan.

sular da gibidir yansıyan uzanan.

çünkü yorular atlar

öldürür onları yalınlıktan, . . .»

A.Püsküllüoğlu, Ölümü. Türk Dili. Cilt: xii sayfa: 501.

Sanat - Sanatçılar

RESSAM FAHİR AKSOY

Fahir Aksoy'un eleştirmelerinde, hattâ sanatçılarla yaptığı röportajlarda sıcak, içli bir hava bulmuştum. Onun yazılarını çok beğendiğim anlamına gelmesin bu sözüm. Ama Fahir Aksoy'un esere de sanatçıya da bir çeşit yaklaşması vardı ki, bu deyme uzmanca yaklaşımdan daha ilgi çekici, daha uyarıcı ve daha sevgi yüküyle dolu idi. Birçoklarının Fahir Aksoy'un eleştirmelerini beğenmediğini biliyorum. Ama bu, onun kendine özgü bakışını kavramayıştan ileri gelen bir tavidir, sanıyorum. Hattâ bu tavırda artistik bir çıkış noktasını da gözmezlikten gelmek vardır. Eğer Fahir Aksoy kuru bir allame olsa idi o zaman iş değişir, beğeniler yağardı. Böyle bir allameğin sahtesiyle gerçeğini ayırdedecek bir anlayış çevrede bulunsaydı mesele olmayacaktı ya.

Şimdi Fahir Aksoy resim yapıyor, sergiler düzenliyor. Demek öteden beri bu özlemi taşımış, birkaç yıldan beri vermiş kendini bu işe. Çalışmalarında sözünü ettiğim aynı duygulu havayı buldum dersem şaşmayın. Bu çalışmaların teknik değeri üstünde fazla durmamalıyız. Ama şundan da şüphe edilmemelidir ki, bir sanatçı kendi eğilimlerine uygun olan bir tekniğin devamlı araştırmacıdır. Verilmiş, hazır bir tekniği uygulamak yürekten bir şeyler ortaya koymak isteyen işi değil. Önemli olan artistik yaratışa paralel bir teknik ortama kavuşabilmek. Daha fazlasının gerekli olduğunu da kimse söyleyemez. Fahir Aksoy'un yaptığı işlerle bu işlerin teknik özellikleri arasında belli bir paralel göze çarpmaktadır. Bu denge de işte, aslında oldukça şahsî ve «alışılmış dışı» olan bu resimlerin yadırganmadan seyrini sağlıyor. Belki şöylece ifade etmek daha doğru olur, eğer bu resimlerde fazla ressamca bir teknik duyarlık hevesi bulunsaydı derhal özenti yargısına varılabilecek, tam aksine eğer daha acemice meydana getirilmiş olsalardı yüzlerine bakmak biraz güç olacaktı.

Fahir Aksoy'un sanatseverler klübünde açtığı sergisinde değişik tipte çalışmalar vardı. Bunların arasında safyürekli, çocuksu işler ayrı bir grup teşkil ediyorlardı. Örneğin egzotik bir peysaj içinde sandığının başında oturmakta olan bir boyacı, sarı bir lokomotif, kırmızı bir cami.. Fahir Aksoy bu tip çalışmalara yer yer bir rölyef tadı vererek, onları değerlendiriyor. Eski

hat ritminden faydalandığı diğer bir grup çalışmasında da bu ritmi resim sahnindeki boyay: kazıyarak elde ediyor. Şüphesiz ikinci gruptaki işler figürsüz resmin soyut havasına daha çok karşılıyorlar. Safyürekli işlerinse daha edebî bir öz taşıdığı söylenebilir, ama hiç de resim değerinden yoksun kalmıyarak.

Bizde pentür nitelikleri ile geleneksel resim sanatımızın esprisini birleştirmeye çalışan sanatçılar son yıllarda bir hayli artmıştır. Tabii geleneksel resim sanatımız deyince bunun içine nakıştan, minyatürden, hattâ kadar bir çok çeşitlerin taşındığı duyarlık giriyor. Authenticité kaygısının sanatçılarımızda yer etmeye başlaması ilerinin yaratıcı kişilikleri bakımından ümit verici değil midir? Bu Batıyı hazmetmeye başlayan kavrayışların kendi toprağındaki değerleri yeniden gözden geçirme onları yepyeni, modern bir öz içinde tazeleyip hayata kavuşturmak çabasını ortaya koyuyor. Yıllardan beri süre gelen tartışmalar şimdi çok daha canlı bir mâna kazanmak yolundadır bu açıda.

Fahir Aksoy'u da bu Authenticité, bu yaşadığı toprağın adamı olma çabasında görünce sevinmez miyiz? Bu sevincimiz olumludur.

Sezer TANSUG

Gençay'ın yolculuk öncesi sergisi

Yıllardır dış ülkelerde, özellikle İtalyada açtığı resim sergileriyle geniş bir ün yapan genç ressamımız GEN-CAY, 23 Kasım günü Milâr Galerisi'nde bir sergi açtı. Ankara'nın hemen hemen bütün sanatçılarınun hazır bulunduğu açılışa, sergilenen resimler ilgiyle karşılandı.

Milli Kütüphane'de zengin bir Atatürk Kitapları Sergisi açıldı. 10 Kasım'da açılan sergi bir yandan seçimlerin gürlüğü, sonra Kennedy'nin suikasta uğraması olayı dolayısıyla olacak pek duyurulmadı. Büyük olayların bu sergiyi unutturmaması gerekliydi, ama, bizde kitap'ın kaderi bellidir. Gazetelerde fotoğraflar, röportajlar aradık, göremedik. Biz, sergiyi geç de olsa, bir belge niteliğinde duyurmak isteriz.

Burada; bütün suçu olaylara ve ilgisizliğe yüklediğimiz de farkındayız. Acaba, sergiyi düzenleyenlerin hiç mi suçu yok? Millî Kütüphane'de son yıllar içinde olanlar, ileri düşünüşlü basını, dergileri üzümüştür. Millî Kütüphane, aydın çevrelerde eski itibarını yitirmiştir. Kütüphane'yi yönetenler, devrimcileri mağdur ettirmenin, gelen her bakanın gözüne girmenin yollarını bulmuşlarsa da, aydınların ilgi ve sevgisinden yoksun kalmışlardır. Eğer, sadece politikacıların desteği yetiyorsa, yetecekse onların da bununla yetindikleri anlaşılıyor. Ancak: unutulmamalıdır ki, bir memlekette fikir, sanat ve bilim hareketleri, aydınlarca desteklenirse gelişir. Yoksa; o güzel Atatürk Kitap Sergisi gibi unutulur gider.

TÜRK — ALMAN KÜLTÜR MERKEZİNDE AMERİKA'LI BİR RESSAMIN SERGİSİ

Amerikalı Bay Schcidimann 1932'de doğmuş, Wallace Idaho. Şimdi Usküdar Kız Lisesinde öğretmen. 1959'da San Francisco. 1960'da California. 1961'de gene San Francisco ve 1962'de Idaho. 1963'de ise, İstanbul şehir galerisinde bizim yüksek Ressamlar Derneği ile birlikte sergiler açmış Türk - Alman Kültür merkezindeki bu sergi, Onun Türkiyede ilk sergisidir.

Bay Schcidimann'ın kendi söylemesine göre, O bir ekspresyonist ressam. Ama soyut eğilim içinde, konuya bağlanmayan ve daha çok erkin yaratmaya bağlı bir sanatçı imiş.

1880'de Almanyada Münih'te doğan Hans Hofmann 1930'da Amerikaya göç ederken birlikte götürdüğü sanat anlayışı, ekspresyonizm idi. Zamanla H. Hofmann, yeni gelişmelerle ve özellikle, soyut akım içinde salt renklerle bir söyleyişi gücüne varan soyut ekspresyonizmi geliştirdi. H. Hofmann'ın Amerikadaki bu yeni deyişleri bu gün Amerikan ekspresyonist resmi olarak anılmaktadır.

Bay Schcidimann da kendine bu yolu seçmiş resimlerinde plktüral ve kromatik forma bağlı olarak özellikle 1961 yıllarında yaptığı iki resmi başa rılıdır. Daha sonraları, boyaları akıtma, ya da resmin yüzüne sıçratma gibi ezişimlere yönelmiş. Bu yeni tutumu ile O, Villem de Kooning'in kızgın jestlerin izleri gibi, resmin yüzü-

NURİ İYEM

Türk - Alman Kültür Merkezinde dönüştürülen komedyaya üzerine zorunlu bir açıklama

— Türk — Alman kültür merkezinin biricik yöneticisi Dr. Anhegger'in denemelerine göre; Ressamlardan Hamit Görele orada kendisine sergi açtırılmadığı için, bir çok katlara ve bu arada, Alman Konsolosluğuna baş vurmuştur.

Ne var ki, H.Görel'e göre, onun sergi açmasına engel olan ve söz konusu merkezde sergi işlerini de yöneten, Nuri İyem oluyormuş.

2 — Heykeltraş H.Bara. ressam Y.Yeniceli ile birlikte, bir kaç yıl önce, -o da bir kez- A manyaya yapıtları gönderilecek Türk kadın sanatçıların işlerini seçmeye T. A. K. Merkezince çağrılmışık. Sonradan yaptığımız seçmeyi beğenmeyen merkez, üçümüzün yargılarını bozmuş ve yeniden başkaları na bir seçim yaptırarak yapıtları göndermişti.

Bu olaydan beri, T. A. K. Merkezinde hiç bir ressamın seçilmesi ve sergi açması işine, jüri üyesi olarak katılmadım.

3 — Belki de, yukarıda belirttiğim, sonuçlanmamış jüri üyelğimden esinlenerek, T. A. K. Merkezinde sergi açamayanların çoğu, beni sorumlu görmektedirler. E.bette ki, merkezin gerçek jürisini gizli tutmamın da, bunda rolü vardır. Gerçekte ise; benim olan bitenden, hiç bir zaman, habirim olmasının ne o'anağı, ne de gereği vardır. Çünkü, bu merkezle ne ödevli, ne sorumlu, ne de yönetici olarak hiç bir ilişkim yoktur.

4 — Bunun dışında, bu merkezde ya da Şehir galerisinde açılan bir çok sergiler üzerine, dergilerde yazı yazdığım oluyor. Bu yazıları okuyanlar, kimi zaman T. A. K. Merkezinde açılan sergileri beğenmediğimi ve yerdüğimi de bilirler. Eğer oranın sergi yöneticisi olsaydım; Her halde önce serginin açılmasına göz yumup, sonra da oturup yermezdim.

5 — Son olarak; söz konusu merkezden — hiç sanmamakla beraber — ner hangi bir kişinin, benim orada sergilerin yöneticisi olduğum üzerine bir dirisi varsa; bu gibi sözlerin gerçek olmadığını söyleyeceğim. Kesin olarak bildiririm; benim ne yönetme, ne jüri ne de bir başka ödevle ilişkin, hiç bir yönüm yoktur. T.A.K. Merkezi ile Şu zorunlu bildiğiden sonra, gene de beni Türk ya da Alman katlarına iurnalıvacaklar bulunursa; Tanrı'dan, onlara us bağışlamasam dilemekten başka yapacak işim kalmıyor.

ne büyük can sıkıntıları içinde çekitirilmiş fırça sürüşlerini andırıyordu.

Sulu boyalarında, daha taze, canlı renkleri ile, bir hoş güder durumdadır. Hırçın bir tutumu yok bunlarda pek...

Sonunda bu Amerikalı ressam için, 1961 çalışmalarında, dünya üzerine, yaşam üstüne, 1962 ve 1963 yıllarındaki kadar kötümser olmadığını mı söyleyeceğiz? Ya da 1962 - 1963 yıllarında, aykırılık içinde, daha bir umutsuz, bulanık ve ruhsal çöküntü içine girdiğini mi kabul edeceğiz?

Figüratif ekspresyonist resmi izlemiş iseniz, bu akım içindeki bir çok ressamların, resim sanatına töresel (ahlâki) bir güzellik getirmek çabasını göttüklerini de görmüşsünüzdür. Her soy ve fizik güzellik karşıtı, feci denebilecek sübjektif gerçeği yankılayarak gelişen bu tutum, onlara göre ruhun kurtuluşunu aramaktır. Bu düzensiz, iki yüzlü dünyaya karşı duyulan tiksinti, erkin bir tepki ve karşı koyuşla dile getirmek amacını güderler. Söylesine özetlediğimiz bu akımın töresel ereği, sanatta başkaldırıcı olmanı, doğa bir sonuç olarak gerektirir. Ekspresyonist tase, gerçeği, olduğundan çok daha ağır ve yaşana-

mayacak kadar ezici göstermek ister. Çünkü, anca böylelikle, her türlü iki yüzlülüğe karşı çıkmış olacaktır. Ruhun kurtuluşunu getiren eylem budur. Ne varki, bu kurtuluş isterse katolik kilisesinin yoluna da aykırı düşsün, ruhun kurtuluşunu böylesine aramak, dini duvarlara yönelidir.

Bugünkü soyut ekspresyonist resimde söz gelişi, Emil Nolde'nin, ya da diğerlerinin eskiden konularla gösterdikleri, feci gerçeği anlatmanın olanağı kalmamıştır.

Bu yüzden; Villem de Kooning de, ya da Bay Schcidimann'da göre geldiğimiz gibi, resmin yüzüne büyük bir tiksinti ile sürülen renkler ve resmin yüzüne fırlatılan boyalar gibi tümü işlemlerin getirdiği anlam, gene ekspresyonist akımın yaşam üzerine yargıları oluyor. Su farkla ki; konu yerine, jestlere bağlı fırça işlemleri ile...

Bu kez de, gene töresel olan güzelliği şu yoldan belirtiyorlar: Güzel, gürbüz ve iyi nitelikteki renk bağdaşmaları yerine, itici, trmalayıcı uyumsuzluklar, çöküntü anlamına gelen tür lü belirtiler, yaratıyorlar. Onların, bu soyut ekspresyonist yapıtlarındaki içten gelişmeler (SPONTANE); yaşam,

dünya ve toptan her türlü düzene karşı, duydukları tepkidir.

İşte, Bay Schcidimann'ın 1961 yıllarındaki tutumu, nede olsa artistik geleneğe saygı duymadan, inanmaktan gelmedir. Ne varki, ekspresyonist anlayışa gün geçtikçe inanıp sarılan bu sanatçı, tümü ile bu dünyanın her eylemine, sahte olarak bakacak ve sanatında bulunan geleneksel her güzel niteliği de, bu yüzden yıkacaktır.

Sonunda Bay Schcidimann neye varacaktır? Ekspresyonist eğilim, insanlığın büyük ve genel dramına, kendi içinden kopup gelen, tiksinti ve baş kaldırırların heyecanları ile katılacaktır. Bundan öteye yalnız ruhun kurtuluşu söz konusudur. Sosyal düzenlere olduğu kadar, artistik geleneğe de, karşı duyulan bu baş kal durmanın, görüldüğü üzere umduğu ruh kurtuluşu, toptan dünyadan umdu kesmektedir. —Bizim, bir zamanki müslümanlık anlayışımıza az benzemiyor hanı—.

Amerikalı genç ressamın tuvallerindeki hiddetli renk orkestrasyonlarının anlamı bu oluyor. Doğrusu ya, seçtiği yolda, yani, ekspresyonist kuralları içinde başarılıdır da...

Gel gör ki, ekspresyonist aşamanın kendisi çelişik bir düşün eylemi olduğu için, resimler de, insanda tir-malayıcı bir etki yaratıyor, çekmiyor kendine, itiyor.

Bir çok düşünürün dediği ve gösterdiği üzere, sosyal tedirginliğin nedenleri, çözülemez bir bilmece olmaktan çıkmıştır. Gündelik yaşamdan, insan oğlunun büyük dramına dek, pek çok sorunlar, insan oğlunun kendi kendine çözümlenebilecekleridir. Düpedüz, hiç bir dini yönü bulunmayan olaylara, dinî duyu olmaktan kurtulmayan açıdan bakmak, çelişiktir elbet. Bir çok eski ekspresyonist ressamlar gibi, söz gelisi James Ensor'un resime karikatürü sokması, ya da Bruxelles'e ISA'nın girişi tablosu gibi çabalar; boyna gündelik yaşamda dinî bir duygu aramalar ve o yönden ruhsal bir kurtuluş ummaları, sonuç olarak, dinî sanat savunmayı gerektirir. Günlük ve dinle ilişik olmayan gerçekler ile, bir dinî sanat yapmak elbet çelişik eylemdir.

İlk görünüşte, dine karşı bir tutum, bir yergi gibi yorumlanmaya elverişli şu ekspresyonist akım, aslında daha saf ve ancak Halk yüreğinde var olduğu savılan, bir yüce Tanrı duygusuna inanmak oluyor. İsannın Bruxelles'e girişi, yani sokakta bulunuşunun sembolik anlamı budur.

Ancak, Halk vıgımları arasında, o katmerli düzensizlik içinde, hâlâ ayakta durabilen, saf, Tanrı inancı; Ruh için kurtuluş olacaktır... Açık seçik, yaşamadan ve gerçekten, bir kaçıştır bu düşün eylemi.

Evet, ekspresyonist sav, soyut içinde konuları attı. Ama işte görüldüğü üzere, tiksinti, başkaldırma tutumunu; Fırça sürüşünü, can sıkıntısını belirten jestlerle yaparak, iyi ve

güzel bir zevki çürüterek, eski tımtırlak edebiyatını yerine geçirmeye çalışıyor. Kızgın, hırçın bir tutumla, resmin yüzeyine, boya ları fırlatıyor. Anlaşılan ekspresyonist aşama, soyut içinde elde eder gibi olduğu şansı, tekrar yitirmek istiyor.

Bay Schcidimann'a, bağnaz bir ekspresyonist ressam olmakla, yitire gel diklerini, 1961 deki resimlerine bakarak düşüncesini, söylemeği sanat adına borç bildik. Çünkü, kendisinde artistik geleneğe bağlı olmaları, hiçte kusur sayılmayan, çok sıhhatli, kaliteli var. Ekspresyonizm gibi ölü bir dalga uğruna onları bozması, çürütmesi; ne ruhunu ne de resimlerini kurtarmıyor... Tanrıyı seven, Tanrının verdiklerini çürütüp bozamaz.

ERAY :

Türk - Alman kültür merkezinde ilk sergisini gördüğümüz Eray, resimlerinde konu yerine, obje ve figür değerinde olmak üzere, bir takım yuvarları geçirmiştir.

Onlarla, tuvallerinde bir takım devingen düzenler kurabilmek için, gücüne uğraşmış. Böylelikle konuların yerini alan yuvarlar, kendilerine ilişkin bir çok çağrışımlar yapmasına karşın, eninde sonunda onların yuvardan başka plâstik bir anlamı olmadığına seyirci inatıyor.

Genç Erayın asıl söyleşi gücü renk tedir. Bir renkli deyişlerine elverişli gelecek bir dünya, bir ortam yaratmak için; yuvarlar ve yuvarların içinde dönüştüğü, yoğunluğu olan uzay komuş resimlerine.

Dileven, bir takım yorumlarla bu resimlerden türlü anlamlar çıkarabilir de. Ama gerçek ve söyleşi gücü olan öge, bu resimlerde; Renkçi, rene balığı formdur. Genç Erayın yaşam üzere, tuttukları üzerine, durup düşünürücü olan yönü, renege olan aşkıdır. Onun kişiliğinin çözümü, renege duya geldiği, dayanamadığı bu sevgisidir. Yuvarlar, bir konu niteliğine de var-salar, resimlerdeki özü yankılayabilecek güçte gelişen öge; renktir.

Bu bakımdan, küçük dikey resmi, yuvar konusu ile, renkçi sövlesinin, birbirini ezmeden, birbirini geliştirerek yapılabilmiş en olgun örneği idi.

SETA HİDİŞ VE MUZEHHER BİLEN

Seta Hidiş, resimlerinde, kök olarak geometrik soyutlamaya bağlı görünür. Böyle olmakla birlikte, geometrik düzen kurma konusundan oldukça sıyrılır. O kadarına ki, kimi zaman yaşam dolu, görüntü niteliğinin de izlere de yer verir. Anlarsınız ki Seta Hidiş'in bir tasası da, daha resme özgü deyişlere yönelmektir. Hani, ressamca bir öz ve bağımsız bir davranış üzere, içten gelme söyleşmelere karşı kovamamaktadır. Bu eğilim, açıkça belirgindir resimlerinde. Bir bakarsınız, alabildiğince şiddeti ve geometrik biçimden kurtulma eğiliminde re nklere, tablonun tümündeki geo-

metrik konuya bağlanamayacak kadar özgür, enformal ve renkçi deyişlere sapar.

Ozetlediğimiz şu tutumu ile Seta Hidişin son sergisindeki resimler, geometrik düzenleme konusundan ayrılmının heveslerini de taşıyordu. Giderrek, geometrik tasarımın önemi, tüm olarak tablonun kuruluşunda belirsiz bir duruma girer mi?

Aslını arasanız, Seta Hidiş geometrik düzenlemenin üstesinden gelebilecek, heyecansız bir insan da değildir. Ne us yapısı, ne kişiliği, bu geometrik tasaya elverişli değil. Değil ama, kromatik forma da pek güveni yok anlaşılan.

Müzeher Bilen; Seta Hidiş ile karşılaşılan olursa, ilk görünüşte özgür deyişlere, bağımsız davranışlara yönelmiş gibi görülebilir. Müzeher Bilenin niyeti de öyle görünmek.

Öyle ama, bu genç sanatçı özgür lüğünü, bağımsız deyişlerini, resimlerinde önem kazanan, yetenekli işçilik tutkusuna harca yıp duruyor. Gerçekten de Müzeher Bilenin, yeterli tu tarlı, bir işçiliği var. Hani O, bir temiz beyaz tuvalde, söz gelişi elmaların resmini yapın; boyayacak işçilik gücünü gösterebilir. Gerçi şimdilerde M. Bilenin böylesine, elmalar boyama niyeti yok. Yok ama, bu kez de, konu dan kurtulunca, salt o işçilik gücünü gösteren, bahaneler içinde, işçilik gücüne dayanan işleme yönelmiş.

Renkleri de sakın, böylesine az; tıpkı o işçiliği, o işlemleri, tıkr tıkr tuvalinin yüzeyine yayarken gösterdiği, sabıra ve sükûnete benziyor. Şu duruma bakarak, kişiliği böylesine sabırlı işlemlere elverişli olan M. Bilen, us ta bir minyatürücü ya da Vasarely gibi geometrik ressam olabildi demek, pek yanlış olmaz. Çünkü tablolarını kapıyan bileşimler, çokluk romantik yaratmaya ve imgeleme güçlerine bağlı görüntüler gibi durmalarına karşın, gene usral bir yoldan kuşatılmış birer buluşlardır. Hiç bir anlamı getirmesizin.— kendi üzerlerine sım sıkı kapandı anlamlarından başka bir tuvalden, diğerinde tekrarlananlardır.

Hem, Seta Hidiş heyecanlı deyişlere karşın, geometrik düzenlemeyi resimlerine bir duvar gibi nasıl koyuyor sa, M. Bilen de bütün bağımsız, konu suz ve içten gelme gösterileri arasında, bir işçilik üstelik, ödüresive sıbırlı tutumlu bir işçilik tutkusunu ile, ilk kararını, su bağımsızlık, içten gelme'lik özlemini, yam vassı ediliyor. Yoksa, M. Bilen su romantik bürke da yanan heveslerinin, içten gelmeliği sanatçısı; değil mi?

Sergilerini birlikte açmış olan bu sanatçılardan Seta Hidiş anarşik ve güçlenmeyi bekleyen eğilimlerle dolu M. Bilen işe; Halk ve usral bir mak kaş gibi görünüyor. kisi de kişilikleri ile bağdaşmak yolu mu seçtiler? Nedir

Seta Hidişin, şimdilik durumu çelişik görünüyor ise de, geçen sergisini hatırlayacak olursak, ağır da olsa, geometrik tutkuyu bıraktığını söyleyebiliriz. O, bir geçiş süresi içinde

Müzehher Bilen de, kendisini kuruluğa dek götüren işçilik gösterisi, önemini yitirir duruma gelebilir mi? Onun resimlerine bakarak, gücü olan, ama bu gücü, günün sorunları üstüne gereğince gelişmemiş bulunan bir tutumu olduğunu görüyoruz. O henüz çok gençtir. Ve çağdaş sorunları abrayan, gerçek bir düşün çabası gütmek zorunluğu ile karşı karşıyadır. Şimdiki çelişik durumunu elbette görecektir ve yetenekli işçilik gösterileri yerine, ya şamla ilişkin yargılarını yapıtına sokacaktır. Yeterki şimdilerde, bir tuvalinden ötekinde, çokluk olduğu gibi te'rarlanan yapmacıklık (manierist) tutumu yerine, düşün denmeğe değer bir eylemi, palet deneyleri ile birlikte sürdürebilsin.

Şüphe yok ki, kişiyi akademik olmaktan koruyan dalma duyarlıktır. M. Bilen'e düşünce incelmelerini, ya da boyaları gelişi güzel serpiştirmesini öğütlemiyoruz.

Kendisinde formalist resamlara özgü işlemler gördüğümüzü belirtmek istiyoruz: Şöylesine ki; O, konusu olmayan resim içindedir. İyi, güzel, hoş ama, gel gör ki, ne imgelemeye, ne bir yapı gibi düzenlemeye, ne de renk gücü ile bir deyiş yönelmiyor. Yetenekli işçilik gösterilerinden öteye, hiç bir (şeyle) ilişkisi bulunmayan sanat yapmak Onunki. Sözelgeşi, koyu tonlarla boyadığı incelenip kalınlaşan şeyler), ağaç dalları ve gövdeleri değildir. Ama çizgi özgürlüğüne kavuşmuş nitelikte de değildir. Ne çizgi özgürlüğünde, ne de her hangi bir şeyi simgelemeyen bir (şeylerin) arasını da alabildiğine, zevkini çıkara çıkara, modle ediyor. Ama neyi modle ediyor? Modle ettiğine göre simgelediği bir obje mi var? O da yok. Tuvalin yüzünde, bir yalama, bir renkten renge eğilerek geçişler var; Kimin? Neyin uğruna? Belli değil. İster istemez ince ve ev kadınlığına bağlı, nakışı hatırlıyoruz bu resimler karşısında. Her akım, köklü ve yeterli bir ortam bulamayınca, bir çeşit folklorik çeşniye bulur. Bu resimlerinde M. Bilen sanki nakış yapar gibi bir davranış içindedir. Yaşam üzerine, hiç bir görüşü yoktur sanki. Nakış işlerken olduğu gibi, yaşam üzerine bir ilgi, ya da tepki duymuyor. Adeta yaşadığı dünyadan sıyrılıyor. Sevgi ya da tiksinti, güzel ya da çirkin, uzun ya da aykırılık, her ne ise; yaşadığıyla ilişkin, duyu ve düşünceleri komuyor resmine. İşte bu yüzden formalist bir ressam olmanın es'etindedir diyoruz. İsterseniz, buna formalist demiyelim de, nakkaşlık diyelim. Sonuç değişmez gene de. İnanmıyorum ki; M. Bilen resmi ile de masumdur. Ne var ki bu masumiyetine karşıt, soyut eylem içinde, bula bula, yetenekli işçilik vesileleri üzerinde süzülüp eriyen, bir deyiş getiremeyen, kişil olmaya yarıktır.

**DOLMAKALEMİNİZİN
ÖMRÜNÜ UZATAN
EN SAF MÜREKKEP**

Skrip

**mürekkep
alırken
bir şişe
mürekkep ve
demeyiniz**

**bir şişe
Skrip
isteyiniz**

- her marka dolmakalemın daha kolay ve temiz yazmasını sağlar
- tutukluk yapmaz ve derhal kurur
- pıhtılaşmaz ve tortu bırakmaz
- dolmakalemın kauçuk ve madeni aksamına zarar vermez

Türkiye Umumi Müessesli KOÇ TİCARET T.A.Ş. (Büro Levazımı Şube)
Skrip bütün kırtasiyecilerde satılır

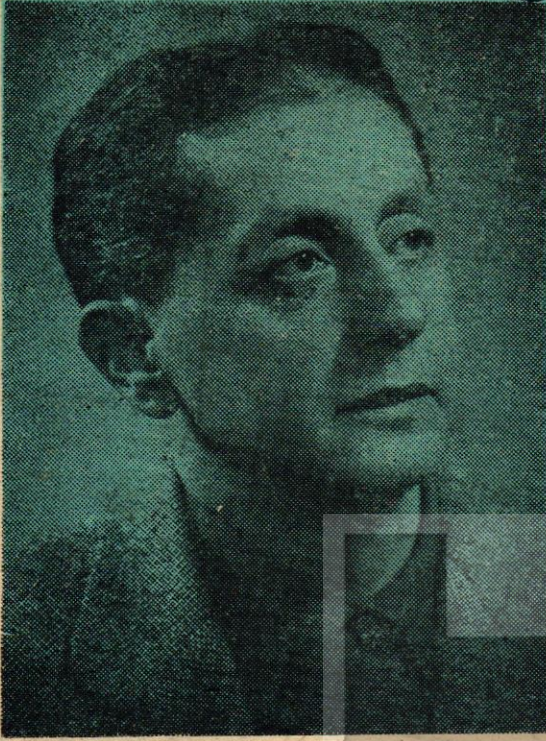
(DOST : 76)

Marcel AYME'den

CLERAMBARD

Salâh BİRSEL'in çevirisi

Millî Eğitim Yayınları
arasında çıktı. 2.60 Lira.

Dünden - Bugünden

sonne

Troya'da siz sözü güzeldi eskiden
Baktım öpüşündü duran bakım baktım bungun.
Benim şimdi Hitit çağı benim yorgun
Benim ey gök çılğın uzaklığın hep ben.

Büyük sularına sen o hep geç gelen
Beni çıktığımız gecelere tutun
Beyaz, kağıtlarla gittiğiniz ya uzun
Güzelliğimde bir yarı geceler sen

Ellerin bir daha sarı ovalarım
Sesini dönmeyin bütün yalnızlığım
Bütün gök gök gök, akşamlara kadar

Güzel yalnızlığım işte dünya kadar.
Ne denizler gördüm hiç anmamışım
Bir sesim beni gıt gıt o binlerce yıldır.

sonne

Ben şimdi bir şirden geçtim çok eski
— Uyuyarak severek siz benim aşkımsınız.
Şimdi dünyada beni anmalara dursanız
Kimbilir denizi gösteriyorsunuz belki.
Görüyorum ne kadar büyük yalnızlığımız.

Durun beni daha ansıyın bir daha eski
Öylesine çok ki yenilensin sularınız
Ne varsa anımla genişleyen evrende ki

Bir şirden şimdi yalnız

Sarı, hep aşkı açan benden bu dünyadaki
Çıplak daha uzun daha güzel daha ıssız.
Hâlâ vurur sizden bir yağmur gecede eski
Kalandı yalnızlığınız gibi rüzgârınız
O durduğunuz ön güzelliğim bir zaman ki

Bir şirden şimdi yalnız

sonne

Ben senin kırallığının ülkeneye yetiştim
Kaldım gölge tanımayan güzelliğinle
Her sabah bityüten denizimizi bövle
Gültüşlerindî o ülkede bilmez miyım.

Sen o çıktığım sularsın, zencim benim
Denize bakan evler gibiydim seninle.
Dur, geliyorum ellerin ne güzel öyle
Beni şey et gülüşlerini bekleyeyim.
Sen gittiğim o ülkesin varılmıyorsun

Vurmuş sonrası nasıl en güzel sulara
Güzelliğin balıkları gibi İstanbul'un
Şimdi her yerde ne güzeldiğiniz o kalmış
Yankımış denizlere öbür kadınlara
Dünyada sizinle İstanbul olmak varmış.

Paul Klee'de uyanmak

Uyandım çiçek gibi dayanılmaz güzel kızlar
Ad Marginem'den asma köprüler kurmuşlar
İstanbul'a

Nehirler, aylar çevirmişler o Ayla'lar, Münibe'ler
Tümü bir uzak denizde A'lar, V'ler, U'larla
Gece sarı bir evde bir iki yaprak evlerinin
Önünde
Açtı açacaklar dünyamızı açtı açacaklar

Bu denizi Ayla ayaklarını soksun diye getirdi
Bu dünyaları onun için açtım bu balıkları
tuttum

Bir sabah çıkmak güneşler, aylar bir sabah
ç çıkmak

Bir ağacı bu evleri sarı ters bir kuşu düzeltmek
Edibe bu sokağı al götür görmek istemiyorum
Edibe bu evleri Edibe bu göğü bu güneşleri
Edibe

A'lar V'ler U'larla olmak Paul Klee'de uyanmak

İlhan
BERK